

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationum// Roberti Bel-//larmini Politiani,// Societatis
lesv// De Controversiis// Christianae Fidei, Adver-//sus
huius temporis Haereticos,// Tomus ...**

De Sacramento Evcharistiæ - Sex Libris Explicata

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1589]

VD16 B 1603

Liber Quintvs. De Eucharistia: qui est primus de sacrificio Missæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54113](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54113)

LIBER QVINTVS DE EVCHARISTIA,

Qui est primus de sacrificio Missæ.

DE SACROSANCTO, AC DIVI-
nissimo sacrificio Missæ, aduersus huius
temporis hereticos disputaturus, commo-
dum esse duxi in tot controuersias dispu-
tationem vniuersam partiri; quot sunt de
sacrificio eodem canones in Concilio Tridentino. **PRIMA**
igitur controuersia erit, sitné Missa sacrificium verè, ac pro-
prie dictum. **SECUNDA**, quale sacrificium sit, propitia-
toriumne, an solum laudis, & gratiarum actionis. **TER-**
TIA, quibus pro fit, viuentibus tantum, an etiam mortuis.
QVARTA, liceátne in Sanctorum honorem, & memo-
riam Missas celebrare. **QVINTA**, de modo, ac ritu cele-
brandi, an licite sint Missæ priuata. **SEXTA**, an Missa lin-
gua vulgari celebranda sit. **SEPTIMA**, an quæ leguntur
in Missa, debeant omnia alta voce legi. **OCTAUA**, de ce-
remoniis Missæ, quæ in actione, aut rebus consistunt. **NO-**
NA, de veritate, & antiquitate eorum omnium, quæ le-
guntur in Missa.

Sed ante has omnes quæstiones duo quedam pramitten-
da sunt. **VNUM**, de vocabulo Missæ. **ALTERVM**, de vo-
ce, natura, definitione, & partitione sacrificij. His enim ex-
plicatis, intelligetur status principalis quæstionis, sitné Missa
verum

verum sacrificium: quem statum aduersarij, & Kemnitius maxime, dedit a opera perperam explicant. Auctores, qui de sacrificio tractant, habes in fine capituli quinti.

CAPVT PRIMVM.

De voce, Missa.

TIGITVR à vocibus incipiamus, de nomine Missa, quatuor dicenda sunt, quæ sit eius antiquitas, quæ etymologia, quæ significationes, & quo sensu accipiat a Catholicis, cum dicunt Missam esse sacrificium.

Antiquissimam, & vltatissimam in Ecclesia Latina esse hanc vocem, dubitari non potest. Exstat enim apud AMBROSIVM lib. 5. epist. 33. *Ego, inquit, mansi in munere, Missam facere capi, orare in oblatione Deum, et subueniret.* Exstat apud AVGVSTINVM serm. 91. de tempore: *In lectione, inquit, qua nobis ad Missas legenda est, audieturi sumus, &c.* Exstat idem vocabulum apud Victorem Vicensem, lib. 2. hist. de persecutione VVandalica, apud Cassianum, lib. 3. de canonico diuinarum orationum, & Psalmorum ordine: apud Leonem episc. 81. ad Dioscorum, & 88. ad Episcopos Germaniæ, & Gallias apud Felicem IV. in epist. 1. apud S. Benedictum in regula cap. 17. Apud Gregorium I. lib. 1. epist. 12. & lib. 4. epist. 10. & alibi passim. Denique in antiquissimis Conciliis, vt in Romano sub Syluestro I. in Carthaginensi II. can. 3. in Carthaginensi IV. can. 84. Ilerdensi can. 4. Valentino can. 1. Agathensi can. 47. Aurelianensi I. can. 28. quæ omnia testimonia ante annos cititer mille, & eo amplius conscripta sunt.

Quod verò attinet ad etymologiam, Lutherani solita impudentia deducunt à voce Hebraica מִסָּחָר, quæ habetur Dan. 11. vbi de Antichristo legimus: *Deum autem Mahor, incolet in loco suo.* Itaque volunt aduersarij, atque in primis Kemnitius in 2. parte Examinis Concilij Tridentini, in ipso principio disputationis de sacrificio Missæ, Missam esse Deum, seu arcem, & robur Antichristi Romani, id est, Papæ: idque probant, quia diuina prouidentia factum videtur, vt Missa in voce congrueret cum Deo illo Antichristi.

SED nos ex hoc ipso loco Danielis, probamus Deum Mahuzim nihil habere commune cum Missa, & esse potius idolum aliquod, si in diuinis literis ludere liceat, Lutheranorum. Nam in eodem cap. legimus, Regem illum, qui colit Deum Mahuzim, esse Regem Aquilonis, & contra eum in prælium venturum Regem Austri, & nominatim Romanos contra eundem illum Regem pugnaturus: nam voces illas Hebraicas מַחֲזִימַי & מִלְּשָׁנָא testatur S. Hieronymus in commentario, ab Hebræis exponi, Romanos, & Italos. Quod si Australes, & nominatim Romani pugnant cum Rege, qui colit Deum Mahuzim, certè Deus Mahuzim non est Deus Romanorum, neque est Missa, nisi velint iam Missam a Romanis oppugnari, ab Aquilonaribus defendi.

PRÆTEREA Rex ille, qui colit Deum Mahuzim, vt in eodem capite legimus, non colit vltos alios Deos, neque Deos patrum suorum, sed contra vniuersa numina consurgit. Porro Romanos aduersarij asserunt colere Deos innumerabiles, & plurima idola, nimirum omnes Sanctos, & Sanctas, & eorum reliquias atq; imagines. Ipsi autem aduersarij nostri contra imagines, reliquias, & ipsos etiam Sanctos aperte consurgunt, deberent igitur, si consequenter loqui vellent, ingenuè confiteri, suum esse Deum Mahuzim, non autem Papistarum.

AD HÆC, si Deus Mahuzim est Deus ab Antichristo fabricatus, & erectus, & Antichristus natus est post annum Domini DC. vt communiter Lutherani docent, quomodo potest Deus ille Mahuzim esse Missa, quæ longè est antiquior, vt iam ostendimus ex Ambrosio, Augustino, aliisque Patribus vetustioribus?

DENIQUE Deum Mahuzim non palàm, sed clàm Antichristus colet. Sic enim conciliantur verba eiusdem Prophetæ, quæ inter se pugnare videntur, cum dicat ab Antichristo omnes Deos contemnendos, vt solus ipse, vt Apostolus declarat ad Thessalonicenses, habeatur Deus; & tamen in eodem capite mox adiungat: *Deum Mahuzim Generabitur in loco suo.* Nam hæc verba idè non pugnant inter se, quia Antichristus palàm Deos omnes oppugnabit, sed clàm in arce quadam munitissima (id enim significat propriè Mahuzim) Diabolum pro Deo colet, cuius artibus ad illam potentiam deueniet, vt
Deus

Deus credatur, & signa, & prodigia mendacia patrabit. Quare si Deus Mahuzim solum in abditissimo loco, atque occulto colendus est, quis non videt, quam longè à veritate aberent, qui de Missa Daniele interpretantur, cum Missa in toto orbe terrarum, publicè, in medijs templis, spectantibus populis celebretur?

His ergo nugis omiſſis, veniam ad sententias Catholicorum. Plurimi conantur ostendere nomen MISSA esse Hebraicum, & oblationem voluntariã significare; habetur enim Deuter. 16. vox מִסָּחָה in ea significatione. Nec solum Catholicis, sed etiam Philippus Melancthon in Apologia Confessionis Augustanæ in disputatione de vocabulo Missæ agnoscit Etymologiam hanc, & significationem, atque eam ad sacrum propositum detorquere conatur.

SED non videtur Apostolis in usu fuisse hoc vocabulum Hebraicum, multo quæ probabilius est eorum sententia, qui docent Missam, vocem esse Latinam, & à Latinis primum usurpatam in celebratione mysterij Eucharistiæ. Nam si vox ista Hebraica in usu Apostolis fuisset, certè retinuisſent eam etiam Græci, & Syri, atque aliæ nationes, ut retinuerunt alias similes voces, ut Amen, Alleluia, Sabaoth, Osanna, Satan, Sabbathum, Pascha. Vocabula enim Hebraica per Græcos ad nos deuenerunt; cum ipsi etiam Apostoli, & primi Ecclesiæ Doctores Græcè scripserint. Porro apud Græcos, nulla est mentio huius vocis Missa, sed pro eo λειτουργία dicunt. Est autem λειτουργία munus seu ministerium publicum; & quamuis à Patribus Græcis vix aliter accipiatur, quam pro ministerio sacrificij Eucharistiæ offerendi; tamen vox ipsa ex se latius patet. Nam & Demosthenes in oratione contra Leptinem, frequentissimè hanc vocem usurpat pro publico munere; & ipse etiam Apostolus Philip. 2. Epaphroditum vocat λειτουργόν necessitatis suæ. A D D E, quod Syri, ut Maronitæ, qui Chaldaica lingua celebrant diuinum sacrificium, nō habent Missæ vocabulum, sed pro eo dicunt מִשְׁחָה, id est, sanctum, seu sacrum. Et tamen si Hebraica vox apud illos conseruanda debuit, apud eos maximè, qui semper ea lingua, licet non nihil corrupta, vsi sunt. A D D E, quod viri docti linguæ Hebraicæ, ut Origenes, Epiphanius, Iustinus, Hieronymus hac voca

numquam vtuntur, quod merito admirandum videri posset, si ea vox esset Hebraica. Adde vltimò, quòd si vox illa esset Hebraica, non Missa, sed Missah dicendum esset: quò modo tamen nemo scribit, aut loquitur.

Qui Latinam vocem esse volunt, non eodem modo omnes exponunt: alij enim Missam dici volunt, quod oblatio, & preces ad Deum mittantur. Ita Hugo de S. Victore lib. 2. de Sacramentis, parte 8. cap. vlt. Alij minus probabiliter, quod Angelus à Deo mittatur, qui sacrificio assistat, & illud ad Deum deferat, vt Magister in 4. dist. 13. & S. Thomas 3. par. quæst. 83. art. 4.

Alij, & ij vt plurimùm hæretici, dictam esse volunt Missam apud veteres à mittendis, & conferendis in medium muneribus, quasi symbolis quibusdã, vnde fieret sacra Cœna, & epulum daretur pauperibus, vnde etiam volunt idem fuisse Missam, & quam Græci dicunt ἀγάπη. Ita Ioannes Calvinus breuiter li. 4. Instit. cap. 18. §. 18. & Petrus Martyr in cap. 5. prioris ad Corinth. & Iustus, Philippus Melancthon in Apologia Confessionis Augustanæ in disputatione de vocabulis Missæ. Quæ expositio nullum habet ab antiquitate testimonium, & falsa est omninò, quatenus confundit Missam cum ἀγάπη. Erat enim ἀγάπη conuiuium Christianorum ob refrigerium pauperum potissimùm excogitatum, vt ex Tertulliani Apologerico, cap. 39. & Augustino lib. 20. contra Faustum, cap. 21. colligi potest, sobrium quidem, & temperatum, sed tamen humanum, & politicum. Per Missam autem Ambrosius, Augustinus, Leo, & ceteri omnes quos circūimus, semper accipiunt actionem sacram, & mysticam, & in qua præcipua pars religionis nostræ consisteret.

Probabilissima est eorum sententia, qui Missam dici volunt à missione, seu dimissione populi, vt idem sit Missa, quod Missio; sicut idem sunt apud veteres collecta, & collectio, & Græcè συ Μογή, & σύ Μεξις, & peccati remissa, & remissio: remissam enim passim vsurpat Cyprianus lib. 3. epist. 8. lib. de bono patientiæ, in epist. ad Iubaianum, & alibi. Hæc sententia est Isidori lib. 6. originum, Rabani lib. 1. cap. 32. de institut. Cleric. & Alcuini lib. de officiis Ecclesiasticis, cap. de celebratione Missæ. Hugo etiam loco notato, & alij recentiores hanc etymologiam admittunt.

Quam-

Quamuis autem à missione Missa dicatur, non tamen eam solam significat, sed tractum est inde vocabulum ad aliā significanda. Sunt igitur quinque MISSAE acceptiones apud scriptores Ecclesiasticos.

PRIMO, accipitur simpliciter pro missione: ita accipitur in Concilio Carthaginensi IV. can. 84. *Episcopus nullum prohibeat usque ad Missam Catechumenorum, neque haereticam, neque Iudaicam, neque Gentilem Ecclesiam ingredi, & audire Verbum Dei.* Quo loco Missa non potest accipi pro sacrificio, seu coena sacra: nam illa non erat Catechumenorum, sed fidelium tantum. Neque potest accipi pro Evangelio, & Lectionibus, quæ recitabantur presentibus Catechumenis: nam Concilium volebat ea ab infidelibus etiam audiri. Quare non potest Missa eo loco accipi, nisi pro missione Catechumenorum. Eodem modo accipitur ea vox in Concilio Ilerdensi can. 4. vbi prohibentur incestuosi permanere in Ecclesia, nisi usque ad Missam Catechumenorum. Sic Augustinus in eodem sensu serm. 237. de tempore (qui absque dubio est Augustinus) *Ecce, inquit, post sermonem fit Missa Catechumenis, manebunt fideles, &c.* Eodem modo accipitur Missa apud Cassianum, lib. 2. de canonico orationum, & psalmodum modo, cap. 7. in titulo cap. 15. vbi Missam orationis, vocat dimissionem emissa oratione. Et lib. 3. cap. 7. vbi vocat Missam congregationis, dimissionem congregationis, & cap. 8. vocat Missam vigiliarum, dimissionem post vigiliis. Quomodo etiam accipitur Missa, quæ iubentur fieri à S. Benedicto in Regula, cap. 7. post singulos nocturnos. Denique hoc modo accipitur in nostra Liturgia, cum dicitur à Diacono: *Ite missa est.* ut enim rectè exponit Alcuinus loco citato, sensus est; iam dimissio est congregationis; abire omnibus licet.

SECUNDO, accipitur Missa pro diuino officio lectionum, precum, & aliorum id genus, quod celebratur in Ecclesia ante dimissionem Catechumenorum. Et sanè illa verba Concilij antiquissimi Valentini, cap. 1. *Hoc esse censuimus observandum, si sacrosancta Evangelia ante munus illationem Missa Catechumenorum in ordine lectionum post legantur.* non possunt intelligi de dimissione Catechumenorum, sed de officio diuino cui ipsi intererant.

TERTIO, accipitur pro illa parte Liturgiæ, quæ est ab Offertorio usque ad finem, quæ propriè dicitur Missa fidelium.

teste Alcuino, loco notato. Ita accipitur Missa ab Ambrosio, lib. 5. epist. 33. *Ego mansi in munere, Missam facere capi, orare in oblatione, &c.*

QUARTO, accipitur pro tota celebratione diuini officij, in quo Eucharistia consecratur, vt comprehendit simul Missam Catechumenorum, & fidelium. Ita accipitur in locis citatis, Leonis, Gregorij, Felicis IV. & Conciliorum Agathensis, & Aurelianensis: & hæc est communissima acceptio apud omnes posteriores auctores.

QUINTO, accipitur pro ipsis collectis, seu precibus, quæ dicuntur in Liturgia: ita accipitur in Concilio Mileuitano, can. 12.

Sed quarta significatio est, in qua accipitur nomen Missæ, cum quærimus; Vtrum Missa sit sacrificium: est enim sensus quæstionis, Vtrum actio illa sacra, in qua conficitur Eucharistia, multis præcedentibus, & sequentibus precibus & cæremoniis, sit sacrificium. Nec intelligimus quæstionem esse, an singuli illi ritus sint de essentia sacrificij, sed solùm, an inter illos ritus sit aliquis, qui propriè sacrificium dici debeat, ad quem reliqui omnes referantur.

Ex quo refellitur impostura Kemnitij. Nam in 2. part. Examinis Tridentini Concilij, pag. 717. proponit explicandum; Quid illud sit in Missa, quod Pontificij propriè intelligunt sacrificium, ac dicit illud clarissimè explicari à Ioanne Eckio, lib. 1. de sacrificio Missæ, cap. 10. & tandem citatis quibusdam verbis Eckij, ita concludit, pag. 719. *Sacrificium igitur Missæ, de quo Pontificij dimicant, in eo consistit, quod sacrificulus certis ornamentis, & instrumentis, super panem, & Vinum Eucharistia variis & ritibus gestibus, moribus, & actibus: Vt sapius genuculari, inclinari, strictis manibus, modo distendere, modo reducere brachia, subinde se conuerrere, nunc esse clamosum, nunc magno silentio quadam demurmurare, suspicere in altum, esse pronum, consistere vno in loco, nunc in dextram, nunc in laeuam altaris partem commigrare, &c.*

Sed hæc est mira fraus noui istius Euangelistæ. Nam Ioannes Eckius vir doctissimus, & qui semper de Lutero, & eius sectatoribus triumphauit, dicit quidem in Missa repræsentari Christi passionem variis actibus, gestibus, ornamentis, ritibus, &c. Sed non ait in illa repræsentatione, & illis gestibus consistere essentiam sacrificij, de quo disputamus, vt Kemnitius

tius impudēter mentitur, sed docet, sacrificium propriè consistere in oblatione corporis, & sanguinis Domini, quæ a sacerdote fit Deo. Nam in sine illius capitis decimi a Kemnitio citati, facit quadrimembrem diuisionem. Est enim quædam actio sacrificium, & non representatio sacrificij: quædam representatio, & non sacrificium. Et hæc duplex est: nam alia est simplex representatio, qualis esse solet cum aliquid cernitur pictum, aut ex libro historia recitatur: alia est representatio ad viuum per varias actiones, vt cum prælium, vel triumphus in scena ab actoribus representatur, vbi & personæ, & vestes, & arma, & ipsæ actiones cernuntur, & verba audiuntur. Quædam denique sacrificium, & representatio sacrificij.

Ad PRIMVM membrum pertinet mors Christi vera in cruce: illa enim fuit sacrificium, & non representatio alicuius sacrificij. Ad SECUNDVM membrum pertinet manducatio Eucharistiæ. Qui enim id faciunt simpliciter, commemorant Christi passionem; sed nec sacrificium propriè offerunt, nec etiam sacrificium crucis ad viuum representant. Ad TERTIVM membrum pertinet officium diuinum, quod in Ecclesia agitur in die Parasceues; in illo enim representatur accuratè passio Christi variis gestibus, motibus, verbis, vestibus, instrumentis, &c. sed non est in toto eo officio vlla actio, quæ sit propriè sacrificium. Ad QVARTVM membrum pertinet Missa, in qua & representatur variis gestibus, & actionibus sacrificium crucis, & simul offertur Deo verum & proprium sacrificium corporis Domini.

Hæc est Eckij doctrina, & omnium Catholicorum, ex qua perspicuè constat, sacrificium non consistere propriè in illis variis gestibus, & motibus: nam alioqui in die Parasceues verum sacrificium offerretur, cum in officio eius diei plurimi eiusmodi gestus, & motus fiant, quod tamen Eckius disertis verbis negat.

Adde, quòd Eckius cum probare vult sacrificium Missæ, in toto illo opere omnia sua argumenta dirigit ad probandum in Missa fieri oblationem Deo: non autem ad probandum fieri debere varios gestus, & motus. Non igitur ille per sacrificium intellexit gestus, & motus, vt Kemnitius calumniatur, sed oblationem corporis, & sanguinis Domini. Hæc de primo.

CAPVT SECVNDVM.

De sacrificij definitione.

EXPLICAVIMVS vocabulum Missæ: nunc explicanda est vox sacrificium, vt planè intelligatur status controuersia; An Missa sit sacrificium. Porro in voce SACRIFICIUM non est quærenda etymologia, aut vulgaris aliqua significatio, quæ notissima sunt: sed quid propriè sit sacrificium, siue quæ sit eius natura, & definitio; in hac enim re non pauci falluntur.

Ac PRIMVM Philippus Melanchthon in Apologia Confessionis in artic. de Missa, ita sacrificium definit: *Sacrificium est caremonia, & opus, quod nos Deo reddimus, et eum honorificamus.* Deinde diuidit sacrificium in duas species, in sacrificium videlicet propitiatorium, & sacrificium *εὐχαριστικόν*. Propitiatorium esse dicit, quod est satisfactio pro peccatis, & Deum placat. *εὐχαριστικόν* esse vult, quod non reconciliat hominem Deo, sed est gratiarum actio, quæ à reconciliatis pro acceptis beneficiis exhibetur Deo: quo genere continet dicit fidem, prædicationem Euangelij, orationes, castigationes carnis, & breuiter omnia bona, vnde laus Deo conlurgit. Arque ex his fundamentis colligit Missam posse dici sacrificium hoc modo posteriore, quia sumptio Eucharistiæ fieri potest ad laudem Dei, sicut cetera opera bona, non tamè esse sacrificium prioris generis.

Ab hac Philippi sententia non procul abesse videtur opinio Doctoris cuiusdam moderni, hominis alioqui valde eruditi, & pijs, qui in lib. de sacrificio cap. 5. docet, sacrificium propriè dictum esse omne opus bonum, quod fit, vt sancta societate in hæreamus Deo, siue ex se sit opus virtutis, siue non, ita vt non minus propriè sit sacrificium castigatio corporis propter Deum assumpta, quàm sacrificium Eucharistiæ. Diuidit autem eadem opinio sacrificia propriè dicta in duas species, in sacrificia videlicet typica, & non typica. Typica vocat, quæ sunt ad aliud significandum, qualia erant sacrificia omnia veteris legis, & qualia sunt omnia Sacramenta nouæ legis. Non typica, vocat opera virtutum, quæ tametsi nihil significant, tamen Deo gratissima sunt.

Hæc sententia falsa est, ac multis, & perspicuis argumentis refutari potest. PRIMVM, Scriptura sacra opponit opera

multarum virtutum sacrificiis, vt cum ait Osee 6. *Misericordiam volo, non sacrificium.* Et 1. Reg. 15. *Melior est obedientia, quam victimæ.* Et Psal. 50. *Si voluisses sacrificium, de disseminis que, holocaustis non delectaberis. Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum, & humiliatum Deus non despicit.* At si omnia opera virtutum essent sacrificia propriè dicta, censeri etiam obedientiæ, misericordiæ, penitentiæ opera essent propriè sacrificia: non igitur veræ essent illæ sententiæ Scripturarum supra citatæ. Quomodo enim vult Deus misericordiam, & non sacrificium, si ipsa misericordia est verum, ac propriè dictum sacrificiū? aut quomodo melior est obedientia, quam victimæ, si ipsa obedientia verè, ac propriè victimæ est? quemadmodum autem non vult Deus sacrificium, & holocausta, sed cor contritum & humiliatum, si hoc ipsum est verissimum sacrificium?

SECUNDUM argumentum. In omni sacrificio propriè dicto requiritur res aliqua sensibilis, quæ offeratur, nec in sola actione sacrificium consistere potest. At si sacrificium esse quælibet cæremonia, vel opus ad honorem Dei factum, nihil obstarat quò minus in sola actione sacrificium consistere, & qui voce psallit, aut genua flectit, aut aliquid eiusmodi factis is propriè sacrificare diceretur: non igitur sacrificium est quælibet cæremonia, vel opus ad honorem Dei factum. Probat maior propositio. Gen. 22. Isaac ait patri: *Ecce ignis, & ligna. Vbi est victimæ holocausti?* Hebr. 8. *Omnis Pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur: vnde necesse est hunc habere aliquid, quod offerat.* Vbi Apostolus colligit ratione communi sacrificiorum; non potuisse Christum verè dici Pontificem, nisi habuisset victimam, quam offerret.

TERTIUM argumentum. Negari non potest, quin sacrificare sit actus proprius, & elicitus religionis, vt præter Doctores Scholasticos docet S. Augustinus lib. 20. contra Faustum, cap. 21. Non potest autem idem actus esse proprius, & elicitus diuersarum virtutum: igitur opera propria misericordiæ, temperantiæ, aliarumque virtutum non possunt propriè sacrificia dici, sed solum per quandam participationem. Quamuis enim vnus, & idem actus non possit esse proprius, & elicitus diuersarum virtutum, potest tamen ab vna elici, & ab alia imperari, & eo modo ad vnâ propriè pertinere, ad alteram participatiuè. Quemadmodum sobrio cibum sumere, est actus elicitus

elicitus temperantiæ; tamen si impereretur à fortitudine, ut homo sit magis aptus ad pugnandum, participabit fortitudinem; si à iustitia, ut nimirum habeat unde debitum reddat pecuniarium, participabit iustitiam. Sic igitur opera quarumlibet virtutum, possunt imperari à religione, & participatiuè sacrificia dici, non tamen absolutè, & propriè, cum à religione non eliciantur. Atque hinc est, quod in diuinis literis opera virtutum non vocantur absolutè sacrificia, sed cum addito, ut sacrificium laudis, hostiæ spirituales, virtuli labiorum, & de ceteris ad eundem modum: illa verò, quæ sunt propriè sacrificia, simpliciter, & absolutè talia nominantur, ut in locis allegatis in primo argumento: *Misericordiam solo, non sacrificium, &c.*

QUARTVM argumentum. In Ecclesia Christi, vnum est tantum verum, ac proprium sacrificium: non igitur sunt propriè sacrificia omnia Sacramenta, vel omnia bona opera, quæ fiunt ad colendum Deum. Antecedens est S. Augustini, & omnium sanctorum scriptorum. Lib. 8. de ciuitate Dei, cap. vlt. probare volens AVGVSTINVS non esse sacrificium epulas illas, quæ ponebantur à quibusdam super sepulchra Martyrum, sic ait: *Ea non esse sacrificia Martyrum nouit, qui nouit vnum, quod Deo offertur, sacrificium Christianorum.* Idem quoque lib. 3. de Baptismo contra Donatistas, cap. vlt. & lib. 1. contra aduers. legis, & Prophetarum, cap. 20. dicit, omnibus sacrificiis veterum, successisse vnicum & singulare Eucharistiæ sacrificium: lib. de spiritu, & litera, cap. II. vocat Eucharistiæ sacrificium verissimum, & singulare: & lib. 1. contra Cresconium, cap. 25. vnicum appellat. S. LEO serm. 8. de passione Domini: *Nunc, inquit, carnalium sacrificiorum varietate cessante, omnes differentias hostiarum, & corporis, & sanguinis tui implet oblatio.* Sanctus etiam Ioannes CHRYSOSTOMVS in Psalm. 95. *Magnus, inquit, erat & sine modo numerus sacrificiorum in lege, quæ omnia noua superueniens gratia vno completitur sacrificio, & nam, & veram statuens hostiam.*

QUINTVM argumentum. Sacrificium, & sacerdotium relatiua sunt, ita vt sacrificio propriè dicto sacerdotium propriè dictum; & sacrificio impropiè dicto sacerdotium impropiè dictum respondeat. At non sunt omnes, qui operantur bona opera ad honorem Dei, Sacerdotes propriè dicti: non igitur sunt omninò talia opera sacrificia propriè dicta.

Maior propositio certissima est. Nam Sacerdotis, ut talis est, proprium munus est offerre sacrificium, ut Apostolus docet, Hebr. 5. & Iustinus Martyr in Dialogo cum Triphone ultra medium, ubi dicit, Deum non accipere sacrificium, nisi Sacerdotibus. Augustinus quoque semper coniungit hæc duo tanquam inseparabilia, sacrificium, & Sacerdotem. Vide epistolam 49. quæst. 3. lib. 8. ciuit. cap. vlt. & lib. 22. cap. 10. Id etiam docent ipsa vocabula. Latine enim pro eodem accipiuntur Sacerdos, & sacrificus. Græcè à θύειν, quod est sacrificare, fit θύων sacrificiū, & θύτης Sacerdos, & ab ἱερεῖν sacrificare, ἱερεὺς sacrificium, & ἱερεὺς Sacerdos. Deniq; non alia de causa Lutherani non agnoscunt in Ecclesia verum, & propriè dictum sacerdotium, nisi quod non agnoscant verum, & propriè dictum sacrificium.

Probatum nunc assumptio. Nam in Testamento veterissimo est non fuisse Sacerdotes propriè dictos, nisi filios, & nepotes, atque alios posteros Aaronis, ut Regi Ozie sacerdotium usurpare volenti, dictum legimus ab Azaria Pontifice, 2. Paralip. 26. & tamen omnes filij Israël bona opera facere debebant. In Ecclesia verò Christi, velint nolint Lutherani, nunquam dicti, vel habiti sunt Sacerdotes propriè, nisi Episcopi, & Presbyteri. Hos autem hoc nomine appellant Dionysius Areopagita lib. de Eccles. hierar. cap. 1. 3. & 5. Iustinus in Dialogo cum Triphone ultra medium. Tertullianus libro de præscript. ultra medium, & de velandis virginibus ultra medium. Cyprianus lib. 1. epistola 4. & omnes posteriores passim. Ipse etiam Apostolus Hebr. 5. de sacerdotio loquens: *Nemo inquit, assumit sibi honorem, nisi qui vocatur à Deo, tanquam Aaron:* & hoc usque ad eò verum est, ut ipsum etiam Christum dicat ibidem Paulus non sibi per se sacerdotium assumpsisse, sed à Patre illud accepisse. Deniq; (ut multa præteream) Concilium Nicænum cap. 14. & Tridentinum, quod à Catholicis reici non potest, sess. 23. can. 1. & 7. apertè docent, in Ecclesia non omnes, sed certos quosdam Sacerdotes esse. Quare id necessariò sequitur, ut aut ceteri fideles benè operari non debeant, quod est absurdissimum; aut non sint propriè Sacerdotes omnes, qui benè operantur, quod est verissimum.

SEXTVM argumentum. Altare, & sacrificium relativa sunt: non est autem altare propriè dictum propter omne opus bonum, nec propter omnes caeremonias, quibus Deum colimus.

mus; non igitur est sacrificium proprie dictū omnis eiusmodi
 cæremonia, seu opus bonum. Propositio maior perspicua est.
 Nam IN PRIMIS & Hebraicè, & Græcè ab eadem radice de-
 ducitur sacrificium, & altare. אֲבָדָה sacrificauit, fit אֲבָדָה sacri-
 ficiū, & אֲבָדָה altare, & à verbo θύειν sacrificare, fit θυσία,
 sacrificium, & θυσιαστήριον altare Latini à forma, & ritu no-
 men deducere maluerunt. Dixerunt enim altare quasi altum,
 & aram, quasi ansam, vt Varro interpretatur, quia Sacerdos
 aram tenere consueuerat, dum sacrificium offerret. Vnde est
 illud Poëtæ:

Altibus orantem dictis, arasq, tenentem.

DEINDE Gen. 8. vbi primum altare erectum legimus, sa-
 crificij caussa erectum fuisse legimus: & in omni gente, & reli-
 gione semper altaria ad sacrificia erigebantur. Et sicut sacri-
 ficiū soli Deo vero ritè potest offerri, ita etiā altare soli Deo
 vero ritè potest erigi, vt S. Augustinus docet li. 20. contra Fau-
 stum, cap. 21. Porro assumptio huius argumenti nulla proba-
 tione eger. Quis enim non videt, plurima bona opera, mul-
 tasque cæremonias sine vlla ara fieri ad honorem Dei posse?

Non igitur verum est, quod Melanchthon scripsit, omnem
 cæremoniam, seu opus, quod nos Deo reddimus, vt eum ho-
 nore afficiamus, esse sacrificium. Quare Ioannes Calvinus li.
 4. Instit. cap. 18. §. 13. sine nomine auctoris, eam definitionem
 aperè reprehendit his verbis: *Qui sacrificij vocabulum ad o-*
mnes cæremonias, & religiosas actiones extendunt, quæ ratio-
ne id faciunt, non video.

Vnum est argumentum in contrarium, ac præsertim Ca-
 tholici illius Doctoris: testimonium videlicet S. Augustini,
 qui lib. 10. ciuit. cap. 6. sic definit sacrificium: *Sacrificium, in-*
quit, verum, est omne opus, quod agitur, vt sancta societate in-
hereatur Deo, relatum ad illum finem, quo beati esse possumus.

Sed facilis est responsio. Nam S. Augustinus non definit
 sacrificium in genere, nec sacrificium proprie dictum, sed so-
 lum sacrificium, quod præcipuè est internum, & opponitur
 sacrificiis legalibus, & merè externis. Et vocat sacrificium ve-
 rum ratione dignitatis, & ratione effectus, non ratione for-
 mæ, & essentia sacrificij proprie dicti. Non enim vult dicere
 sacrificia interna esse magis proprie dicta sacrificia, quàm ex-
 terna, cum oppositum sit verum, sed esse præstantiora, & Deo
 gratiora, & facilius Deū placare. Similis sententia est, Ioan. 15.

Ego sum vitis vera. Nec enim Dominus eo loco significare volebat se magis propriè esse vitem, quod attinet ad formam, & essentiam vitis, quàm sitilla, quæ plantatur in vineis: sed solum esse vitem nobiliorem, & effectus excellentiores producere, vt Euthymius in commentario huius loci rectè exponit.

Expendamus nunc Caluini definitionem; reprehendit enim alios, sed nec ipse meliorem definitionem attulit. Sic autem loquitur loco citato: *Nos perpetuo Scripturæ vsu sacrificium appellari scimus, quòd Græci nunc θυσιᾶν, nunc προσφορᾶν, nunc τελετήν dicunt: quod generaliter acceptè complectitur quidquid omninò Deo offertur.* Hæc ille: vbi aperte docet, idem esse sacrificium quod oblationem Deo factam. Ac deinde partitur sacrificium in duas species, ad eum modum, quo Philippus fecit, nisi quod sacrificium non propitiatorium, contendit vocari posse non solum ἐὺχαρακτικόν, vt Melanchthon vocabat, sed etiam λατρευτικόν, & σεβαστικόν, id est, sacrificium cultus, & venerationis.

SEd omissa partitione, de qua nõ magna controuersia est, definitio certè à Caluino allata admitti non potest. Nam licet secundum Scripturæ vsu, omne sacrificium oblatio quædam sit, non tamè omnis oblatio est sacrificium. Sacrificium enim præter oblationem requirit mutationem, & consumptionem rei, quæ offertur, quam nõ requirit simplex oblatio.

Id verò probatur PRIMVM ex nomine sacrificij. Nam Hebraicè קָרַב dicitur à קָרַב quod est mactare; & Græcè θυσιᾶν vel dicitur à θύειν, id est, mactare: vnde est illud Matthæi 23. *Ταῦροι, καὶ οἱ πῶδες τῶν θυμῶνα,* tauri, & altitia occisa, vel dicitur à nomine θυμῶνα, id est, exhalatio, vt Porphyrius contendit apud Eusebium lib. 1. præparat. Euangel. cap. 6. Vult enim sacrificia dicta esse ab exhalatione, & fumo, qui ex combustione sacrificij ascendit. Vnde etiam Chrysostomus, & Theophylactus in cap. 10. epist. ad Hebr. notant, differentiam esse inter θυσιᾶν, & προσφορᾶν, id est, sacrificium, & oblationem, quod θυσιᾶν, dicatur de rebus illis, quæ occiduntur, vel aliter consumuntur. Quò etiam pertinet, vox τελετήν, dicitur enim ea vox à verbo τελέω, quod est consumo. Ex quibus colligitur, non rectè Caluinum confudisse illa nomina:

nomina: *προσφορὰν*, quæ significat simplicem oblationem, *θυσίαν* ac *τελετὴν*, quæ addunt consumptionem supra oblationem.

SECUNDO, probatur ex usu Scripturarum. Nam in Scripturis multa dicuntur Deo offerri, quæ nec secundum usum Scripturæ diuinæ, nec iuxta communem loquendi modum dici possunt sacrificari. Exod. 25. & 35. offerenda Deo dicuntur aurum, argentum, æs, ligna, lapides preciosi, byssus, coccus, pili caprarum, & similia, quæ non nisi absurdissimè sacrificari dici possent. Numeri 8. Aaron offert Leuitas in munus Domino à filiis Israël, & tamen nec Scriptura dicit, homines illos sacrificatos fuisse, nec dici potest, nisi valde improprie, cum homines illi non sint occisi, sed solum ad ministerium deputati. Contra verò Isaac verè, & proprie sacrificandus dicebatur à Patre, quando occidendus, & cremandus Domino ducebatur, Genes. 22. Et omnia omninò, quæ in Scriptura dicuntur sacrificia, necessariò destruenda erant; si viuientia, per occisionem; si inanima solida, vt similia, & fal, & thus, per combustionem; si liquida, vt sanguis, vinum, & aqua, per effusionem, Leuitic. 1. & 2.

Neque his repugnat exemplum Melchisedechi, qui erat Sacerdos Dei altissimi, & obrulit panem, & vinum; nec tamen legitur illam oblationem consumpsisse, Genes. 14. Nam Scriptura non explicat modum illius sacrificij, sed ex aliis locis colligimus eum more solito sacrificasse, ita vt panem illum, & vinum ad honorem Dei consumpsit. Constat igitur sacrificium non esse quidquid offertur Deo, vt Calvinus dicit, nisi aliquid aliud addatur.

Denique TERTIO, accedant argumenta ducta à sacerdotio, & ab altari, quæ paulò antè fecimus aduersus Melancthonem. Nam oblatio generatim sumpta, nec sacerdotium, nec altare requirit: verè enim ac proprie obrulit Deo vidua illa Euangelica duo æra minuta, cum nec Sacerdos ipsa esset, nec altare vllum haberet.

Venio nunc ad Martinum Kemnitium: is initio disputationis de sacrificio Missæ in 2. parte Examinis Tridentini Concilij, pag. 712. & sequētibus, primo loco adfert acceptiones huius vocis, SACRIFICIUM, quas in genere tres esse dicit. PRIMo enim, accipi vult pro sacrificio externo, & cære-

moniali,

moniali, quale dicit fuisse in solo Testamento veteri; & in hoc genere numerat holocausta, hostias pacificas, hostias pro peccato, & denique sacrificium professionis, ut decimas, & primitias. **SECUNDO**, accipi dicit pro morte Christi, quod dicitur sacrificium crucis. **TERTIO**, pro sacrificio interiore, inuisibili, & spirituali fidelium; atque ad hoc genus reducit predicationem Euangelij, orationes, elemolynas, laudes Dei, mortificationem, & similia opera bona. Addit paulò infra pag. 717. **QUARTO**, acceptionem pro sacrificio commemoratiuo, id est, pro ea re, quæ fit in memoriam sacrificij crucis, quamuis fateatur non haberi in Scripturis hanc acceptionem. Ex his concludit ob tam varias acceptiones sacrificij bene definitum esse sacrificium in genere a S. AVGVSTINO lib. 10. ciuit. cap. 5. & 6. *Omne opus bonum, quod agitur, sit facta societate inhereamus Deo, &c.*

SED in hac doctrina Kemnitij plurima sunt errata. **PRIMUM**, non rectè numerantur decimæ, & primitiæ cum sacrificijs veteris legis propriè dictis: nusquam enim in Scriptura dicuntur sacrificia, eiusmodi decimæ, & primitiæ, nec eis nominè aut ratio sacrificij conuenit, ut supra ostendimus. Adde, quòd sacrificium soli Deo offerri potest, ut omnes fateantur: decimæ autem immediatè Sacerdotibus offerebantur, & offeruntur, non Deo.

DEINDE, quod Kemnitius dicit, sacrificia externa, & ceremonialia fuisse solùm in lege veteri, & iam omninò desisse, pugnat cum eo, quod idem Kemnitius dicit, omne opus bonum factum ad Dei honorem esse etiam hoc tempore sacrificium. Nam certè Baptismi, & Eucharistiæ Sacramenta consecrare, dare, sumere, sunt opera bona, facta ad Dei honorem, & tamen sunt externa, & ceremonialia. Immo idem Kemnitius paulò infra multis modis probat, Eucharistiæ consecrationem & sumptionem dici posse sacrificium: quam tamè externam, & ceremonialem esse nemo negare potest.

TERTIO, mirum est, cur admittat Kemnitius quartam sacrificij acceptionem, cum eam fateatur non posse colligi ex diuinis literis, sed videretur eam admittere, ut possit eludere loca Patrum, in quibus Missa dicitur sacrificium. Ceterùm ea acceptio planè arbitraria, & conficta est: nam nec Scriptura, nec Patres sacrificium appellant, id quod est solùm figura, vel commemoratio sacrificij.

DENIQUE, falsè concludit Kemnitiuſ ab Augustino definiti sacrificium in genere, lib. 10. ciuit. cap. 6. Tantum enim abest, vt Augustinus definire voluerit eo loco sacrificium in genere, vt potius expressè excluderet à sua definitione omnia sacrificia veteris legis, quæ in mactatione ouium, & bouum fita erant, quæ propriissimè sacrificij nomen, & rationem retinent. Quare Kemnitiuſ, neque diuidendo, neque definiendo id assequi potuit, quod cupiebat, vt quid sit proprium sacrificium explicaret.

His ergo reiectis, vera definitio sacrificij propriè dicti in genere hac esse potest: *Sacrificium est oblatio externa facta soli Deo, qua ad agnitionem humana infirmitatis, & professionem diuinæ Maiestatis legitimo ministro res aliqua sensibiles, & permanens ritu mystico consecratur, et transmutatur.* Hæc definitio paulò longior esse debuit, vt omnes conditiones sacrificij propriè dicti complecteretur. •

PRIMO igitur dicimus, esse oblationem, vt genus sacrificij indicaremus: hoc enim loco sacrificium accipimus pro actione sacrificandi; nõ pro ipsa victima, quæ sacrificatur, tamen ipsa etiam sacrificium dici solet. Sacrificium igitur pro actione acceptum, species est oblationis: id em̄ est sacrificium, quod propriè & per se ad actionem Sacerdotis pertinet. Porro Sacerdotis proprium munus est offerre, Hebræ. 5. *Omnis Pontifex ex hominibus assumptus, pro hominibus constituitur, in his, quæ sunt ad Deum, & offerat dona, &c.* Apud sacros, & Ecclesiasticos scriptores pro eodem accipitur offerre, & sacrificare. Genes. 4. vbi primum fit mentio sacrificij, dicitur Abel obtulisse de primogenitis gregis sui: & Genes. 8. Noë obtulit holocausta; & eodem modo Scriptura passim loquitur. TERTULLIANVS inter Patres in libro de velandis virginibus, & in libro de exhortatione castitatis, dicit tria esse munera Sacerdotum nouæ legis; tingere, offerre, docere, id est, baptizare, sacrificare, concionari. Denique idem indicat nomen, quo passim vtuntur Græci, cum de sacrificio loquuntur, nimirum *ἱερόσφορα*, id est, oblatio, quod etiam Calvinus notauit, vt supra vidimus.

SECUNDO dicimus, externam oblationem esse sacrificiũ. Duplex em̄ oblatio, & largo modo, duplex sacrificium distinguipotest, vt S. Augustinus distinguit lib. 10. ciuit. cap. 5. inuisibile, siue internum, & visibile, siue externum. Inuisibile est

est

est pia voluntas, quæ diuinæ Maiestati, sc, & sua omnia offert: visibile autem est testificatio quædam externa interni affectus. Quare ibidem AVGVSTINVS definiens visibile sacrificium, inuisibilis sacrificij Sacramentum, id est, sacrum signum esse dicit. Quamuis autem inuisibilis oblatio sit nobilior, & melior visibili; & placeat Deo inuisibilis, sine visibili, visibilis sine inuisibili Deo non placeat: tamen nomen, & ratio sacrificij propriè non conuenit inuisibili oblationi, sed solum visibili, & externæ, vt nos in definitione posuimus. Oblatio enim inuisibilis, semper est occulta, & priuata; nomine autem sacrificij propriè omnes intelligunt publicum, & manifestum honorem Deo exhibitum à communi, & publico ministro. Itaque necessariò requiritur ad sacrificium propriè dictum, vt sit oblatio externa.

TERTIO diximus, in definitione: *Facta soli Deo*. Nam oblatio externa potest fieri etiam homini, vel homini & Deo, vt cum dantur elemosynæ pauperibus propter Deum; illæ enim offeruntur hominibus, & simul etiã Deo, dicente Christo: *Quod vni ex minimis istis fecistis, mihi fecistis*, Matth. 25. Sed non sunt sacrificia eiusmodi oblationes: sacrificium enim propriè pertinet ad cultum patriæ, qui soli Deo exhiberi potest. Vt enim est interior quidam cultus, quem soli Deo exhibemus, cum eum agnoscimus primum & summum bonum, causam efficientem, & finalem omnium rerum, & vt tali, eo nostrum illi demississimè prosternimus: sic etiam debuit esse externum aliquod signum quo protestaremur cultum istum soli Deo debitum. Tale autem signum non est, nisi sacrificium: nam omnis alia externa reuerentia, quam exhibemus Deo, siue caput nudando, siue genua flectendo, siue corpus totum prosternendo, siue etiam supplicando, & inuocando, solet etiam hominibus aliquando exhiberi. Vnde Exodi 22. legimus: *Qui sacrificat Diis occidetur, præterquam Domino soli*. Neque id solum Scriptura docet, sed etiam id ipsum naturali lumine omnes Gentes agnouerunt: *Quis vero*, inquit S. AVGVSTINVS lib. 10. ciuit. cap. 4. *sacrificandum censuit, nisi ei, quem Deum, aut sciuit, aut putauit, aut finxit?* Et lib. 1. contra aduers. leg. & prophet. cap. 18. *Dæmon sibi sacrificium non exigeret, nisi Deo vero deberi sciret. Nam obsequia cetera, quæ diuinitati exhibentur, ausi sunt sibi etiam superbia fastu homines arrogare: rarissimi autem commemorantur, qui sibi se sacrificauerunt.*

caretur, cum regia potestate possent, ausi fuerint imperare.
Quicunque, tamen ausi sunt, per hoc se Deos haberi soluerunt.

QUARTO diximus: *Ad agnitionem humanae infirmitatis, & professionem diuinæ Maiestatis.* Quoniam hic est finis generalis omnium sacrificiorum: sunt enim quasi tributa, quæ Deo redduntur in recognitionem supremi dominij ipsius, & nostræ subiectionis. Et hæc est etiam ratio, vnde laudem habet, & est opus virtutis actio sacrificandi. Nam ex se opera indifferencia sunt occidere, & cremare animalia, & similia; sed cum ista sunt ad significandum, omnia à Deo procedere, & in ipsius honorem consumenda esse; iam sunt opera religionis, & proinde bona, & laudabilia.

QUINTO diximus: *A legitimo ministro.* Non enim est cuiusque offerre sacrificium, sed publici, & certi hominis, qui communi nomine id peragat. In lege quidem naturæ, Sacerdotes erant, vel capita familiarum, vt Noë, Abraham, vel ij, quibus Deus id inspirabat. In lege autem scripta, soli filij Aaron. In lege gratiæ, soli Episcopi, & Presbyteri ritè ordinati, vt omnia Concilia, & omnes Patres, & omnium Ecclesiarum consuetudo docet. Atque hinc excluduntur à ratione sacrificij propriè dicti multæ oblationes priuatorum hominum, factæ soli Deo, vt cum fideles candelas accendunt, & consumunt in templo ad honorem Dei.

SEXTO diximus: *Res aliqua sensibilis, & permanens,* vt nimirum excludantur à ratione sacrificij propriè dicti, actiones transeuntis, in honorem Dei factæ, quales sunt psalmodiæ, preces, genuflexiones, & alia quæ fiunt à Sacerdotibus actu externo ad honorem Dei, & tamen sacrificia propriè non dicuntur.

SEPTIMO diximus: *Ritu mystico consecratur.* Nam debet res illa, quæ Deo offertur, ex prophana fieri sacra, & Deo dicata: id enim significat sacrificare, sacrum facere, vt S. Thomas rectè monet in 2. 2. q. 85. art. 3. Ista autem consecratio, & dedicatio semper fiebat in lege veteri certo ritu, & cæremonia mysterium continente, vt impositione manuum super victimam, vel eleuatione oblationis in altum. Et in hoc distinguitur sacrificium à simplici oblatione, quæ non requirit ex se ullam eiusmodi mysticam consecrationem.

OCTAVO diximus: *Et transmutatur.* Quia ad verum sacrificium requiritur, vt id quod offertur Deo in sacrificium, planè

planè destruetur, id est, ita mutetur, vt desinat esse id quod antè erat: & in hoc maximè differt à simplici oblatione, quæ interdum ritu mystico eleuabatur coram Deo, sed non destruetur, nisi quando verè sacrificabatur. De qua conditione plura diximus paulò superiùs in refutatione definitionis Ioannis Caluini. Ratio autem huius rei duplex esse videtur. VNA ob significationem mortis Christi. Deus enim, qui primus sine dubio inspirauit Abeli, & aliis sanctis viris vnum sacrificiorum, voluit per ea sacrificia sacrificium omnium sacrificiorum præstantissimum adumbrari: illud autem morte, & destructione rei oblatae constabat. ALTERA ratio est, quia sacrificiũ est summa præstatio subiectionis nostræ ad Deum, & summus cultus externus, qui exhiberi possit. Summa autem ista præstatio requirit, vt non solum vsus rei Deo offeratur, sed ipsa etiam substantia: & ideò nõ solum vsus, sed substantia consumatur.

CAPVT TERTIVM.

Mortem Christi sacrificium esse propriè dictum.

SED vna occurrit dubitatio circa sacrificij definitionem. Nam sacrificium crucis, id est, Christi passio & mors, verissimũ, ac perfectissimum sacrificium fuit, vt Augustinus docet lib. I. contra aduers. leg. & Prophet. cap. 18. & tamen non videtur ei conuenire definitio assignata. Nam (vt alia omittam) ratio sacrificij à nobis descripta requirit, vt non sit actio alicuius virtutis, nisi religionis: mors autem Christi actio fuit charitatis, patientiæ, fortitudinis, humilitatis, obedientiæ, vt Apostolus prædicat Rom. 5. Philip. 2. Hebr. 12. & alibi.

RESPONDEO; Sacrificium crucis propriè actum religionis fuisse. Christus enim præcipuè in mortem se obrulit, vt esset oblatio, & sacrificium Deo pro expiatione peccatorum totius mundi, vt sacri scriptores passim docent, ac præcipuè Apostolus Ephes. 5. & Hebræ. 7. 8. 9. & 10. tamen nihil repugnat quò minus actus proprius religionis possit etiam participare multas alias virtutes, sicut è contrario actus omnium aliarum virtutum, vt supra diximus, religionis rationem participant, & sacrificia suo quodam modo nominantur. Sicut enim si quis obedientiam superiori præstet ob Dei honorem,

rem, illa obedientia sacrificium erit: sic etiam si quis veram hostiam Deo offerat, quia id ei superior imperauerit, actio illa, obedientia dici poterit. Et quemadmodum elemosyna pauperi propter Dei honorem data, sacrificium quoddam est; sic etiam sacrificium pro peccatore Deo oblatum, misericordia est.

DICER aliquis; Si res ita se habet, poterunt etiam Martyrum passiones verè, & propriè sacrificia dici, licet ad charitatem, & fortitudinem potissimum pertinere videantur.

RESPONDEO; Martyrum passiones sacrificia dici possunt largo modo, vt omnia alia bona opera; non autem propriè, & in rigore, vt Christi passio: differt enim passio Christi a passionibus Martyrum quatuor modis, ratione videlicet personæ, actus, formæ, & finis.

Ratione personæ, quia Christus verè, & propriè erat sacerdos, Psalm. 109 *Tu es sacerdos in æternū.* & sacerdos magnus, vt ait Apostolus Hebr. 10. immò planè summus, & maximus, qui posset hostiam quamlibet ritè offerre, & ideò etià corpus suum. Sancti autem Martyres, vel sacerdotes non erant, vel certè non tales, qui possent eligere victimam pro arbitrio, sed tenebantur offerre victimam lege præscriptam.

Ratione actus, quia Christus propriè seipsum sacrificauit, cum in eius potestate fuerit mori, & non mori. Isa. 53. *Oblatus est, quia ipse voluit.* Ioan. 10. *Ego pono animam meam; nec mori tollit eam à me, sed ego pono eam.* Ioan. 17. *Et pro eis ego sacrifico meipsum;* id est, sacrificium offero meipsum, vt exponunt Ioannes Chrysostomus homil. 81. in Ioan. & Cyrillus lib. II. in Ioan. cap. 25. Martyres autem nec poterant mori, quando volebant, nec etiam impedire passionem suam, & mortem, quando volebant.

Ratione formæ, quia Christus verè mystico ritu sacrificatus est, non enim casu, sed ex electione ipsius factum est, vt in die festo Paschæ, & in altari crucis, & manibus extensis, & extra portam vrbs Hierosolymæ pateretur, vt S. Leo notat in epist. 83. ad Monachos Palæstinos. Et Ioannes Euangelista scribit, cap. 13. *Sciens Iesus, quia venit hora eius.* Et Paulus Hebræ. 13. *Quorum animalium infertur sanguis pro peccato, horum corpora cremantur extra castra; ita & Iesus, vt sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.* In mortibus Martyrum nihil eiusmodi reperimus.

Ratione

Ratione finis, quia ille fuit proximus, & principalis finis mortis Christi, placare Deum generi humano, qui est finis veri sacrificij. Colossens. i. *Pacificans per sanguinem crucis.* & idem clamant omnes Scripturae. Quare omnia sacrificia legis veteris, figuræ erant, ac typi huius verissimi, & summi propitiatorij sacrificij, ut Augustinus testatur lib. i. contra doctores. leg. & prophet. cap. 18. & alibi. Finis autem proprius mortis Martyrum, non erat Deum placare, sed testimonium veritati præbere; & ex genere suo mors Martyris actus est fortitudinis, quia magis eligit vitam perdere, quam fidem negare. Quare B. LEO epist. 83. supra citata: *Quamuis, in conspectu Domini multorum Sanctorum preciosa mors fuerit, nullus tamen insontis occisio propitiatio fuit mundi. Accepti iusti, non dedere coronas, & de fortitudine fidelium exempla nata sunt patientia, non dona iustitia; singulares quippe singulis mortes fructuere, nec alterius quisquam debitum suo seque persolvit.* Ac de definitione hæc tenus.

CAPVT QVARTVM.

De partitione sacrificij.

Nunc de partitione pauca dicenda sunt. Sacrificium igitur proprie dictum, duobus modis dicitur solet, ratione materiae, & ratione formæ, & finis. Ratione materiae diuiditur in tria genera, in victimas, seu hostias, immolationes, & libamenta. Victimæ, seu hostiæ dicuntur sacrificia ex animantibus, videlicet ouibus, capris, bobus, columbis, passeribus, & turturibus: nec enim vlla alia animantia sacrificari poterant. Et quamuis hæc nomina generalia sint, tamen apud Latinos deriuata sunt ab hostia sacrificij, quæ offerebantur post victoriam de hostibus reportatam. Victima enim à victoria, & hostia ab hostibus deriuata est, iuxta illud Ouidij lib. i. Factorum:

Victima quæ cecidit dextra victrice vocatur.

Hostibus à victis hostia nomen habet.

Immolationes dicuntur sacrificia ex rebus inanimis, sed solidis, ut ex farina, pane, sale, thure: dicebantur autem immolationes à mola, siue à molendo. Quamuis deinde vocabulum immolandi ad omne genus sacrificij deriuatum sit: nam & in Scripturis sanctis, & in prophanis auctoribus sacrificare, & immo-

immolare pro eodem accipiuntur. Libamenta dicuntur sacrificia rerum liquidarum, vt vini, & aquæ.

Ratione formæ, & finis diuiditur in tria genera; in holocausta, hostias pro peccato, hostias pacificas. Holocausta offeriebantur propriè in reuerentiam diuinæ Maiestatis, & idè tota cremabantur, vt resoluta in vaporem tota sursum ascenderent, in signum quod quidquid habemus, Dei est. Hostia pro peccato, dicebantur eæ quæ offeriebantur pro expiatione peccati; & hæ partim cremabantur, partim a sacerdotibus in ipso atrio sancto manducabantur. Erant autem multa genera hostiarum pro peccato, nam & variabantur pro varietate peccati, & pro varietate personarum. Aliud enim offeriebatur pro periurio, aliud pro aliis peccatis; & similiter aliud pro Põtifice, aliud pro Rege, aliud pro Synagoga, aliud pro priuatis hominibus. Hostiæ pacificæ partim cremabantur, partim manducabantur à sacerdotibus, partim ab iis, qui donauerant. Erant autem duæ species pacificorum; quædam em offeriebantur pro beneficio accepto: quædam pro beneficio accipiendo, quæ hoc solum differebât à superioribus, quòd istæ poterant etiam in crastino manducari, illæ autem debebant consumi ipso die sacrificij.

Ex quo rectè colligit sanctus Thomas 1. 2. quæst. 102. artic. 3. vbi de tota hac materia egregiè disputat, præstantissimum sacrificium fuisse holocaustum, secundum locum dignitatis obtinuisse sacrificium pro peccato, tertium sacrificium pacificum pro beneficio accepto, postremum sacrificium pacificum pro beneficio accipiendo. Maximè enim obligamur Deo honorem deferre ob ipsius infinitam maiestatem, deinde secundò ob offensam in ipsum commissam, tertio ob acceptum iam beneficium, postremò propter sperata beneficia.

Colligit SECUNDO tribus illis generibus sacrificiorum significari tres fidelium status. Nam holocaustum significat statum perfectorum, qui totos se Dei obsequio dedicant. Sacrificium pacificum; statum proficientium, qui Deo gratias agunt pro accepta iustificatione peccatorum, & petunt perseuerantiam in bono: & idè eius sacrificij sunt tres partes, vna crematur Deo, altera manducatur à sacerdote, tertia ab offerente; quia perseuerantia in bono acquiritur gratia Dei, ministerio sacerdotum, & merito etiam proprio operum bonorum.

norm. Denique sacrificium pro peccato, significat statum incipientium, seu pœnitentium, qui quærunt a Deo veniam peccatorum. Et quia iustificatio a peccatis non potest accipi propriis meritis, sed sola Dei gratia per ministerium sacerdotum: idcirco eius sacrificij vna pars Deo offertur, altera sacerdoti, nulla ipsi offerenti cedit.

CAPVT QVINTVM.

Explicatur status controuersie, & sententia referuntur Catholicorum, & hæreticorum.

EXPLICATIS vocibus Missæ, & sacrificij, sequitur ut ipsa quæstio explicetur; Vtrum Missa sit sacrificium. Porro quæstio principalis cum hæreticis huius temporis, non est de sacrificio spiritali aut improprio; fatentur enim Philippus in Apologia Confessionis Augustanæ, & Martinus Kemnitius in Examine Tridentini Concilij, & Brentius in Confessione VVitembergensi, & alij, Missam, siue sacram Cœnam multis modis sacrificium dici posse: sed de sacrificio externo visibili, veterè propriè dicto; ac potissimum de ipso genere sacrificij propriè dicti, id est, de oblatione visibili Deo facta ministerio sacerdotum.

Itaque status controuersie hic erit. Vtrum in Missa, siue in actione Cœnæ Domini, si ritè celebretur, Eucharistia Deo offerri debeat. Hunc esse verum statum quæstionis, facile probari potest extestimonijs aduersariorum, & nostris. Ac primùm formulæ ab ipsis editæ, Cœnæ Domini celebrandæ, satis apertè indicant quid in nostra Missa illis displiceat.

Formula Missæ pro Ecclesia VVitembergensi à Lutherò edita anno M. D. XXIII. admittit PRIMÒ, Introitum cum Psalmo. SECUNDO, Kyrie eleison cū hymno Angelico: *Gloriam excelsis Deo*. TERTIO, Collectam, seu orationem cum lectione sequente. QUARTO, Graduale cum Alleluia. QUINTO, Profas, seu Sequentias quasdam paucas, vt de Spiritu Sancto, & de Natali Domini. SEXTO, Euangelium. SEPTIMO, Symbolum. Deinde ita subiungit, OCTAVO: *Sequitur missa abominatio, cui seruire coactum est quidquid in Missa profecerit: unde & Offeritorium vocatur; & ab hinc omnia feruntur*

nant, ac olent oblationes. Et infra: Proinde omnibus illis repudiatis, quæ oblationem sonant cum vniuerso Canone, retineamus, quæ pura & sancta sunt. Hæc ille, qui deinde breuissimè præscribit consecrationem Eucharistiæ prolatis verbis Domini, & Communionem.

Formula Caluini Sacramentorum ministrandorum pro Ecclesia Geneuensi, & omnes aliæ, quas videre potui, diligentissimè cauent, ne vlla fiat mentio oblationis.

Præterea Lutherus in omnibus libris, quos multos de hac ipsa quæstione scripsit, id vnū agit, vt doceat in actione Cœnæ, seu Missa nihil nos Deo offerre præter orationes, sed contra potius offerri nobis à Deo Sacramentum Eucharistiæ in testimonium promissionis. Anno M. D. XX. libellum edidit de captiuit. Babylon. vbi cap. de Eucharistia prope finem capituli, hoc fusè tractat. Anno M. D. XXI. edidit librum de abroganda Missa priuata, vbi illud idem fusius, & furiosius agit. Anno M. D. XXII. librum edidit contra Regem Angliæ, in quo idem repetit. Anno M. D. XXIII. edidit librum contra Canonem Missæ. Anno M. D. XXVII. in libro de verbis Cœnæ contra Zvinglianos, idem habet. Similiter in Confessione sua, quam edidit anno M. D. XXVIII. supra omnes abominationes dicit se habere Missam, & nihil magis dolere, quam quod per annos quindecim Missas celebrauerit more Catholicorum. Anno M. D. XXXIV. librum edidit de Missa priuata, & vñctione sacerdotum: in quo non erubuit confiteri se à Diabolo edoctum, & persuasum, Missam esse summam abominationem, idque non per somnum, & quietem, sed palàm dum vigilaret.

Idipsum docent omnes huius temporis hæretici. Nam & Philippus Melanchthon in Locis, tit. de sacrificio. & Ioannes Brentius in Confessione VVirtembergensi, cap. de Eucharistia, & Matthias Illyricus in Apologia pro Confessione Antuerpiensi, cap. 15. & Martinus Kemnitius in 2. parte Examinis Concilij Tridentini. & Ioannes Caluinus lib. 4. Instit. cap. 18. §. 1. & 2. & sequentibus, & Petrus Martyr in cōmentario, cap. 4. & 10. prioris ad Corinthios, & Theodorus Beza in sua Confessione, cap. 7. §. 3. & alij negant Eucharistiam Deo offerri posse, aut debere.

E contrario verò Catholici scriptores, qui hoc nostro seculo de sacrificio Missæ scripserunt, omnes in eo potissimùm

laborant, vt ostendant, in Missa offerri Deo verè, ac propriè corpus, ac sanguinem Domini, sub specie visibili panis, & vini. Vide Ioannem Eckium in tribus libris de sacrificio Missæ. Iodocum Cliftouicum, in propugnaculo Ecclesiæ lib. 1. Gasparem Schazgerum, tract. de Missa; Ioannem Fabrum lib. 4. & 5. de Missa, & Eucharistia; Ioannem Roffensem in libro de visibili sacerdotio, Caietanum tract. de sacrificio Missæ, quæ est tractatus decimus, tomi tertij; Martinum Peresum in libro de traditionibus parte 3. consideratione 4. Ioannem Driedenem lib. 4. de Scripturis & dogmatibus Ecclesiasticis, cap. 4. parte 4. Ambrosium Catharinum in libro de veritate inæterni sacrificij noui & æterni Testamenti; Dominicum à Soto in 4. sentent. dist. 13. quæst. 2. Iodocum Tileranum in Apologia pro Concilio Tridentino cõtra Kemnitium; Ruardum Tapperum in explicatione articuli 16. Louaniensium; Albertum Pighium lib. 2. hierarch. Eccles. cap. 5. & controuersia 7. & Antonium Democharem in lib. quatuor de sacrificio Missæ; Alphonsum de Castro in lib. 10. contra hæreses, verbo Missa; Gasparem Casalium in libris tribus de sacrificio Missæ; Hieronymum Cardinalem in Confessione Polonica, cap. 41. VVilhelmum Lindanum lib. 4. Panopliæ, cap. 37. & sequentibus; Melchiorum Canum lib. 12. de locis Theologicis, cap. 13. VVilhelmum Alanum lib. 2. de Eucharistia; Gregorium de Valeriana tractatu & Apologia de sacrificio Missæ.

Ex his colligimus Philippum, & Kemnitium perperam exposuisse statum huius quæstionis. Philippus enim tum in Locis titulo de sacrificio, tum in Apologia Confessionis Augustinæ, cap. de Missa, quia nec benè definit, nec benè diuidit sacrificium, totam controuersiam in eo ponit, vtrum in Missa offeratur sacrificium propitiatorium. SED alia est controuersia prior, vtrum verè, ac propriè sacrificium offeratur: possunt enim verissima sacrificia esse, quæ tamen non sint propitiatoria, vt supra ostendimus.

Kemnitius autem non modò imperitè, sed etiam inuicundè, & impudenter in secunda parte Examinis, pag. 744. 761. 766. & 777. asserit, statum quæstionis esse, vtrum illa representatio per varios gestus, & vestes, quæ in Missa Catholicorum cernitur, sit sacrificium à Christo institutum. Et in postremo loco à nobis notato dicere audet, Panopliam verborum, rituum, gestuum, actuum, ornamentorum, vestium,

vestium, quæ postea accessit ad simplicem Christi institutionem, esse ipsos nervos, & substantiam Missæ Pontificiæ: cum tamen nullus Catholicorum id vnquam scripserit; omnes enim summo consensu docent, ista omnia quæ accesserunt ad Christi institutionem, esse accidentaria ornamenta. Quod autem ille obiicit ex libro Eckij, iam supra in I. capite refutarum est.

CAPVT SEXTVM.

*In Missa verum sacrificium offerri, probatur:
primo testimonio Scripturæ, & ex sacerdotio
Melchisedech.*

Nunc tandem ad argumenta pro veritate veniendum est. Ac **PRIMUM** adferemus testimonia Scripturarum. **TVM** veterum Patrum. **POSTREMO** rationes. Ac ex diuinis literis **PRIMUM** locum obtinebunt, figuræ Testamenti veteris. **SECUNDVM**, vaticinia Prophetarum. **TERTIVM**, testimonia ex Euangelio. **QUARTVM**, ex Actis Apostolorum. **QVINTVM**, ex epistolis B. Pauli.

PRIMUM igitur testimonium Scripturæ sit illud Gen. 14. *Melchisedech Rex Salem protulit panem, & Vinum: erat enim sacerdos Dei altissimi.* Hunc locum ad Christum ita referunt David Psalm. 109. & Paulus Hebr. 7. vt non dicant Melchisedechum figuram tantum Christi gessisse, quod etiam de Aarone dici potuisset, sed Christum sacerdotem fuisse secundum ordinem Melchisedech, & non secundum ordinem Aaronis, vt aperte scribit Paulus.

Porro differentiæ duæ sunt inter duo illa sacerdotia, ex quibus duo argumenta peti possunt. **PRIMA** & potissima differentia posita est in externa specie sacrificij. Nam etiam si omnia sacrificia veterum conueniebant in re significata, cum eundem Christum crucifixum significarent: ramen in signis diuersa erant. Sacrificia enim Aaronica cruenta erant, & sub specie animantium occisorum, Christi mortem repræsentabant: Melchisedechi sacrificium incruentum fuit, & sub specie panis, & vini eiusdem Christi corpus, & sanguinem figurauit. Quare si Christus sacerdos est secundum ordinem Mel-

Q 9 9 3 chise-

chisedech, & non Aaronis, sacrificium institueret debuit in-
 cruentum, & sub specie panis, & vini, vt Ecclesia Catholica re-
 cte canit in vesperis festi corporis Dñi: *Sacerdos in aeternum*
Christus Dominus secundum ordinem Melchisedech panem &
vinum obtulit. Quod si ex vi sacerdotij secundum ordinem
 Melchisedech nõ certò colligeretur, vt certò colligitur, Chri-
 stum sacrificare debuisse hostiam in specie panis, & vini; id ta-
 men colligeretur ex vi typi, & figuræ. Fuit enim Melchisedech
 in illa cæremonia panis & vini, figura manifestissima, con-
 sensu Patrum, quem paulò pòst adferemus, Christi Sacramen-
 tum Eucharistiæ instituentis in pane & vino. Sed Melchise-
 dech panem, & vinum obtulit, vt sacerdos Dei altissimi, ac
 proinde verè sacrificauit; igitur & Christus in institutione
 Eucharistiæ, vt sacerdos egit, & verè sacrificauit, alio qui non
 exactè figuram illam impleuisset.

Est etiam ALIA differentia inter sacerdotium Melchise-
 dechi, & Aaronis; quod illud fuit vnus tantum hominis, qui
 nec successit alteri, & cui non successit alter; istud autem fuit
 multorum, qui per mortem sibi inuicem succedebant. Quam
 differentiam Apostolus persequitur Hebræ. 7. vbi dicit Mel-
 chisedechum fuisse sine patre, sine matre, sine genealogia,
 neque initium dierum, neque finem vitæ habentem: & in
 omnia ad Christum applicans dicit eum esse sacerdotem in
 æternum, qui nimirum nulli successerit, & cui nullus debeat
 succedere, cum semper viuat, & cum iurauerit Deus, sacerdo-
 tium ipsius non esse mutandum, aut transferendum in al-
 liud, vt sacerdotio Leuitico contigit. Id enim Paulus probat
 ex illis verbis Psalm. 109. *Iurauit Dominus, & non penitebit*
eum, tu es sacerdos in aeternum, &c. Quod si sacerdotium
 Christi durat vsque ad mundi consummationem (id enim
 Scriptura æternum vocat) certè, & sacrificij ritus durare de-
 bet, nisi fortè ociosum habet Christus sacerdotium. At sacri-
 ficium crucis semel tantum peractum est, nec repeti amplius
 potest, cum Christus mori iam nequeat: ergo aliud sacrificium
 esse oportet, quod iugiter offeratur; nec enim sacerdos dici
 potest, qui nullum habet sacrificium quod offerat. Admitte-
 re igitur necesse est in Ecclesia veram sacrificandi actionem,
 quæ Christo summo sacerdoti per ministros suos tribuatur,
 qualis certè actio nulla erit, si Missæ sacrificium auferatur
 medio.

Præterea

Præterea ante Christi incarnationem, quia Christus re ipsa nondum erat sacerdos (sacerdotium enim Christo conuenit, vt minor est Patre, & proinde vt homo est, non vt Deus est, vt Augustinus etiam notat, in Psalm. 109. in illud: *Tu es sacerdos in æternum*) non poterat per se sacrificium offerre: tamen vt etiam eo tempore sacerdos dici posset, & esset, ipse vnus ab initio mundi, vsque ad finem summus Sacerdos; eo modo quo poterat, sacrificium offerebat, nimirum per typos, & figuras. Vt enim omnia sacrificia vetera figuræ erant sacrificij crucis, & in omnibus illis victimis ipse immaculatus agnus typicè mactabatur; vnde in Apocalypsi cap. 13. dicitur agnus occisus ab origine mundi: sic omnes illi sacerdotes, typi quidam Christi erant, & in omnibus sacrificantibus ipse sacrificabat. Quod si propter sacerdotij æternitatem, Christus etiam ante Incarnationem eo modo, quo poterat, sacerdotioungebatur, quanto magis post Incarnationem, quando re ipsa a Patre sacerdos appellatus est, & sacerdos sine successore, non debet vsque ad mundi consummationem ab officio sacrificandi cessare? quorsum enim sacerdotium illius manet, si nunquam deinceps sacrificare debet?

Ad hæc argumenta aduersarij respondere conantur. Siquidem Calvinus lib. 4. Institut. cap. 18. §. 2. & Kemnitius in 2. parte Examinis, pagina 740. & 747. & alij in expositione, quam vocant Ecclesiasticam, in Genesim, & Petrus Martyr in caput 5. 1. ad Corinthios, admittunt Melchisedech sacerdotem fuisse, & CHRISTI typum gessisse; sed negant panem, & vinum ab eo in sacrificium Deo fuisse oblata. Et inde colligunt, sacerdotium CHRISTI non consistere in oblatione panis, & vini, & tamen esse secundum ordinem Melchisedech: æternitatem quoque eiusdem sacerdotij CHRISTI, non in eo positam esse quod vsque ad mundi consummationem in Ecclesia sacrificium in specie panis, & vini Domino offeratur.

Quam solutionem vt accuratè refellamus, nos PRIMO expendemus textum Geneseos. SECUNDO adducemus consensum Patrum, qui disertè scribunt Melchisedech obtulisse Deo, panem, & vinum; & in eo ponunt æternitatem sacerdotij Christi, & similitudinem ad sacerdotium Melchisedech, quod in Ecclesia sacrificium offeratur in specie panis, & vini. TERTIO refellemus quæ ipsi contra obiiciunt.

Q 9 9 4

Quod

Quod ad PRIMVM attinet, hæc sunt verba Scripturæ editione vulgata: *At Verò Melchisedech Rex Salem proferens panem, & Vinum (erat enim sacerdos Dei altissimi) benedixit ei, &c. Gen. 14.* Hic PRIMVM queritur Kemnitijs in vulgata editione legi: *Melchisedech obtulit panem, & Vinum,* & ad editionem Hebræam, Chaldæam, & Græcam nõ habere verbum sacrificatorum, *obtulit*, sed verbum quod simpliciter significat educere, vel de promere, nimirũ, *protulit*, quomodo etiam legisse Cyprianum. At nos verius querimur de Kemnitijs, quod tam aperte de nostra editione mentiat. Nec enim in vlla editione Latina legi vnquam, *obtulit*, sed cõsuetè video omnes habere *proferens*. Quod tamen verbum licet ex se nihil aliud significet, nisi proferre, seu adducere, tamen pro loci exigentia sæpe vsurpatur pro adductione hostiæ ad immolationem, vt Iud. 6. vbi bis habetur idem verbũ *proferens* quod hoc loco in Genesi cernimus, & aperte significat adductionem hostiæ. Quod idem videmus in verbo *קָרַח* quod proprie adducere significat, & tamen passim in Scriptura restringitur ad sacrificium, vt idem sit quod offerre, vt patet Genes. 4. vbi describitur sacrificium Cain, & Abel.

Sequitur in sententia citata: *Panem, & Vinum.* Hic Caluinus, & Kemnitijs contendunt, panem, & vinum prolatum fuisse in refectorem Abraham, & sociorum eius, qui fatigati reuertebantur ex prælio. At nos non negamus data illa in cibum Abraham, & sociis, sed dicimus prius fuisse Deo oblata, & consecrata, & tum data hominibus, vt de sacrificio participant. Nam IN PRIMIS nulla erat causa cur corporale refectorem præberet Melchisedech Abraham. Nam vt Scriptura ibidem habet, rediit Abraham ex prælio cum ingenti præda, qua etiam erant ea, quæ ad cibum pertinent, vt illic dicitur immò in fine capituli additur, milites Abraham cibum sumptisse, antequam eis occurreret Melchisedech. Quid igitur oportuit, ut panem, & vinum illis, qui spoliis abundabant, & paulo ante comederant, & biberant? PRAETEREA cum Scriptura in locis describat nobis sacerdotium Melchisedech, vt distinctum ab Aaronico, & vt simillimum sacerdotio Christi, debuit profectò alicubi tradere quale fuerit sacrificium Melchisedech. Siquidem ad sacrificiũ ordinatur sacerdotium, & sacrificio ignorato, necesse est etiam sacerdotium ignorari. Nasquam

Nusquam autem fit mentio sacrificij, quod obtulerit Melchisedech, nisi hoc loco: oportet igitur per panem, & vinum, non prophanos cibos, sed sanctificatos, & Deo prius oblatos intelligere. **DE NI QVE** id probatur efficacissime ex verbis sequentibus; subiungit enim Scriptura: *Erat enim sacerdos Dei altissimi.* Quæ ratio ab ipso Spiritu sancto reddita, cur Melchisedech panem, & vinum protulerit, omnino cogit, vt intelligamus panem, & vinum prolata fuisse ad sacrificium.

SEn occurrit Kemnitiuſ, & rursus editionem Latinam accusat, quod posuerit particulam causalem pro coniunctiua; non enim in Hebræo est ו causalis, sed ו coniunctiua. Quare sic ipse vertit, Caluinum sequutus: *Erat autem sacerdos Dei altissimi, & benedixit ei, &c.* Et sic distinguit actiones ipsius Melchisedech Regis, & sacerdotis, vt adductio panis & vini ad munificentiam Regis pertineat, benedictio autem ad sacerdotium. **AT** frustra Kemnitiuſ vulgaram editionem lacerat. Licet enim ad verbum non sit in Hebræo: *Erat enim sacerdos,* sed; *Et erat sacerdos:* tamen illa particula coniunctiua apud Hebræos frequentissime locum obtinet causalis, & verti debet per, *enim,* si sententia eleganter Latina phrasi exprimenda sit, quod S. Hieronymus facere solet. Exempla sunt ad manus, Genes. 20. *En morieris propter mulierem, quam tulisti, habet enim virum.* In Hebræo erat $\text{וְיָהוָה בְּעַלְמָהּ בְּעַלְמָהּ}$. *Et ipsa habet virum.* Genes. 30. *Experimento didici, quia benedixit mihi Dominus.* In Hebræo est copulatiua: *Experimento didici, & benedixit mihi Dominus.* Isa. 64. *Tu iratus es, & peccauimus;* id est, Tu iratus es, quia peccauimus; vbi apertissime ponitur ו pro ו copulatiua pro causali.

DEINDE perturbant aduersarij totam distinctionem orationis, vt ad suam sententiam verba Scripturæ accommodent; quod si liceret, possemus totam Scripturam perperam interpretari. **NAM** in Hebræo codice, post illa verba: *Et erat sacerdos Dei altissimi,* inuenitur accentus, quem Hebræi vocant *soph pasuch,* qui indicat ibi terminari periodum. Quare non potest illud; *Et erat sacerdos,* coniungi cum sequentibus, *& benedixit,* sed debet superioribus illis annecti: *Protulit panem, & vinum.* Eandem quoque distinctionem inuenimus in Chaldæo, & Græco, & Latino textu. Posita autem hac verba, & communi interpretatione, & distinctione orationis:

etiamsi nulla adesset causalis particula, per se clamaret oratio, panem & vinum prolata fuisse ad sacrificium. Quorum enim cum illis verbis: *Protulit panem, & Vinum*, coniungerentur illa: *Et erat sacerdos Dei*, nisi ut intelligeremus panem, & vinum à Melchisedech sacerdote prolatum, ut offerretur Deo.

PRAETEREA non rectè aduersarij dicunt, Melchisedech ut sacerdotem, benedixisse Abrahæ, & proinde malè ita interpretantur Scripturam, cum sic reddūt: *Erat sacerdos, & benedixit ei*, vel (ut habet Calvinus) *Cum sacerdos esset Dei, benedixit Abrahæ*. **NAM** etiam Abraham sacerdos erat, ut patet ex plurimis sacrificiis, quæ obtulit: non igitur Melchisedech sacerdos, vel quia sacerdos erat, benedixit Abrahæ, sed quia maior sacerdos, vel quia absolute maior erat, cum & Rex, & sacerdos esset. Non enim est solius sacerdotis benedicere, sed omnis maioris. Nam Salomon Rex, qui sacerdos non erat, benedixit populo 3. Reg. 8. & idem fecit David 2. Reg. 6. & antea idem fecerat Iosue cap. 8. & 22. cum nec ipse sacerdos esset, sed princeps politicus. Et Iacob Gen. 48. precatur Angelum, ut benedicat filiis Ioseph. Quare B. Paulus Hebr. 6. ex eo, quod Melchisedech benedixit Abrahæ, non colligit, ut secundum Calvinum, & Kemnitium debuisset, Melchisedech sacerdotem fuisse, sed Abrahamo maiorem fuisse: minor enim, ut ipse ibidem dicit, sine controuersia à maiore benedicitur.

ACCEDAT NUNC, ut ad **SECUNDUM** veniamus, consensum veterum Patrum, qui certè vel solus sufficere deberet, ut confunderet nouorum istorum interpretum temeritatem. Ad **PRIMUM** tota Ecclesia in Canone Missæ id testatur, cum ait *Supra qua propitio, ac sereno vultu respicere digneris, & accepta habere, sicut accepta habere dignatus es munera pueri tui in fili Abel, & sacrificium Patriarchæ nostri Abrahæ, & quod tibi obrulit summus sacerdos tuus Melchisedech sanctum sacrificium, immaculatam hostiam*. Cuius partis Canonis mentio nit expressè Ambrosius libro 4. de Sacramentis, cap. 6. ex quo perspicuum est, esse antiquissimam, & publicam totius Ecclesiæ istam sententiam.

Sed **PRAETEREA** adducemus testimonia singulorum Patrum Græcorum, & Latinorum ordine temporis. **CLEMENS ALEXANDRINVS** lib. 4. Stromatum, non procul à fine: *Melchisedech, inquit, Rex Salem sacerdos Dei altissimus, qui vinum, & panem sanctificatum dedit nutrimentum in typum Eucharistiæ*.

ristia. OBSERVA hoc loco, panem nō prophanum in refectio-
nem ventris, vt aduersarij volunt, sed sanctificatum datū esse
à Melchisedech. AD HÆC vides panem, & vinum dari à Mel-
chisedech, vt sacerdote Dei altissimi, proinde oblatum antea
fuisse Deo, & eo modo sanctificatum. DENIQUE panem, &
vinum sacerdotis Melchisedech typum esse Eucharistiæ: ex
quo sequitur, sacerdotium Christi idēd vocari secundum or-
dinem Melchisedech, quia in specie panis, & vini consistit.

S. CYPRIANVS lib. 2. epist. 3. ad Cæcilium, postquam illa
verba Psalmi citauerat: *Tu es sacerdos in æternum secundum
ordinem Melchisedech.* Ita subiungit: *Qui ordo & itaq; hæc est de
sacrificio illo veniens, & inde descendens, quod Melchisedech
sacerdos Dei summi fuit, quod panem, & vinum obtulit, quod
Abrahā benedixit. Nam quis magis sacerdos Dei summi, quā
Dominus noster IESVS CHRISTVS? qui sacrificium Deo Patri
obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, id est,
panem & vinum, suum scilicet corpus, & sanguinem?* Hic per-
spicue vides, Melchisedech obtulisse Deo panem, & vinum in
sacrificium, & propter huius sacrificij imitationem, sacerdo-
tium Christi, & Christianorum, vocari secundum ordinem
Melchisedech. Idem Cyprianus, vel quicumque fuit auctor, in
serm. de cœna Domini, non procul ab initio: *Significata,* in-
quit, *olim à tempore Melchisedech prodeunt Sacramenta, &
filiis Abrahæ facientibus opera eius, summus Sacerdos panem
profert, & vinum; Hoc est, inquit, corpus meum.* Et infra idem
auctor æternitatem sacerdotij Christi ponit in eo, quod iugiter
sacrificiū Eucharistię offertur: *Perpes,* inquit, *est hoc sacri-
ficium, & semper permanens holocaustum.* Et superius dixerat
interituram esse religionem, si corpus Domini in Eucharistia
manducando consumeretur, quia nulla superesset victima,
sine qua religio esse non potest.

EUSEBIVS Cæsariensis in 5. lib. demonstrat. Euangel. cap.
3. *Et sanè,* inquit, *oraculi exitus admirabilis est, qui contempletur,
quemadmodum Saluator noster IESVS, qui est Christus
Dei, ipsius Melchisedech ritu, ea qua ad sacerdotium in homi-
nibus gerendum spectant, per suos ministros perficiat. Nam
quemadmodum ille, qui sacerdos gentium erat, nusquā vide-
tur sacrificiis corporalibus functus; sed vino solo & pane, dum
ipsi Abrahā benedicit: ita sanè primus ipse Saluator, ac Domi-
nus noster, deinde qui ab eo profecti sunt sacerdotes, in omnibus
gentibus*

gentibus spirituale secundum Ecclesiasticas sanctiones sacerdotij munus obeuntes, vino ac pane corporis illius, & salutaris sanguinis mysteria representant; quæ sanè mysteria Melchisedech tanto antè Spiritu diuino cognouerat, & rerum futurarum imaginibus & sus fuerat. Et hîc vides Melchisedech in sacrificio solo pane, & vino vsus: & tum Christam, tum eius Ministros toto orbe terrarum in specie panis & vini sacrificium offerre, & hoc modo perpetuari, (vt sic loquar) sacerdotium Christi secundum ordinem Melchisedech.

S. AMBROSIVS lib. 5. de Sacramentis, cap. 1. Cognouimus, inquit, Sacramentorum istorum figuram Abrahæ temporibus præcessisse, quando obtulit sacrificiû S. Melchisedech. Et infra Diximus quod in altari constituatur calix, & panis, in calice mittitur Vinum: & quid aliud? aqua. Sed in mihi dicitur: Quomodo ergo Melchisedech panem, & Vinum obtulit? quid sibi vult admistio aquæ? Vide similia lib. 4. de Sacramentis, cap. 3. & 6. & de initiandis mysteriis, cap. 8. Idem, seu quicumque, fuit auctor, in cap. 5. ad Hebr. exponens illud: Tu es sacerdos in æternum, &c. Constat, inquit, peccudum victimas peruisse, quæ fuerunt in ordine Aaron: sed manere Melchisedech institutum, quod toto orbe terrarum in Sacramentorum erogatione celebratur.

S. EPIPHANIVS hæresi 55. quæ est Melchisedechianorum, docet sacerdotium Aaronicum translatum esse per Christum ad sacerdotium Melchisedech: Quod sanè, inquit, nunc videt in Ecclesia à Christo, & hucusque, dum non amplius semen secundum successionem eligitur, sed forma iuxta virtutem quæritur.

S. HIERONYMVS in epist. ad Marcellam, vt migret Bethlehem: Recurre, inquit, ad Genesim, & Melchisedech Regem Salem huius principem inuenies ciuitatis, qui iam tunc in typo Christi panem, & Vinum obtulit, & mysterium Christianum in Saluatoris sanguine, & corpore dedicauit. Et in epistola ad Euagrium de Melchisedech, scribit ex sententia antiquissimorum Patrum, Irenæi, Hippolyti, Eusebij tum Cæsariensis tum Emisleni, Apollinarij, & Eustathij, ordinem Melchisedech in eo consistere, quod ipse non immolauerit cruentas victimas, sed pane, & vini simplici, puroque sacrificio Christi dedicauerit Sacramentum. Idem in quaestionibus in Genesim, explicans cap. 14. Mysterium, inquit, nostrum in verbo ordinis significatur, nequaquam per Aaron irrationalibus victimis

mis immolandis, sed oblato pane, & vino, id est, corpore, & sanguine Domini LXXV. Idem in commentario Matth. 22. in fine dicit, Melchisedechum pro Abrahamo obtulisse panem, & vinum. & cap. 26. dicit Melchisedechum sacerdotem Dei summi panem, & vinum offerendo præfigurasse mysterium Eucharistiæ.

S. IOANNES CHRYSOSTOMVS homil. 35. in Genes. *Videns typum*, inquit, *cogita, oro, & veritatem*. Et hom. 36. *Postquam*, inquit, *& Melchisedech Rex Salem panem, & Vinum attulit* (erat enim sacerdos Dei altissimi) *ab illo Abraham accepit oblata.*

S. AVGVSTINVS epist. 95. ad Innocentium Papam, quam scribit nomine suo, & aliorum multorum Episcoporum: *Melchisedech*, inquit, *prolato Sacramento mensæ Dominicæ novit æternum eius sacerdotium figurare*. Hic apertissimis, & paucissimis verbis Augustinus docet oblationem Melchisedech figuram fuisse Eucharistiæ, & in Eucharistia offerenda consistere æternitatem sacerdotij Christi. Et lib. 16. de civitate Dei, cap. 22. loquens de oblatione Melchisedech: *Ibi*, inquit, *primum apparuit sacrificium, quod nunc à Christianis offertur Deo, toto orbe terrarum, &c.* Et lib. 17. cap. 17. & lib. 18. cap. 35. & in Psal. 109. clarissimè dicit, sacerdotium Christi perpetuum secundum ordinem Melchisedech esse, id quod nunc in Ecclesia viget in oblatione, quæ ad altare fit. Quod idem fufius persequitur in lib. 1. contra aduers. leg. & prophet. cap. 20. vbi inter alia sic loquitur: *Ibi quippe, & hoc dictum est; Iuravit Dominus, & non pœnitebit eum, tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Noverunt qui legunt, quid protulerit Melchisedech, quando benedixit Abraham; & iam sunt participes eius: Vident tale sacrificium nunc offerri Deo toto orbe terrarum. Dei autem iuratio, incredulorum est increpatio: & quod Deum non pœnitebit, significatio est, quia hoc sacerdotium non mutabit, mutavit quippe sacerdotium secundum ordinem Aaron. Denique serm. 11. de Sanctis, qui est quartus de Innocentibus, tractans de reliquiis Martyrum, quæ sub altaribus requiescunt: *Quid reuerentius*, inquit, *quid honorabilius dici potest, quam sub illa ara requiescere in qua Deo sacrificium celebratur, in qua offeruntur hostia, in qua Dominus est sacerdos, sicut scriptum est; Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech?**

THEODORETVS in commentario Psal. 109. Inuenimus, inquit, Melchisedech sacerdotem, & Regem esse, & afferentem Deo non sacrificia ratione carentia, sed panem, & vinum. Et infra: Sacerdos nunc est Christus non ipse aliquid offerens, sed Vocatur caput eorum, qui offerunt, quandoquidem corpus suum Ecclesiam vocat. Et supra iam dixerat Christum exortum esse sacerdotium secundum ordinem Melchisedech in cena nouissima, quando panem, & vinum consecrauit. Vide eundem quaest. 63. in Gen.

S. LEO I. serm. 2. de anniuersario assumptionis suae ad Pontificatum: Tu es, inquit, sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech, hoc est, non secundum ordinem Aaron, cuius sacerdotium per propaginem sui seminis currens temporalis ministerij fuit, & cum Veteris Testamenti lege cessauit: sed secundum ordinem Melchisedech, in quo aeterni Pontificis forma praecessit. Denique cum huius diuini sacerdotij Sacramentum etiam ad humanas peruenit functiones, non per generationum tramitem currit, nec quod caro, & sanguis creauit, eligitur, sed cessante priuilegio patrum, & familiarum ordinum praetermisso eos rectores Ecclesia accipit, quos Spiritus sanctus praeparauit.

EVSEBIVS Emislenus, seu quicumque fuit auctor, serm. de Paschate: Melchisedech, inquit, oblatione panis, & vini hoc (nimirum quod in Eucharistia celebratur) Christi sacrificium figurauit. Et antea dixerat, perpetuam esse futuram in Ecclesia hanc oblationem.

ARNOBIVS in Psalm. 109. Christus, inquit, per mysterium panis, & vini factus est sacerdos in aeternum.

EVCHERIVS lib. 2. cap. 18. in Genes. Melchisedech, inquit, sacerdos Dei summi, panem, & vinum in sacrificium offerens. Et infra: Sine aliqua sacerdotali genealogia, Christus homo exstitit ex hominibus, & potè non ex tribu Leui, sed ex tribu Iuda; ex qua tribu nihil de sacerdotali praeepto accepit: Sineque propter mysterium Sacramenti, quod Christianis celebrare praecipit, ut non secundum Aaron peccidum victimas, sed oblationem panis & vini, id est, corporis & sanguinis eius Sacramentum in sacrificium offeramus.

PRIMASIVS in commentario cap. 5. epistolae ad Hebraeos Quare secundum ordinem Melchisedech, & non secundum ordi-

donem Aaron, dicatur existere sacerdos, diuersa causa existunt: & prima quidem est, quia Melchisedech secundum legem mandata non fuit sacerdos, sed secundum cuiusdam singularis sacerdotij dignitatem, panem offerens Deo, non brutorum animalium sanguinem: in cuius ordine sacerdotij Christus factus est sacerdos, non temporalis, sed aternus; nec offerens victimas legales, sed instar illius panem, & Vinum, carnem videlicet, & sanguinem suum. Et infra: Vnde patet sacrificium pecudum perisse, quod fuit ordinis Aaron: & illud manere potius, quod fuit ordinis Melchisedech, quia Christus corroborauit, & Ecclesiam tenere docuit.

CASSIODORVS in Psal. 109. Quem ordinem, inquit, Melchisedech per mysticam similitudinem iustissimus Rex instituit, quando Domino panis, & Vini fructus obtulit. Constat enim pecudum victimas perisse, quae fuerunt ordinis Aaron: & Melchisedech manere potius institutum, quod toto orbe in Sacramentorum erogatione celebratur.

REMIGIVS Antisiodorensis, & EUTHYMIVS Zigabenus in eundem Psal. 109. non dissimilia scribunt.

IOANNES Damascenus libro 4. de fide, cap. 14. Mensa illa (Melchisedech) mysticam hanc adumbrabat, quemadmodum & sacerdos ille veri Pontificis Christi figuram, & imaginem praeserebat.

OECYMENIVS in commentario cap. 5. epistolae ad Hebr. Melchisedech, inquit, fuit primus, qui hostiam sine sanguine, panem, inquam, & Vinum obtulit. Et infra: Non ad ipsam, inquit, tantum, quae à Deo semel facta est, hostiam & oblationem dixit, in aeternum: sed ad nostri temporis sacerdotes in spiciens, per quos Christus, & sacrificat, & sacrificatur, qui quies in mystico illo conuiuio, ac caena sacerdotij huius tradidit formulam.

THEOPHYLACTVS in cap. 5. ad Hebr. explicans illud: Tu es sacerdos in aeternum, &c. Apertissime, inquit, de Christo dictum id esse constat. Hic enim & solus Melchisedech, in morem illius pane & Vino sacrificabat. Et infra: In aeternum dixit, quia quotidie offertur, in perpetuum offertur per Dei ministros oblatio, Christum Dominum, & Pontificem habens, & sacrificium, qui seipsum nostri ob gratiam sanctificat, frangit, & tribuit.

ANSEL-

ANSELMVS in cap. 5. ad Hebr. *Tu es sacerdos, inquit, id est, sacra dans per te, & per tuos in aeternum, id est, quam diu durabit hoc seculum, quia non transibit sacerdotium Christi, sed aliud succedat, sicut transiit Leuiticum.*

Ad hæc testimonia, quæ mirum est si non sufficiant ad notuorum istorum hominum audaciam comprimentam, accedant etiam testimonia veterum Hebræorum, quæ recitantur in Bereschir Rabba. Nam inter alia habentur hæc verba R. Samuel in cap. 14. Genes. *Actus sacerdotij tradidit: erat enim ipse sacrificans panem, & Vinum Deo sancto, & benedicto.* Ibidem R. Phinees in cap. 28. Numer. *Tempore Messie omnia sacrificia cessabunt, sed sacrificium panis, & Vini non cessabit, sic dicitur est Genes. 14. & Melchisedech Rex Salem protulit panem, & Vinum. Melchisedech enim, id est, Rex Messias excipiet à cessatione sacrificiorum sacrificiū panis, & Vini, sicut dicitur Psal. 110. Tu es sacerdos in aeternum secundum ordinem Melchisedech.*

Superest, vt videamus quid aduersarij contra nostrum argumentum, & pro sua solutione obiiciant. PRIMO igitur Calvinus lib. 4. Instit. cap. 18. §. 2. obiicit sic: *Perperam trahunt ad panem, & Vinum illa verba; Et erat sacerdos Dei altissimi, quæ Paulus ad benedictionem refert. Nam Hebr. 7. colligit eam præstantiam, quia minor benedicitur à maiore.*

RESPONDEO; Falsum est illa verba: *Et erat sacerdos Dei altissimi*, à Paulo ad benedictionem referri: illa enim verba Paulus ne citat quidem, sed solum breuiter, & verbis suis scribit, Melchisedech Regem Salem sacerdotem Dei summi occurrisse Abrahamæ reuertenti à cæde Regū, eiq; benedixisse; quæ verissima sunt, sed non inde sequitur, illa verba: *Et erat sacerdos Dei altissimi*, in textu Mosis coniungenda esse cum sequentibus: *Et benedixit;* & non potius cum præcedentibus: *Protulit panem, & Vinum.* Quod autem Apostolus subiicit, *minorem à maiore benedici, non probat Melchisedech sacerdotem Dei fuisse, sed sacerdotem Abrahamo maiorem, vt not supra deduximus.*

SECUNDO Calvinus ibidem obiicit hoc modo: *Quæ oblatio Melchisedech sacrificij Missalis figura esset, an Apostolus, obsecro, qui minima quæque excutit, rem adeo seriam, & grauem fuisse oblitus?*

RESPONDEO; Causa cur Apostolus non meminerit sacrificij panis & vini, primaria notissima est: quia videlicet ad

propositum eius non faciebat. Volebat enim Apostolus ex Melchisedech ostendere Christi excellentiam supra Leuiticos sacerdotes: Hebræi enim ad quos ipse scribit, valde se efferebant ad sacerdotium Aaronicum. Itaque B. Paulus adducit in medium, quod Melchisedech, secundum cuius ordinem Christus Pontifex erat, benedixerit Abrahamæ, & in eo Aarone, & proinde maior fuerit Aarone. Item quod decimas acceperit ab Abrahamo, & in eo ab Aarone, qui tunc in lûbis Abrahamæ erat, & per hoc maior fuerit Aarone; summus enim Pontifex ab inferioribus sacerdotibus decimas accipit. Denique quod Melchisedech fuerit quodammodo æternus, cum nec ortus, nec interitus eius in Scripturis describatur: quæ omnia ad excellentiam Christi pertinent, & ideò commemoranda fuerunt. Quod autem obtulerit panem, & vinum, non perspicuè ad excellentiam facit, neq; Melchisedech, neq; ipseus Christi, & ideirco non mirum, si fuerit omissum.

ACCEDIT præterea quod Apostolus dedita opera omisit oblationem panis, & vini, ne cogeretur explicare mysterium Eucharistiæ, quod altius erat, quam vt ab illis capi tunc posset. Sic enim ipse Paulus dicit, cap. 5. *De quo (Melchisedech) grandis nobis sermo, & ininterpretabilis ad dicendum, quoniam imbecilles facti estis ad audiendum.* Et sanè cum Apostolus omnia planè exposuerit, quæ de Melchisedech dicuntur in Genesi, excepta oblatione panis, & vini, non videtur posse negari, quin per sermonem ininterpretabilem, cui non erant idonei Hebræi, intelligi debeat mysterium Eucharistiæ.

ADDE, quòd veteres Græci, vt Hieronymus refert in epistola ad Euagrium, dicebant Paulum omisisse quoddam Sacramentum Melchisedech, & hoc vocasse sermonem ininterpretabilem, quia scribebat Iudæis infidelibus: constat autem Sacramentum, quod non poterat infidelibus prodi, vix aliud fuisse quàm Eucharistiæ.

Neq; his repugnat quod Chrysostomus, & Theophylactus in argumento huius epistolæ volunt, eam scriptam esse Iudæis fidelibus. Nam scripta fuit vtrisque, vel certè ita scripta fuit fidelibus, vt ab illis communicari deberet etiam cum infidelibus: nam idcirco in magna parte epistolæ multum Apostolus laborat, vt probet Christum esse Filium Dei, & vnicum orbis terræ doctorem.

Rrr Kcnni-

Kemnitius loco citato pagina 750. postquam ex textu Hebraeo perperam efficere conatus est, Melchisedech non obtulisse Deo sacrificium panis, & vini, quæ supra refutata sunt, addit, etiam si constaret Melchisedech obtulisse Deo sacrificium prædictum, tamen non posse inde effici, CHRISTUM obtulisse simile sacrificium. Id quod probat duplici argumento.

PRIMUM est huiusmodi, quod erit ordine argumentorum TERTIUM: *Ex figuris non sunt fabricanda dogmata in Scripturis ea figuræ clarè explicentur.* Porro David explicat quidem Melchisedech fuisse Christi figuram, cum dicit Psalm. 110. *Tu es sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech; sed non explicat in quo consistat illa similitudo inter Melchisedech, & Christum: Apostolus autem Hebr. 5. & 7. explicat in quo consistat, & multa dicit, sed non attingit oblationem panis, & vini. Non igitur affirmandum est Melchisedech typum Christi gessisse cum panem, & vinum in sacrificium obtulisse Deo.*

RESPONDEO; Ex figuris dogmata fabricari possunt, quando ex Scripturis iuxta communem Patrum consensum intellectis colligitur explicatio. Non enim necesse est, ut Scriptura apertissimè loquatur, sed satis est, si ita loquatur, ut communem Patrum interpretationem sequuti, sententiam eius assequamur: alioqui paucissima, ac ferè nulla essent dogmata certa in Ecclesia. Jam verò Scriptura in Psalm. 109. secundum Hebr. 110. testatur Christum esse sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, quod idem sæpius repetit. Apostolus ad Hebræos: in quo autem consistat iste ordo Melchisedech, Scriptura apertè non explicat. Paulus enim, ut diximus, non tractat quis fuerit ordo Melchisedech, sed solum ostendit excellentiam Christi supra Aaronem. Sed licet Scriptura non apertè dicat in quo consistat ordo Melchisedech, & figura sacerdotij Christi, tamen ita insinuat & indicat, ut Patres omnes summo consensu in eandem expositione incidunt, ut supra ostendimus.

ET PRÆTEREA ratio manifestè docet, eam esse veram expositionem. Nam si Christus est sacerdos secundum ordinem Melchisedech; ergo debet in sacerdotio convenire cum Melchisedech, hoc est, in eo quod est proprium sacerdotij Melchisedech: nihil autem est proprium illius sacerdotij, nisi

forma talis sacrificij. Nam quod Melchisedech benedixerit, & quod decimas acceperit, non est proprium illius sacerdotij, sed commune etiam cum sacerdotio Leuitico. Quod Melchisedech non fuerit vnctus oleo sensibili, nec successerit alteri, nec ei alius successerit, non est proprium Melchisedech, sed commune cum Abel, & cum aliis nonnullis. Denique, quod non scribatur eius genealogia, & inde sit typus aternitatis sacerdotij Christi, praterquam quod est quid extrinsecum ad sacerdotium, non est proprium Melchisedech, sed commune cum Iob, Helia, & aliis, qui & sacerdotes erant, & non describitur eorum genealogia, vt Epiphanius ostendit hæres. 55. At panem, & vinum offerre est proprium Melchisedech, & ad sacerdotium maximè pertinet, cum sit proprius eius actus. Nulla igitur dubitatio remanet de explicatione huius figuræ; quanquam apud prudentes Christianos etiam si hæc ratiocinatione sufficere debuisset tot Patrum auctoritas, cum nullus contra proferri possit, qui id neget.

QUARTVM argumentũ, quod est SECVNDVM Kemnitij, contra hanc ipsam solutionem pugnat. Sic igitur ille loquitur: *Typus sacerdotij Melchisedech consistit in his, que non communia habet cum sacerdotio Aaronico, sed in quibus discernuntur Melchisedech, & Aaron. Sed sacrificium panis, & vini quotidianum fuit in sacerdotio Aaronico, Exod. 29. Num. 28.*

RESPONDEO PRIMVM; In sacerdotio Aaronico erat quidem sacrificium panis, & vini, sed vt pars quædam, & quasi condimentum alterius sacrificij; non autem vt sacrificium principale: nam in iisdem locis Scripturæ inueniuntur offerri agni, aut vituli, & simul cum eis similia, & libamentum. At Melchisedech, panem, & vinum per se in sacrificium obtulit. DEINDE panes, qui offerebantur in sacrificio Aaronico cum animalibus, vt diximus, semper conspergebantur oleo, & vt plurimum inde fiebant lagana. At sacrificium Melchisedech erat simplex panis. DENIQUE possèt etiam dici, differentiam inter sacerdotia illa hanc fuisse, quod Aaron offerebat sacrificia omnium generum, id est, tam cruenta, quàm incruenta. At Melchisedech utebatur solo incruento, puro, ac simplici sacrificio, vt ex Hieronymo, Eusebio, & omnibus Patribus supra citatis docuimus.

SED contra hanc solutionem est QUINTVM argumentum. Nam si Melchisedechi sacerdotium hoc differt ab Aaronico,

Rrr 2

quod

quod in illo nihil cruenti sacrificabatur: sequitur Christum non posse dici sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, siquidem præcipuum Christi sacrificium cruentum fuit, mirum sacrificium crucis.

RESPONDEO; Sacrificiū crucis, si per se consideretur, non est secundum ordinem Aaron, nec secundum ordinem Melchisedech. Quod non sit secundum ordinem Aaron, certissimum fidelibus esse debet: nam Christus non erat sacerdos secundum ordinem Aaron, ut Apostolus aperte docet ad Hebræos 7. & patet etiam manifestissimè, quia non erat de tribu Leui, sed de tribu Iuda. Quomodo ergo sacerdos non secundum ordinem Aaron, sacrificium Aaronicum obtulisset? DEINDE sacrificium crucis est sacrificium omnium perfectissimum, & ipso etiam sacrificio Missæ præstantius, quatenus distinguuntur. At quis ferat, ut dicatur sacrificium Aaronicum præstantius omnibus sacrificiis; & ipsa etiam Missa quæ est secundum ordinem Melchisedech? PRÆTEREA Apostolus ad Hebr. 7. disertis verbis docet, sacrificium Aaronicum imperfectum fuisse, nec potuisse consummare sacrificios. At crucis sacrificium perfectissimum fuit, & consummatur in perpetuum sanctificatos, ut ibidem dicitur: non igitur sacrificium crucis ad ordinem Aaronis pertinere potest. DEINDE sacrificium Aaronicum duas conditiones necessarias requirit: alteram ut sit cruentum, alteram ut sit typicum, seu præsentatiuum. Sacrificium autem crucis, etsi cruentum fuit, tamen non fuit typicum: nec enim opus fuit typis, ubi ipsa veritas aderat.

Ex qua ratione colligitur etiam non fuisse sacrificium crucis, si per se consideretur, secundum ordinem Melchisedech. Nam sacrificium Melchisedechi fuit typicum, sed in cruentum: unde conueniebat cum Aaronico, in eo, quod utrumque erat typicum; immò eiusdem rei typus, seu figura, id est, passionis Christi; sed differabant in specie typorum, quod typus Aaronicus erat cruentus, ut in forma animalium, Melchisedechi autem erat in cruentus, & in forma panis. Ex quo sequitur ratione sacrificij crucis Christum non esse sacerdotem, nec secundum ordinem Melchisedech, nec secundum ordinem Aaron, quia non obtulit se in cruce sub forma panis, nec sub forma agni, aut vituli, sed sub ipsa sua humana forma. Et quo rursus sequitur, Christum non posse dici sacerdotem secundum

cundum ordinem Melchisedech, ut tamen in Scripturis passim dicitur, nisi sacrificium instituerit, vel obtulerit sub forma panis: quemadmodum non potest dici sacerdos secundum ordinem Aaron, quia non instituit sacrificium sui ipsius sub forma vituli, aut agni, aut alicuius alterius typi cruenti secundum ritum Aaronicum. Nam agnum Paschalem, ut dicemus, non obtulit secundum ritum Aaronicum; neque ipse instituit, sed potius abrogavit.

DICES; Si Christus obtulit sacrificium cruentum, etiam si non obtulerit illud iuxta ordinem Melchisedech, tamen ipsam obtulisse tale sacrificium impedit, quod minus possit Christus appellari sacerdos secundum ordinem Melchisedech, cum proprium sit huius ordinis non habere sacrificium vllum cruentum.

RESPONDEO; Christus dicitur sacerdos secundum ordinem Melchisedech, non quomocunque, sed in æternum, id est, respectu eius sacrificij, quod in æternum duraturum, id est, perpetuò frequentandum erat, abrogatis sacrificijs legalibus; & quod erat futurum proprium sacrificium Christianæ religionis. Et quia Christus non instituit, neque obtulit sacrificium perpetuò celebrandum, & proprium religionis suæ, nisi incruentum, idè verè ac propriè est sacerdos secundum ordinem Melchisedech. Vbi tamen illud est **OBSERVANDUM**, quod licet Christus non fuerit sacerdos secundum ordinem Melchisedech ratione sacrificij crucis, sed solum ratione sacrificij Eucharistiæ, tamen sacrificium crucis dici potest secundum ordinem Melchisedech ratione ipsius sacerdotis Christi, à quo offerebatur: ipse enim absolute sacerdos erat secundum ordinem Melchisedech. Quare Apostolus ad Hebræos 5. etiam in ipsa cruce Christum sacerdotem vocat secundum ordinem Melchisedech.

SEXTVM argumentum sumit Matthias Illyricus in Apologia Confessionis Antuerpiensis, cap. 15. à dissimilitudine sacrificij Melchisedech, & nostræ Missæ. Melchisedech enim, si quid obtulit, panem & vinum obtulit. At in Eucharistia non manet panis, & vinum, sed sola accidentia, ut Catholici ipsi docent.

RESPONDEO; Sacrificium Missæ est verè secundum ordinem Melchisedech, tum quia est incruentum; id enim erat proprium sacrificij Melchisedech: tum etiã quia Missa Christi-

stum representat in specie panis, & vini, ut etiam illum representabat sacrificium Melchisedech, atque ita in symbolo exterioriore planè conueniunt. Quod autem substantia interior sit diuersa, non refert, quia, ut ostendimus supra, significatio, seu representatio in accidentibus, non in substantia est. Ad id, quod necessariò substantia sacrificij Missæ, debuit esse diuersa à sacrificio Melchisedech, cum illud præstantius, ac diuinius esse debuerit, in quo ipsa veritas cum symbolo, quam illud, in quo solum symbolum continetur.

SEPTIMUM argumentum sumunt ex Patribus. Nam Petrus Martyr in cap. 5. primæ ad Cor. probat Melchisedech non obtulisse Deo panem, & vinum, quia R. Salomon in capitulo Genes. & Ambrosius in libris de Sacramentis, & Augustinus in quæstionibus veteris, ac noui Testamenti, dicunt à Melchisedech panem, & vinum datum esse Abrahamo. In eadem sententiã citat Kemnitius loco citato Iosephum, & Christophostomum.

SED hæc loca nihil omninò efficiunt. Nam IN PRIMIS R. Salomon non modò Hebræus est, & nullo modo confertendus cum tot sanctis Patribus, quos citauimus, sed etiam apertissimus hostis Christianæ religionis. PÆTEREA ipse ibidem indicat, ut etiã Petrus Martyr fatetur, oblationem illam Melchisedech significasse futurum aliquando, ut in Hierusalem offerretur sacrificium panis, & vini. At quomodo sacrificium futurum significare poterat oblatio illa, si erat tantum prophanum conuiuium, & non potius conuiuium sacrum, ex participatione nimirum rei Deo prius oblatæ? Itaq; R. Salomon, licet dicat panem, & vinum prolatum à Melchisedech in refectionem Abrahamæ & sociorum fuisse, non tamen negat, immò subindicat prius Deo fuisse oblatum. Quod aperte illi docent Rabini antiquiores, ut iam ostendimus.

S. Ambrosius totus est noster, ut supra demonstratum est, & idè fortassè Petrus Martyr, ut est in huiusmodi rebus cautus, certum librum & caput noluit annotare.

Locus ex Augustino citatus, neque Augustini est, neque aduersariis facit, sed pro nobis. Auctor enim illarum quæstionum multos habet errores, qui ab Augustino refelluntur, & imprimis in illa ipsa quæst. 109. quam pro se Martyr adducit, contèdit ille auctor Melchisedechum esse Spiritum sanctum, quem errorem ex professo refellit Hieronymus in epistola ad

Euagrium de Melchisedech. Quod autem ille auctor, quicumque fuerit, de oblatione Melchisedech scribit, pro nobis facit contra aduersarios: dicit enim Melchisedechum obtulisse Abrahamo Eucharistiam corporis, & sanguinis Domini. Ex quo intelligimus, illi auctori non fuisse commune, & prophanium conuiuium, quod exhibuit Melchisedech Abrahamæ, sed sacrum typum Eucharistiæ, quod nunc aduersarij pertinaciter negant,

Porro Iosephus quem citat Kemnitius, scribit panem illum datum Abrahamæ, quod non negamus, sed non negat prius Deo fuisse oblatum, quod nos affirmamus.

Denique Chryostomus noster est, vt supra est demonstratum.

OCTAVVM argumentum oppugnat alteram partem nostræ rationis, ductam ab æternitate sacerdotij secundum ordinem Melchisedech. Est autem argumentum tale: Vt Christus sit sacerdos in æternum, non necesse habet quotidie per Ministros offerre, non igitur ratio illa concludit. Antecedens probat Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 742. vbi demonstrat ex Apostolo Hebr. 7. & 9. negatiuè, & affirmatiuè, vt ipse loquitur, quemadmodum sit Christus, aut non sit sacerdos in æternum. Ac PRIMVM dicit non esse sacerdotem in æternum, quia sepius offerat seipsum; id enim expressè Paulus non semel repetit. DEINDE addit ob quinque causas dici Christum sacerdotem in æternum. PRIMA est, quia viuat in æternum. SECUNDA, quia virtus vnice oblationis eius in sempiternum duret, & efficax sit. TERTIA, quia semper in cælo intercedat pro nobis. QUARTA, quia per ipsum vt sacerdotem, habeamus accessum ad Patrem. QUINTA, quia in perpetuum saluare possit, & saluet qui per ipsum ad Deum accedunt.

RESPONDEO; Quod attinet ad partem huius argumenti negatiuam, cum Paulus dicit non fuisse opus, vt Christus sapius se offerret; apertissimè loquitur de cruenta oblatione, quæ sufficientissima, immò infiniti precij, & valoris fuit: ceteræ oblationes repetebantur, & repetuntur, quia finiti sunt valoris. Quod autem ad æternum sacerdotium Christi necesse sit, vt sapius offerat per se, vel per suos ministros, non quidem cruentè, sed aliquo alio modo, idem Paulus docet Hebræ. 8. vt sanctus Thomas in commentario præclare exponit. Cum enim Apostolus dixisset, Christum esse Pontificem, &

ministrum sanctorum, & tabernaculi, quod fixit Deus, & non homo, id est, esse Pontificem Ecclesie, non Synagoga, subiungit: *Omnis Pontifex ad offerendum munera, & hostias constituitur, unde necesse est, & hunc habere aliquid, quod offerat.* Vbi vides Paulum per necessariam consequentiam colligere, debere Christum, si verè est Pontifex, habere aliquid quod offerat, & consequenter debere offerre, quia omnis Pontifex constituitur ad offerendum. Quare secundum Pauli sententiam, Christus non est Pontifex in æternum, nisi assidue aliquid offerat, nec satis est, quod semel cruentè obrulerit seipsum. Subiungit postea idem Apostolus, declarans victimam quam nunc assidue Christus offert, non esse aliquid terrenum, vt oves, & boues, sed aliquid cœleste, nimirum sanctissimam Eucharistiam: *Si ergo, inquit, esset super terram, nec esset sacerdos, cum essent qui offerrent secundum legem munera, qui exemplari, & umbra deseruiunt cœlestium.* Quorum verborum hæc est sententia: *Si hostia immolanda esset super terram, id est, si esset aliquid terrenum, & mortale, vt oves, & boues, &c. Christus non esset sacerdos, quia non esset vlla necessitas noui sacerdotij, cum satis multi sine ipso secundum legem eiusmodi munera terrena assidue offerant.* Deinde pergit Paulus, ac ostendit, Christum esse Pontificem meliorem Testamenti, quàm antiquum fuerit, ex quo sequitur offerre nunc meliores hostias, quàm antiqua illa fuerint.

Atque hinc etiam perspici poterit, quinque illas causas quas attulit Kemnitius, non sufficienter ostendere, cur Christus dicatur sacerdos in æternum. PRIMA illa, quia viuere in æternum: non est sufficiens. Nam requiritur quidem vita æterna, in eo, qui debet sacerdotium æternum habere, sed non sufficit: alioqui omnes Leuitici sacerdotes post resurrectionem dicerentur sacerdotes in æternum, quia habuerunt sacerdotium, & viuent in æternum. Requiritur igitur, vt viuens fungatur sacerdotio in æternum. Quemadmodum non potest aliquis rectè dici fuisse Rex per 30. annos, si nec regnauerit, nec regnare potuerit, nisi per vnum diem. Id quod maximè locum habet in sententia aduersariorum, qui estimant sacerdotium seu ministerium Ecclesiasticum, esse merum officium. Denique id apertissimè beatus Paulus requirit, vt ostendimus, cum ait, oportere Christum, si est Pontifex, habere aliquid quod offerat. Paulus autem Hebr.

ubi ponit istam causam Kemnitij, cum ait: *Christus autem, eo quod maneat in æternum, perpetuum habet sacerdotium*: non probat idem solum Christum esse æternum sacerdotem, quia manet in æternum; sed probat ex eo, quod manet in æternum, posse illum perpetuo fungi sacerdotio, nec esse opus, ut quis illi succedat; sicut in sacerdotio Leuitico opuserat continua successione, quia nullus eorum poterat perpetuo ministrare, cum morte prohiberentur permanere.

SECUNDA causa, quod virtus oblationis crucis perpetua sit, non etiam est sufficiens. Illa enim ostendit, effectum sacrificij crucis esse perpetuum, & proinde improprie ipsum etiam sacrificium posse dici perpetuum. Proprie tamen non dicitur sacrificium æternum, quod semel factum est, nec dicitur æternum sacerdotium, cum non iugiter sacrificatur: alioqui sacerdotium, & sacrificium Noë, æterna dici possent, quia (ut colligitur ex cap. 8. Genes.) effectus sacrificij oblationis Noë post diluuium, semper manet, & manebit: impetrauit enim, ne iterum diluuium aquæ rediret super terram. Pari ratione Christi natiuitas ex matre, passio, & mors, dici possent æterna, & Christus dici posset semper nasci, pati, & mori, quia effectus horum omnium semper manet.

TERTIA ratio, quod Christus in cælo semper intercedat pro nobis, aut non probat illum esse sacerdotem, aut probat illum nunc per ministros offerre. Nam si volunt aduersarij Christum intercedere per solam orationem, non habent inde illum esse proprie sacerdotem: nam quilibet homo, quantumuis laicus, potest pro alio per orationem intercedere. Si verò contendat illum intercedere, ut sacerdotem, id est, mediante oblatione victimæ: tum necesse est Christum semper offerre, & proinde Eucharistiã esse sacrificium: quod à Christo per ministerium humanum Deo iugiter offeratur.

DICENT, Christum offerre seipsum in cælo, dum passionem suam assidue Patri representat, & per eam nos reconciliat. Hoc enim videretur sentire Calvinus lib. 4. Institut. cap. 18. §. 2. ubi dicit, non esse amplius in terris vllum sacerdotium, cum sit translatum in cælum, Christo ibi in æternum sacerdote existente.

RESPONDEO; Aut volunt oblationem, quæ fit in cælo, esse verum ac proprie dictum sacrificium; aut solum improprie, & figuratè. Si primum, plurima sequentur contra ad-

uersarios, & aliqua eorum etiam contra veritatem. **P R I M O**, religionem, ac legem Christianam non esse amplius in terris, sed translata esse in cœlum: nam translato sacerdotio, necesse est vt etiam legis translatio fiat. **H E B R Æ**. 7. **S E C U N D O**, in cœlo non esse nudam veritatem, sed ymbras etiam, & figuras, ac cæremonias: nam omnia sacrificia propriè dicta debent esse representatiua sacrificij crucis, & cæremoniarum quædam religionis. **T E R T I O**, oportebit aduersarios concedere, repeti sapius oblationem Christi, quod illi nullo modo concedere volunt. Si secundum, tum necesse erit confiteri Christi verum sacrificium in terris offerri, quod nos contradimus, aut certè Christum non esse verè, ac propriè sacerdotem, quod est absurdissimum, & contra manifestas Scripturas. Id autem sequi, perspicuum est, quia non potest esse verè, ac propriè sacerdos, qui sacrificium verum, ac proprium offerre non potest.

Q U A R T A Kemnitij ratio similis est superiori: perinde enim est Christum sacerdotem pro nobis intercedere, quæ erat tertiã ratio; & nos per sacerdotem Christum aditum habere ad Patrem, quæ erat quarta.

Q U I N T A ratio, quod saluare in perpetuum possit, probate eum Saluatorem esse, non autem sacerdotem. Neque hæc ratio dissimilis est secundæ ac tertiæ, proinde eodem modo refellitur. Quare non probauit Kemnitius Christum dici posse æternum Sacerdotem sine oblatione victimæ per Ecclesiæ Ministros.

CAPVT SEPTIMVM.

Probatnr sacrificium Missæ ex figura Agni Paschalis.

L T E R V M testimonium pro sacrificio Missæ sumitur ex lib. Exod. cap. 12. & similibus locis, vbi agitnr de Agno Paschali. Est autem hoc argumentum: Celebratio Agni Paschalis figura cæremonialis expressa celebrationis Eucharistiæ. Sed illa immolatio quædam erat victimæ Deo oblata; ergo celebratio Eucharistiæ immolatio victimæ Deo oblata esse debet, vt figura figurato respondeat. Quia verò aliqui, vt Kemnitius, negant pro-

positionem, aliqui assumptionem: vtraque probanda erit, ac deinde argumenta Kemnitij diluenda, quibus hęc rationem infirmare conatur.

Quod igitur celebratio Agni Paschalis fuerit figura celebrationis Eucharistię, probatur PRIMO ex Scripturis, I. Corinth. 5. *Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus: itaq; epulemur in azymis sinceritatis, et veritatis.* Ex hoc loco certò cõstituere possumus, Agnũ Paschalẽ, qui & Pascha dicitur in Euangelio, figurã immolationis Christi fuisse: quando aut fuerit impleta, nõ ita certò ex hoc solo loco constitui potest.

DICENT enim aduersarij, Apostolum loqui de immolatione in cruce facta, & de manducatione spirituali, quę fit per fidem. SED nos ex Euangelio probabimus figuram illã propriè impletam fuisse in institutione, & celebratione Eucharistię. Nam IN PRIMIS ex Euangelio constat, Apostolos ante Christi passionem manducasse carnem Christi in nouissima cœna, & proinde manducasse verum Agnum Paschalem, ad cuius epulas nos hortatur Apostolus, cum ait: *Itaq; epulemur in azymis sinceritatis, & veritatis.* Sed epulum sequitur immolationem: prius enim agnus immolatur, postea comeditur; non è contrario, prius comeditur, & postea immolatur. Debuit ergo præcedere immolatio Christi illam manducationem cœnæ, quam fecerunt Apostoli ante passionem Domini; nõ ergo sola passio est immolatio de qua loquitur Paulus, sed etiam consecratio, & oblatio Eucharistię est immolatio per Agni Paschalis immolationem figurata.

PRAETEREA, vt ex eodem Euangelio constat, Dominus post cæremoniam Agni Paschalis continuò subiunxit celebrationem Eucharistię; neque distulit in aliud tempus, aut locum, vt apertè ostēderet se noua ista cæremonia finem imponere cæremoniæ veteri.

DEINDE, si consideremus circumstantias vtriusq; celebrationis, videbimus nullam figuram à Christo manifestiùs impletam, quàm istam. Agnus Paschalis 14. die primi mensis ad vesperam immolari debuit, Exodi 12. & fuit hęc circumstãtia summè necessaria, vt ex multis locis Scripturæ probari posset: Eucharistiã Christus instituit hoc ipso tempore, vt notum est. SECUNDO, agnus immolabatur in memoriã transitus Domini, & liberationis populi de Ægypto: & Eucharistiã celebratur in memoriã transitus Domini per passionem ex hoc

hoc

hoc mundo ad Patrem, & nostræ liberationis de potestate Satanae, quæ per ipsam Christi mortem facta est. TERTIO, agnus immolabatur vt manducaretur & esset quasi viaticum peregrinorum; nam idem manducabatur à Iudæis, habitum peregrinorum præ se ferentibus cum baculis, & calcæis, &c. Et Eucharistia quid est aliud, nisi refectio, & viaticum peregrinantium ad veram ac cœlestem patriam: QUARTO, agnus non poterat manducari, nisi à circumcisis, & mundis, & à Hierusalem; ita Eucharistia non potest sumi, nisi à baptizatis, & mundis, & intra Ecclesiam Catholicam existentibus.

AD HÆC, si non impleuit Christus eam figuram in institutione Eucharistiæ, dicant aduersarij, quando eam impleuerit: nam cum, teste Paulo, figura fuerit, debuit necessarium impleri.

DICENT fortasse impletam eam figuram à Christo, vt quando ipse manducauit Agnum Paschalem, vel certe quando fuit crucifixus: nec enim aliud occurrit, quod verisimiliter dici possit.

AT illud PRIMVM, nulla ratione defenditur. Cum enim Dominus Agnum Paschalem manducauit, legem obseruauit, quod semper faciebat dum in terris viueret, non figuram impleuit. Siquidem implere figuram, non est, illud ipsum quod lex præscribit agere, sed aliquid aliud ei substituere excellentius, ad quod significandum figura illa præcesserit; quemadmodum figuram Circumcisionis non impleuit cum Circumcisionem accepit, sed cum Baptismum ei substituit. Vnde à Paulo Coloss. 2. Baptismus vocatur Circumcisio Christi in manufacta.

Illud autem ALTERVM de passione Domini, est quidem aliquid, sed non eiusmodi, vt sufficiat. Nam immolatio Agni Paschalis potest quidem dici figura passionis Christi. Nam agnus ille figura est Eucharistiæ, & Eucharistia est representatio passionis, quis neget etiam agnum illum, fuisse figuram & representationem passionis? Quare Ioan. 19. videmus Evangelistam reddere causam, cur non fuerunt Christi crucis passione contracta, quia scriptum est de Agno Paschali: *non comminuetis ex eo*; tamen magis immediatè, & principaliter cæremonia Agni Paschalis figura fuit Eucharistiæ, quam passionis, vt patet ex circumstantiis paulò antè explicatis. Passio enim non incidit in diem 14. nec in vesperam, sed in

meridiem diei 15. Neque fuit Christus crucifixus in memoriam transitus alicuius, aut liberationis. Neque crucifigebatur ut manducaretur, nec fuit vllus tunc, qui eum sic immolatum manducaverit. Neque in domo, aut Hierusalem, sed extra portam in aperto campo immolatus fuit. Denique non solum baptizati & mundi, sed etiam alij possunt ac debent Christum, ut in cruce immolatum, fide manducare: fides enim precedit, & Baptismum, & iustificationem.

Probat nunc ex Patrum communi consensu, Agnum Paschalem Eucharistiae figuram fuisse. TERTULLIANVS lib. 4. in Marcionem non procul à fine, exponit de Eucharistia illud Luc. 22. *Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum. Professus, inquit, se concupiscentia concupisse edere Pascha & suum (indignum enim & quid alienum concupisceret Deus) acceptum panem, corpus suum fecit, &c.* Et paulò antè dixerat, Christum non concupiuisse veruecinam Iudeorum, cum ait se desiderasse edere Pascha. Quare Tertullianus per Pascha intelligit Eucharistiam, non Agnum Paschalem: non autem per Pascha Eucharistiam intelligeret, nisi Eucharistiam esse crederet per Agnum illum Paschalem figuratam.

CYPRIANVS lib. de vnit. Eccles. probat non posse extra Ecclesiam manducari vtiliter Eucharistiam, quia scriptum est de Agno Paschali: *In domo vna comedetur.* Et serm. de coena Domini: *Coena, inquit, disposita inter sacramentales epulas obauerunt sibi instituta antiqua, & noua: & consumpto agno, quem antiqua traditio proponebat, inconsumptibilem cibum Magister apponit discipulis.*

AMBROSIVS in cap. I. Luc. *Quando, inquit, sacrificamus, Christus adest, Christus immolatur; etenim Pascha nostrum immolatus est Christus.*

Gregorius NAZIANZENSIS orat. 2. de Pascha, exponens caeremonias Agni Paschalis, dicit imperasse Deum, ut ad vesperam agnus immolaretur, quia Christus ad vesperam Sacramentum corporis sui discipulis tradidit.

GAUDENTIVS tract. 2. in Exodum, totam celebrationem agni de Eucharistia exponit: *In Smbra, inquit, illius legalis Pasche, non vnus agnus occidebatur, sed plures. Singuli enim occidebantur per domos, nam sufficere vnus non poterat vniuersis.* Et infra: *Idem per singulas Ecclesiarum domos in mysterio*

sterio panis, & Vini reficit immolatus, & significat creditus; con-
secrantes sanctificat consecratus, hac agni caro, hic sanguis
est.

HIERONYMVS in cap. 26. Matth. Postquam, inquit, typi-
cum Pascha fuerat impletum, et agni carnes cum Apostolis co-
mederat: assumit panem, qui confortat cor hominis, & ad ve-
rum Pascha transgreditur Sacramentum.

IOAN. CHRYSOSTOMVS homil. de proditione Iudæ, ti-
mo 3. In ipsa mensa, inquit, & trumq; Pascha, & typi, & veri-
tatis celebratum est. Et infra: Fuit quidem aliquando Pascha
Iudaicum, sed exemptum, & euacuatum est Pascha spiritus
aduentu, quod Christus tradidit. Nam cum manducarent, &
biberent, accepit panem, & fregit, & dixit: Hoc est corpus meum,
&c. Et homil. 83. in Matth. de institutione Sacramenti lo-
quens: Veritatem, inquit, figura adiunxit. Et paulò post: Si fi-
gura à seruitute liberavit, multò magis Veritas orbem terra-
rum & indicabit.

AVGVSTINVS lib. 2. contra literas Petil. cap. 37. Aliud, inquit,
est Pascha quod illi de oue celebrant, aliud quod nos in corpe-
re, & sanguine Domini accipimus.

LEO serm. 7. de passione Domini, de Pascha loquens: Pro-
go, inquit, & cederent corpori, & cessarent imagines sui
presentia Veritatis; antiqua observantia nouo tollitur Sacra-
mento, hostia in hostiam transit, sanguinem sanguis excludit,
et legalis festiuitas dum mutatur, impletur. Et infra de Sacra-
menti institutione loquens: Vetus, inquit, Testamentum cũ
sumabat, & nouum Pascha condebat. Discumbentibus enim
secum discipulis, &c.

ISICHIVS lib. 2. in Leuitic. cap. 8. Prius, inquit, figuratum
ouem cum Apostolis cenans Dominum, postea suum obtulit sa-
crificium. Vide etiã lib. 6. cap. 23. Procopius Gazæus in cap. 22.
Exodi, idem habet.

GREGORIUS homil. 22. in Euangelia, totam ceremo-
niam Agni Paschalis exponit accommodatè ad Eucharisti-
am. Quid, inquit, sit sanguis agni, non iam audiendo, sed bibendo
didicistis, &c.

BEDA in cap. 22. Luca, & ex illo ANSELMVS in cap. 22.
Matth. Finitis, inquit, veteris Phase solennis, qua in commo-
ratione antiqua de Aegypto liberationis populi Dei ag-
bantur, transit ad nouum, quod in sua redemptionis mem-
niam

riam Ecclesiam frequentare solebat, et scilicet pro carne agni, ac sanguine, sui corporis, sanguinisq; Sacramentum institueret.

RVPERTVS lib. 2. in Exodū, cap. 6. Tandem, inquit, quarta decima die ad Vesperam, ubi illum Veteris Pascha Agnum comedit cum discipulis suis, tunc ipse noui sacrificij agnus continuo capiendus, & ducendus ad immolandum, iam in angustia passionis agonizans, prius propriis manibus Deo Patri semetipsum immolauit, accipiens panem, & Vinum, & mira atque ineffabili sanctificationis potentia, transferens hæc in corporis sui, & sanguinis Sacramentum.

Ex his igitur propositio nostri argumenti satis confirmata videtur. Assumptio verò, celebratione Agni Paschalis, sacrificium quoddam fuisse, minori adhuc negotio comprobabitur. Nam legimus Exod. 12. *Immolate Phasæ.* Et infra: *Victima transitus Domini est.* Numeri 9. *Ecce, inquit, quidam immundi super anima hominis, qui non poterant facere Phasæ, in die illo accedentes ad Moysen, & Aaron dixerunt; Immundi sumus super anima hominis, quare fraudamur, et non valeamus oblationem offerre Domino in tempore suo inter filios Israel?* Et infra: *Si quis mundus est, & in itinere non fuit, & tamen non fecit Phasæ, exterminabitur anima illa de populis suis, quia sacrificium Domino non obtulit tempore suo.* Ex his habemus Agnum Paschalem verè, & propriè sacrificium fuisse, cum & victima, & sacrificium in Scripturis absolute dicatur, & præterea offerri Domino per immolationem, quod est veri sacrificij proprium, debuerit.

ADDE, quod eodem modo loquitur Euangeliū, Marci 14. *Et primo die azymorum, quando Pascha immolabant.*

DENIQUE, quid clarius verbis Pauli primæ Cor. quinto: *Pascha nostrum immolatus est Christus?* neque enim negabunt Christi passionem verum sacrificium fuisse. Cur autem Paulus sacrificium Christi Paschæ immolationem appellaret, si non fuisset verum sacrificium Agni Paschalis immolatio? Neque obstat, quod non offerebatur à solis Sacerdotibus, sed à multis non Sacerdotibus. Nam hoc sacrificium fuit institutum, antequam familia Aaron determinaretur ad sacerdotium, & ideo quantum ad hoc sacrificium, mansit antiquum priuilegium, vt omnes patresfamilias sacerdotio fungerentur. Vide Philonem lib. 1. de vita Moysis.

Sed

Sed iam videamus, quid Kemniti^{us} contra hoc nostrum argumentū obiiciat in 2. part. Examinis, pag. 758. & 759. **P**rimo, obiicit testimonium **AUGUSTINI**, libro de unitate Ecclesie, contra literas Petiliani, cap. 16. *Non ea colligantur commemorant, quae obscure, ambigue, vel figurate dicta sunt, quae quisque sicut voluerit, interpretetur secundum sensum suum: talia enim recte intelligi, exponi, non possunt, nisi prima ea, quae aperitissime posita sunt, firma fide teneantur. Sed aliquid proferte, quod non egeat interprete, nec unde comminari, quod de alia re dictum sit, & vos aliud ad vestram sensum detorquere conemini.* Et capite 19. *Hae mystica sunt aperta sunt, figurata sunt; aliquid manifestum, quod interpretari non egeat, flagitamus.* Item: *Quod si ambigue posita & pro nobis, & pro vobis possunt interpretari, nihil vitiae adiuuare causam vestram, sed planè talia malam causam, vel mortem faciendo sustentant.*

RESPONDEO; Testimonia Scripturae figurata, quia posita sunt variis modis exponi, non faciunt fidem, nisi ex alio loco Scripturae certò constet, quemadmodum sunt accipienda. Scriptura autè tribus modis solet figuram aliquam explicare. **P**rimo, quando immediatè, & in particulari exponit propriis verbis, quod figuratè dictum erat. Hinc ex parabolis Domini de peccatis bonis, & malis in iisdem rebus; & de ouibus, & hereticis in eodè ouili, & aliis similibus, Catholici conuicerunt Dominum iustitias negantes in Ecclesia esse bonos, & malos: quia Dominus ipse parabolas explicuit, applicas eas ad Ecclesiam, Matth. 13. & 25. De qua re vide Augustinum in breuiculo collationis tertio diei. **S**ECUNDO, quando Scriptura immediatè figuram non explicat, tamen approbat Ecclesiae explicationem, dum ei aperitissimis verbis testimoniū perhibet, quod sit columna, & firmamentum veritatis, 1. Timoth. 3. Augustinus lib. 1. contra Cresconium, cap. 33. & alibi passim tradit hanc formam argumentandi. **T**ERTIO, quando Scriptura docet, in verbis quibusdam figuram in Christo, vel à Christo implendam contineri: & deinde manifesta ratione colligimus, quo tempore, & loco fuerit impleta, licet Scriptura id non explicauerit. Nam cum constat aliquam esse figuram, simul constat impleri debuisse: proinde si possumus ratiocinando concludere, aut tali tempore, & loco fuisse impletam, aut absolutè non fuisse impletam, firmissimè quod volumus demonstramus.

Nostrum

Nostrum igitur argumentum ex figura Agni Paschalis, & eiusdem figuræ explicatio, habet testimonium à Scriptura secundo, & tertio modo. Nam INPRIMIS protulimus cōsensum veterum Patrum Græcorum, & Latinorum, qui est consensus eius Ecclesiæ; quam & nos, & aduersarij veram Ecclesiam esse, & proinde iuxta Apostolum columnam, & firmamentum veritatis esse non dubitamus. DEINDE, Scriptura testatur illam esse figuram in Christo implendam, vt ex eodem Paulo ostendimus, 1. Corinth. 5. Et nos ex manifestis circumstantiis euidenti ratione conclusimus, aut nunquam, aut in nouissima cœna in institutione Sacramenti fuisse impleram.

PORRO Augustinus in locis à Kemnitio citatis, loquitur de figuris illis, quarum explicatio nullum habet à Scriptura testimonium; & idèd semper adiungit esse obscuras, opertas, interprete indigentes, & quæ possint pro arbitrio in varios sensus detorqueri. Non enim simpliciter reiicit argumentum ex figuris, sed ex figuris obscuris, & nondum explicatis, vel in alio Scripturæ loco, vel ab Ecclesia. Nam alioqui in ipso libro eodem de vnitæte Ecclesiæ, cap. 13. probat Augustinus Ecclesiam constare ex bonis & malis, ex parabolis zizaniorum, & bonorum, ac malorum piscium, & similibus figuratis locutionibus. Solum igitur reiicit argumentum ab illis figuris, quarum est incerta interpretatio; quale illud erat ex Canticis: *Vbi cubas in meridie*, quod semper Donatistæ iactabant, vt probarent in sola Africa esse Ecclesiam; quibus Augustinus rectè obiicit illud Psalm. 47. *Latera Aquilonis ciuitas Regis magni*; & similia æquè obscura.

ADDE, quòd Augustinus in eo libro, idèd petit à Donatistis testimonia Scripturæ apertissima, nec libenter admittit obscura, quia habebat ipse pro se apertissima testimonia. Nam agebatur de loco Ecclesiæ, an esset Africa sola, an totus orbis terrarum. Et quia sunt plurima testimonia, quæ sine vlla obscuritate docent, Ecclesiam in toto orbe terrarum esse futuram; meritò Augustinus requirit ab aduersario similia testimonia: non enim debent aperta & propria, obscuris & figuratis cedere. At in aliis quæstionibus obscurioribus, qualis fuit eo tempore quæstio de Baptismo, Augustinus nõ prouocat ad aperta Scripturæ testimonia, sed ad Ecclesiæ auctoritatem, quæ non potest errare in Scriptura explicanda, vt patet ex

ter ex loco citato contra Cresconium. Quare si Kemnitius putat, causam suam similem esse causam Augustini, profertur apertum testimonium Scripturæ, quod non egeat interprete, ubi legamus Eucharistiæ celebrationem non esse sacrificium, & tum iure poterit cum Augustino reicere argumenta tribu-
guris.

SECUNDO, Kemnitius obiicit, ex figura Agni Paschalis multa sequi absurda, si ea ad Eucharistiã applicanda sit. Nam IN PRIMIS non respondebit figura figurato, cum immolatio Agni Paschalis cruenta fuerit; Eucharistiã sit incruenta. DEINDE Agnus Paschalis non à Sacerdotibus, ut Eucharistiã, sed à multitudine immolabatur. Et DENIQUE sacrificium Agni Paschalis non erat propitiatorium pro peccato, ut nos Eucharistiã esse dicimus, sed in memoriam fiebat liberationis de Ægypto.

RESPONDEO; Eucharistiã non à solo Agno Paschali, sed etiam à sacrificio Melchisedech, & à Manna, & ab aliis rebus in Testamento veteri figurata fuit: idè non omnia, quæ in Agno Paschali fiebant, ad figuram Eucharistiã pertinent, sed illa tantum, quæ non pugnant cum impletione aliarum figurarum. Itaq; ex figura Agni Paschalis, habemus in Eucharistiã veram carnem, & sanguinẽ Christi agni immaculati: sed modo incruento, & in specie panis, & vini, ut locum habeat alia figura sacrificij Melchisedech in pane & vino oblato. Atque ita oblatio & manducatio agni, ad figuram Eucharistiã pertinet, modus cruentæ mactationis, ad hanc figuram nõ pertinet, quia pugnaret cum figura sacrificij Melchisedech, licet è cõtrario forma seu species externa panis & vini in sacrificio Melchisedech, ad figuram Eucharistiã pertinet: substantia panis, & vini interior ad hanc figuram nõ pertinet, quia pugnaret cum figura Agni Paschalis, quæ veram carnis substantiam requirit in figurato, ne sit figuratum sua figura vilius. Quod autem modus illius cruentæ mactationis non impediat, quominus Agnus Paschalis figura fuerit Eucharistiã, patet ex Augustino lib. 17. ciuit. cap. 20. & lib. 1. contra aduers. leg. & Prophet. cap. 18. & Leone serm. 8. de passione Domini, qui omnia sacrificia veteris legis, quantumuis cruenta, figuras fuisse docet sacrificij Eucharistiã.

Iam verò, quod attinet ad ALTERVM absurdum, nulla est difficultas. Nam quod in Scriptura dicitur, Agnum Pascha-

lem debuisse à tota multitudine filiorum Israël immolari, non sic intelligitur, quasi debuerint singuli de populo agnum immolare: sed quod debuerit in singulis domibus, ac familiis immolari, patrefamilias propriè, & per se immolare, reliquis per illum immolantibus, & voluntate, ac participatione in sacrificium consentientibus. Quod etiam in Ecclesia circa Eucharistiam observatur: presbyteri enim, qui in Christi familia patres sunt, propriè ac per se immolant, populus autem per illos immolat, & simul voluntate, & participatione in sacrificium consentit.

Deniq; TERTIUM absurdum, quod Kemnitijs proferebat, nullius ponderis est. Nam Eucharistiæ sacrificium, ut diximus, non solo Agno Paschali, sed multis alijs typis adumbratum fuit. Et quidem Agnus Paschalis typus Eucharistiæ fuit, non ut sacrificium propitiatorium, sed ut commemorativum liberationis, & ut propriè Eucharisticum: sacrificia autè, quæ plurima in lege pro peccato fiebant, eiusdè Eucharistiæ, ut sacrificij propitiatorij, typi ac figuræ fuerunt.

TERTIO obiicit Kemnitijs, Agnum Paschalem figuram gessisse passionis Dominicæ, id quod operosè probare nititur ex Scripturis, & ex ipso etià Ecclesiastico testimonio, ex præfatione Missæ de prompto.

Sed argumentum iam antè solutum est. Agnus em̄ Paschalis veriusq; rei typus fuit, & passionis, & Eucharistiæ, immò nõ potuit Eucharistiæ typus esse, quin etiam passionis esset, cum Eucharistia representatio, & commemoratio passionis sit. Neq; id proprium est Agni Paschalis, sed commune omnibus sacrificijs legis veteris, ut simul & passionis Dominicæ, & Eucharistiæ figuræ fuerint.

CAPVT OCTAVVM.

Probatnr sacrificium Missæ ex figuris variorum sacrificiorum Testamenti veteris.

TERTIUM argumentum sumitur ex cap. 24. Exodi, ubi describitur dedicatio, ac celebratio Testamèti veteris. Nam post datam legem in môre Syna, pepigit Deus fœdus cum Hebræis, ac promisit eis multa bona, & ipsi vicissim obedientiâ mandatorum promiserunt Deo. Sancitum autè fuit hoc fœdus solèni sacrificio, &

Sss 2 sanguis

sanguinis aspersione, illis verbis: *Hic est sanguis Testamenti, quod mandauit ad Vos Deus*, vt Apostolus recitat, Hebr. 9. allegans verba Moysis, Exod. 24. Hanc figuram impletam esse in vltima cœna, in institutione Sacramenti Eucharistia, nos pbauimus supra in 1. lib. de Eucharistia: nec videtur vllō modo negari posse. Nam IN PRIMIS expressè Lucas cap. 22. & Paulus 1. Corinth. 11. dicunt: *Hic calix nouum Testamentum est in sanguine meo.* Matth. cap. 26. & Marcus cap. 14. dicunt: *Hic est sanguis meus noui Testamenti.*

DEINDE Patres veteres apertè docent, Christum in vltima cœna condidisse Testamentum nouum. TERTULLIANVS lib. 4. in Marcionem: *In calicis mentione*, inquit, *Testamentum constituit sanguine suo obsignatum.* Idem expressè docent Chrysoströmus, & Theophylactus in loca allegata Matthæi, & Pauli: nec non Ambrosius in Paulum, & Bedam Marcum, & Lucam locis citatis.

PRAETEREA id Lutherani negare non possunt, cum eorum præcipuum argumentum contra sacrificium Missæ hoc sit: *Missæ est Testamentum Christi, non igitur est sacrificium.* Hoc argumentum præ omnibus vrget Lutherus in lib. de captiuit. Babyl. cap. 1. & in lib. de abrogata Missa, & alibi. Vrget idem argumentum Kemnitius in 2. parte Exam. pag. 753. & 801. vrget etiam alij communiter. Quid momenti hoc argumentum habeat, postea videbimus: interim accipimus, quod dicitur Missam esse Testamentum Christi, inde enim manifestè sequitur, Christum in vltima cœna condidisse suum Testamentum, & proinde implese figuram Testamenti veteris.

Accedit POSTREMO, quod si Testamentum Christi in cœna factum non fuisset, certè factum fuisset in cruce, vt quidam suspicari videntur. At omnes condiciones Testamenti in cœnam quadrant, nullæ in cruce. PRIMVM qui testatur, viuere debet vsq; ad completum, & obsignatum Testamentum. Christus in cœna semper vixit, in cruce mortuus est. Quare certè B. Paulus Hebr. 9. non ait Christi morte Testamentum nouum factum fuisse, sed confirmatum: non enim testamentum valet, dum viuit, qui testatus est. DEINDE qui testatur, sui iuris esse debet. Christus in cœna sui iuris erat, in cruce non modò captus, & vinculus, sed etiam damnatus, & iam patibulo affixus erat. TERTIO qui testatur, semper aliquid mādatur habere debet. Christus in cœna: *Hoc est*, inquit, *præceptum meum*,
Si dicitur

Et diligatis inuicem. Et rursus: *Hoc facite.* In cruce nihil mandasse legitur. **Q**UARTO qui testatur, aliquid promittit, seu relinquit, idq; nominatim exprimere solet, ut etiam personas, quibus relinquit, In cœna Dominus expressit remissionem peccatorum, quæ est promissio propria Testamenti noui, Hierem. 31. & expressit etiam hæredes, cum ait: *Pro vobis, & pro multis.* In cruce nihil eiusmodi, excepta promissione soli latroni facta. **Q**UINTO qui testatur, testes adhibet, & sicut Moyses, non testes quoscunque, sed ipsum populum conuocauit cum Testamentum vetus nomine Dei sanciebat: sic etiam Christus testes, & nō quoscunque, sed ipsam Ecclesiam conuocare debuit; id fecit in cœna, aderat enim omnes Apostoli, qui Patriarchæ fuerunt, & veri Patres totius Christiani populi. Ad crucem nec aderant, nec facile conuocari potuissent. **S**EXTO qui testatur, solet disertis verbis explicare Testamentum se facere. In cruce Testamentum Christus ne nominauit quidem: at in cœna expressit nomen Testamenti, & quidem illis ferè verbis, quibus olim Moyses, ut enim ille dixerat: *Hic est sanguis Testamenti, quod mandauit ad vos Deus;* ita ipse dixit: *Hic est sanguis meus noui Testamenti.* **S**EPTIMO qui testatur, instrumentum publicum conficit, quod perpetuò vim habeat applicandæ hæreditatis. Id instrumentum Christus in cœna confecit, dum Sacramentum instituit; in cruce nihil omninò eiusmodi. Maneat igitur ratum & certum, in cœna Testamentum nouum conditum, & proinde figuram Testamenti veteris impletam.

Hoc fundamento posito, ita argumentamur; Sanguis Testamenti veteris apud Moysen, erat sanguis victimæ iam immolatae, & verè, ac propriè sacrificatae, ut patet Exod. 24. ergo sanguis Testamenti noui apud Christum, est sanguis victimæ immolatae, & verè, ac propriè sacrificatae. Est autè sanguis ille sanguis Christi, ut ipse dicit: *Hic est sanguis meus;* ergo ipse fuit victima in cœna immolata, & sacrificata.

Neque responderi potest, sanguinem Christi in cœna fuisse sanguinem victimæ futuræ in cruce. Nam in Exodo prius immolata est victima, deinde sanguis aspersus in populum illis verbis: *Hic est sanguis, &c.* ergo etiam Christus prius debuit se ipse victimam facere, & immolare; deinde de sanguine dicere: *Hic est sanguis, &c.* **P**RÆTEREA, nulla ratio patitur, ut prius sanguis victimæ hauriatur, deinde victima immoletur,

tur, cum è contrario ex immolatione sanguis sequatur. **DNI QVE**, cum in figura Testamenti veteris, Exod. 24. tria ueniantur, **PRIMO**, promulgatio legis coram populo, **SECUNDO**, immolatio victimæ fœderalis, seu pacificæ, **TERTIO**, aspersio sanguinis, & mâducatio victimæ; & Christus impleuerit primû, cum ait: *Hoc est præceptû meum*, &c. **ET** tertium, cum ait: *Comedite, hoc est corpus meum; Bibite, hic est sanguis meus*: quis credat prætermisum fuisse secundum, nimirum victimæ immolationem? Ad hoc argumentum nullam legi, vel Kemnitij, vel aliorum confutationem.

Huc referri possunt omnia illa Scripturæ diuinæ loca, ubi describuntur varia sacrificia veteris legis propriè dicta. Illa enim omnia fuerunt typi, ac figuræ sacrificij Eucharistij, ex quo sequitur, vt etiam Eucharistia verum sacrificium esse debeat.

Respondet ad hoc argumentum Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 771. sacrificia veteris Testamenti fuisse quidem figuratas implendas in nouo Testamento, sed impletas esse in unico sacrificio crucis; & nunc etiam impleri in sacrificijs spiritualibus operum bonorum.

SED nos contrâ probamus, figuras fuisse sacrificia illa non solum crucis, & operum bonorum, sed etiam Eucharistie dupliciter. **PRIMO** ex Patribus. **TERTYLLIANVS** in libro contra Iudæos, cap. I. apertè dicit, sacrificium Abel figuratum fuisse sacrificij Eucharistie. **IUSTINVS** in Triphone: *Semel, inquit, oblatio, figura fuit Eucharistie*. **CHRYSOSTOMVS** in Psalm. 95. *Omnia Veterum sacrificia noua superuenientia gratia vno complectitur sacrificio*. **AUGUSTINVS** lib. 17. ciuit. cap. 20. *Mensa quam Sacerdos noui Testamenti exhibet de corpore ac sanguine suo est, id est enim sacrificium, quod successit omnibus sacrificijs, qua immolabantur in Sombra futururi*. Propter quod etiam agnoscimus Sacramentum in Psalm. 95. eiusdem Mediatoris, *Corpus autem aptasti mihi; quia pro illis omnibus sacrificijs, & oblationibus corpus eius offertur, et participantibus ministratur*. **LEO** serm. 8. de passione Domini. *Nunc carnalium sacrificiorum varietate cessante, omnes differentias hostiarum, vna corporis & sanguinis tui implet oblatio: & sicut vnum est pro omni victima sacrificium; ita vnum de omni gente fit regnum*. Vide etiam **ISIDORIUM** in Leuiticum lib. 5. **ISIDORUM** lib. I. de officiis, cap. 17. & **DAMASCENUM** lib.

lib. 4. de fide, cap. 14. Ex quibus testimoniis Patrum refellitur mendacium Kemnitij, pag. 778. ubi sic ait: *Ignota est Veteribus illa disputatio, quod abrogatione Leviticorum sacrificiorum, præter sacrificium Christi in cruce, aliud successisset ceremoniale sacrificium in nouo Testamento.*

SECUNDO probatur, quia sacrificium crucis non fuit impletivum figurarum illarum, nisi quoad ipsam mactationem, & paucas alias ceremonias. Multæ autem aliæ ceremoniæ sacrificiorum, quæ sine dubio figurales erant, ut quod in tabernaculo offerrentur, quod coram multitudine populi fidelis, quod manus imponerentur super victimam, quod victima immolata continuè manducaretur, & aliæ similes, in cruce impleri non potuerunt: quare aut in Eucharistia impleatur, aut simpliciter non impleatur.

CAPVT NONVM.

Probatur sacrificium Missæ ex vaticiniis Prophetarum.

QUARTVM argumentum principale, sumi potest ex vaticiniis Prophetarum. Nam ut rectè ait Augustinus epist. 49. quæst. 3. *Nostrum sacrificium nõ solum Evangelicis, sed etiam Propheticis libris demonstratum est.* Sex testimonia Prophetarum adduci solent, sed postremum est præcipuum, & ided cetera breuiter solum attingemus, ut in postremo diutius liceat immorari.

PRIMUM testimonium habetur lib. 1. Regum, cap. 2. prope finem, ubi quidam Propheta innominatus prædicit Heli Sacerdoti, futurum aliquando tempus, ut cesset sacerdotium ipsius, & patrum suorum, & surgat nouus Sacerdos, qui ambulet coram Christo Dei, omnibus diebus. Quem locum exponunt de sacerdotio, & sacrificio Christianorum, quod successit Aaronico, & manebit vsq; ad mundi cõsummationem, Cyprianus lib. 1. contra Iudæos, cap. 17. Augustinus lib. 17. ciuit. cap. 5. Eusebius lib. 4. demonstrat. Euangel. cap. 26. Gregorius, Beda, & Eucherius in comment. eius loci.

SED contra obiici posset, videri impletum illud vaticinium in Samuele, vel in Sadoe. Nam Samuel successit Heli, & deinde Salomõ eiecit Abiathar, qui descēdebat de familia Heli, &

constituit pro eo Sadoc, & addit Scriptura lib. 3. Regum, cap. 1. id factum esse, vt impleretur verbum Domini contra Heli in Silo.

RESPONDET ad hanc obiectionem AUGUSTINVS loco citato, vaticinium illud impletum fuisse in Samuele, vt Sadoc, quatenus illi gerebant figuram Christianorum Sacerdotum. Itaq; eiectione Heli, erat figura eiectionis sacerdotij Aaronici, & assumptio Samuelis, & Sadoc, fuit figura assumptionis sacerdotij Christiani: id quod probat Augustinus et eo, quod Scriptura, cum dicit, eiiciendum Heli cum patribus suis, aperte loquitur de Aarone; siquidem nominat eum, qui primus in exitu de Ægypto constitutus est a Deo Sacerdos.

SECUNDVM vaticinium sumitur ex cap. 9. Prover. Sapientia edificavit sibi domum, immolavit victimas suas, miscuit vinum, & posuit mensam suam. De hoc loco ita CYPRIANVS lib. 2. epist. 3. Per Salomonem Spiritus sanctus typum Domini sacrificij premonstrat, immolata hostia, & panis, & vini, sedet altaris, & Apostolorum faciens mentionem. Vide etiam Augustinum lib. 17. ciuit. cap. 20. vbi totum hunc locum de Eucharistia exponit.

TERTIVM testimonium sumitur ex illo Isaiæ cap. 19. Cognoscent Ægyptij Dominum in die illa, & colent eum in hostiis, & muneribus. Eusebius lib. 1. demonstrat. Euangel. cap. 6. & Hieronymus in commentario ex hoc loco probant, legem esse translata, quandoquidem sacerdotium est translatum, cum apud Ægyptios, id est, apud Gentiles sacrificia Deo vero offerantur. Neque valet responsio Caluini, lib. 4. Instit. cap. 18. §. 4. Isaiam loqui de sacrificiis spiritualibus, quæ à Christianis omnibus offeruntur. Nam in eodem loco fit mentio altaris Domini in loco visibili constituti: In die illa inquit, erit altare Domini in medio Ægypti. Ad sacrificia autem spiritualia nullum altare visibile necessarium est.

QUARTVM testimonium habetur Isaiæ 66. Et assumam ex eis Sacerdotes, & Leuitas, dicit Dominus. Cui simile est illud Hierem. 33. Non interibit de David vir, qui sedet super thronum domus Israël: & de Sacerdotibus, & de Leuitis non interibit vir à facie mea, qui offerat holocaustum, &c. Hæc loca Hieronymus in Isaiam, & Theodoretus in Hieremiam, exponunt de Sacerdotibus Christi, qui perpetuo permanent vsq; ad mundi consummationem. Nec possunt aliter exponi cum

cum apertissime vterque Propheta loquatur de conuersione Gentium, & aedificatione Ecclesiae.

Kemnitius in 2. parte Examinis pag. 753. agnoscit ista loca debere exponi de noui Testamenti Sacerdotibus; neq; aliud responderi, nisi ista vaticinia partim impleta esse in Christo, qui fuit verus Sacerdos, & successit Sacerdotibus Testamenti veteris; partim impleri in omnibus Christianis, qui sunt spirituales Sacerdotes. At neutra expositio facit ad rem. Non enim de solo Christo possunt intelligi ea vaticinia, cum disertè in numero multitudinis ponant Sacerdotes, & Leuitas: neq; de omnibus Christianis intelligi possunt, cum vterque Propheta distinguat Sacerdotes futuros a reliquo populo.

DICIT aliquis; Loquuntur vaticinia de ministris Testamenti noui, qui successerunt ministris Testamenti veteris in ministerio doctrinae, & Sacramentorum, licet non successerint in ministerio sacrificandi. At si ita esset, cur vocarentur Sacerdotes? cur Hieremias diceret, illos holocausta oblaturos? Succedere igitur debent veteribus illis veri Sacerdotes, qui sacrificia verè, & propriè offerant.

QUINTVM testimonium est Daniel. 8. & 12. vbi dicitur Antichristus ablaturus iuge sacrificium: quem locum de sacrificio Missae exponit Hyppolitus Martyr in lib. de Antichristo. Nec obstat, quod Daniel loqui videatur de Antiocho, loquitur enim de Antiocho, vt figuram gerebat Antichristi, vt patet ex collatione huius loci, cum Apocal. cap. 13.

RESPONDET Kemnitius, pag. 733. locum intelligi ad litteram de Antiocho, & per allegoriam tantum de Antichristo: ex allegoriis autem non duci solida argumenta. SED ex hac allegoria solidissimum argumentum sumi potest. Nam explicata est à Ioane in Apocal. cap. 13. & à Paulo, 2. Thess. 2. immò ipse etiam Daniel eam explicat, cum dicit, Regem istum, qui auferet iuge sacrificium, contra omnes Deos pugnaturum, & contra ipsum Deum patrum suorum. Non enim ista de Antiocho intelligi possunt, quem constat palam coluisse Deos patrum suorum, vt Hieronymus in commentario ostendit; sed in Antichristum optimè conueniunt, de quo Paulus scribit, 2. Thessalon. 2. quod extollet se super omne quod dicitur Deus.

Respondet SECUNDO Kemnitius, posse intelligi locum istum Danielis de sacrificio spirituali, id est, de prædicatione

verbi, & Sacramentorum administratione; immò conatur probare, ablatum esse iuge sacrificium ab Antichristo, quia Papa Romanus, ut ipse dicit, sustulit puritatem verbi, & Sacramentorum. At ista omnia vanissima sunt. Nam IMPURUM aliud est tollere, aliud corrumpere. Antichristus non corrumpet, sed simpliciter auferet iuge sacrificium saltem ex publicis templis: unde, ut ibidem additur, manebit locus sacrificij desolatus. DEINDE, in Scriptura nusquam appellatur sacrificium absolute, & presertim in numero singulari, nisi id, quod est verè ac propriè sacrificium. DENIQUE, iuge sacrificium apud Hebræos, non erant sacrificia spiritalia, sed sacrificium propriè dictum, id est, duo agni, qui offerebantur quotidie in holocaustum, vnus mane, alter vesperi, ut patet Exodi 29. & Num. 28. Quare Daniel cum vocet sacrificium iuge, loquitur de vero ac proprio sacrificio, cuius typus fuit iuge illud sacrificium Hebræorum.

CAPVT DECIMVM.

Probatum idem ex Malachia.

Sed in signe testimonium pro sacrificio Missæ habetur Malachiæ 1. in illis verbis: *Non est nomen meum in Sabis, dicit Dominus exercituum, & nomen meum non suscipiam de manu vestra: ab ortu solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus, & offertur nomini meo oblatio in omni loco sacrificatur, & offertur nomini meo oblatio in Iuda, qui a magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum.*

Hoc testimonium non potest intelligi de sacrificio cruce, quia illud non offertur in omni loco, sed semel tantum vnus in loco oblatum fuit, nec de sacrificio aliquo Iudaico, quia Propheta dicit à gentibus offerendum, & aperte illud opponit sacrificiis Hebræorum. Neque etiam de sacrificiis Gentilium piorum, qui erant in mundo ante Christi aduentum, Melchisedech, Iob, & similia. Hi enim viri sancti inter Gentiles paucissimi erant, ac presertim temporibus Prophetarum, quando idololatria mundum planè repleuerat, cuius Dauid diceret: *Notus in Iuda Deus, in Israël magnum nomen eius.* Psal. 75. Malachias autem contrario modo vaticinatur: *Magnum est nomen meum in gentibus, & ab ortu solis usque ad occasum, &c.* Nec deniq; potest locus hic Malachiæ intelli-

ut quidam suspicari sunt, de sacrificiis Gentilium idololatrarum: non enim illa oblatio munda ullo modo dici posset, nec Deo vero offerebatur, sed Diis alienis: *Qua enim gentes immolant, inquit Apostolus 1. Cor. 10. Damonis immolant, & non Deo.*

Quare nullo modo admittenda est expositio Benedicti Ariæ Montani in hunc locum: nam non tantum repugnat omnium Patrum, quos paulò post citabimus, sententis, sed etiam ipsi Apostolo, & apertissimæ veritati. Quorsum enim tot millia Martyrum sanguinè profunderè maluerunt, quam communicare in sacrificiis Gentilium, si illa erant sacrificia munda, & Deo grata?

AT, inquit ille, *cognouerunt Gentiles magnum quendam Deum ex motibus cælorum, & illi sacrificabant.* RESPONDEO; Cognouerunt quidem illi Deum, sed non sicut Deum glorificauerunt, & creaturæ potiùs, quam creatori seruiuerunt, ut Apostolus dicit, Rom. 1. Itaq; vel magno illi Deo nõ sacrificabant, vel paucissimi, & rarissimi id fecerunt. Malachias autè loquitur de sacrificiis, quæ in omni loco offeruntur, qualia apud Gentiles non nisi idolis, & dæmonibus offerebantur. Restat igitur quod nobiscum fatètur etiam aduersarij, ut Malachias vaticinetur de sacrificio Ecclesiæ Christianæ, quod & successit Iudaicis sacrificiis, & Deo placet, ac mundum est, & in toto orbe terrarum à Gentibus ad Deum verum conuersis iugiter offeritur. Neque obstat, quod Malachias loquitur in præsentem, non in futuro; id enim Prophetæ faciunt, quia res futuras ita certò norunt Deo eis indicante, ac si præsentem intuerentur.

Tota controuersia circa hunc locum est, an Malachias loquatur de sacrificio propriè dicto, quale in Ecclesiâ aut est Eucharistia, aut nullum omninò est; an verò de sacrificio impropriè dicto, quales sunt orationes, laudes, bona opera, patientia in persecutionibus, & similia. Nam Philippus in Apologia Confessionis, & Calvinus lib. 4. Instit. cap. 18. §. 4. Kemnitius in 2. parte Examinis pag. 760. & alij contendunt, Malachiam loqui de sacrificiis spiritualibus, ac impropriè dictis.

Adducit autem Kemnitius tria argumenta pro sua opinione, quæ facillè solui possunt. PRIMVM est: *Malachias non dicit, sacrificulum debere mimicis gestibus, ritibus, & actibus in pane, & vino representare passionem Christi, & illam passionem esse sacrificium Deo gratum pro viuis, & mortuis, etc.*

RESPON-

RESPONDEO; Hoc non argumentum, sed impostura est. Neque enim de gestibus, & ritibus, sed de substantia rei, id est, de oblatione sacrificij propriè dicti nostra quæstio est: actum probamus, quod volumus, cum ostendimus ex Prophetæ testimonio, esse in Ecclesia sacrificium propriè dictum.

SECUNDVM argumentum: *Malachias in genere prædicit futurum in Ecclesia sacrificium mundum, non autem expliat, quale sacrificium. In Testamento autem nouo inuenimus sacrificia fidelium esse sacrificia spiritualia*, 1. Petri 2. Rom. 12. Hebr. 12. Philipp. 2. ergo loquitur Prophetæ de sacrificio spirituali. RESPONDEO; Si in nouo Testamento legeremus, nulla esse sacrificia fidelium, nisi spiritualia, argumentum Kemnitij rectè concluderet. At nusquam id legimus. Non autem licet concludere ex eo, quod sunt in Ecclesia quædam sacrificia spiritualia; nulla esse propriè dicta, vel Prophetam loqui de spiritualibus. Alioqui quoniã in Testamento veteri, multa erant etiam sacrificia spiritualia, liceret eodem modo concludere, non fuisse in Testamento veteri sacrificia propriè dicta, & cum Malachias ait: *Non accipiam munus de manu vestra*, intelligeremus eum loqui de sacrificio spirituali, non de propriè dicto, quod apertè falsum est.

TERTIVM argumentum sumit ex Patribus, quod postea discutiendum est.

Catholici contrà his argumentis probant verba huius Prophetæ intelligenda esse de sacrificijs propriè dictis. PRIMO ex voce, qua vtitur Prophetæ, nam vocat absolute מִנְחָה mincha, vbi duo considerata sunt. PRIMO, Scripturam non solere nomen sacrificij absolute ponere, cum loquitur de sacrificio impropriè dicto, sed cum adiuncto aliquo, vt sacrificium laudis, sacrificium iustitiæ, hostiam vociferationis, &c. hoc autem loco absolute ponitur oblatio munda. Deinde ipsa vox Hebraica מִנְחָה significat propriè certum genus sacrificij externi, quod ex simila, oleo, & thure conficitur, vt patet Leuit. 2. & 6. & alibi passim.

AD hoc primum argumentum respondent Calvinus, & Kemnitius. Calvinus dicit, Prophetam vti vocabulo sacrificij, quoniam mos est Prophetarum cum de conuersione Gentium vaticinantur, cultum spiritualem externo legis ritu designare: Sic enim pro conuersione ad Dominum, ascensum in

Hierusalem, pro Dei adoratione, munerum omne genus oblationem, pro ampliore eius notitia, qua in regno Christi fideles donandi erant, somnia, & visiones ponunt.

RESPONDEO; Negari non potest, quin sæpissimè in Scripturis Testamenti veteris, describantur res futuræ, per typos, & ritus externos legis, vt cum per Hierusalem intelligitur allegoricè Ecclesia, per Leuitas clerici, per sacrificia ouium & bouum, sacrificium Eucharistiæ, tamè id fieri solet, cum describuntur res nouæ, & futuræ, quæ non erant eo tempore in usu: idè enim describuntur per figuras, seu per voces tunc cognitatas, quia nõ potuissent aliter intelligi. Ea verò, quæ sunt communia omnibus temporibus, & locis, & quæ non minus tunc in usu erant, quam modò sint, nulla causa est, cur per figuras significari deberent. Porro sacrificia spiritualia, orationes, hymni, eleemosynæ, & similia, communia sunt omni loco, & tempore, & passim occurrunt in Scripturis, tum veteris, tum noui Testamenti. Quare per vocem illam *תורת* non debet intelligi sacrificium spirituale, quod non erat nouum, nec futurum, nec villo modo inusitatum, vel incognitum; sed verum aliquod sacrificium in Ecclesia celebrandum, & tunc incognitum; quale reuera est Eucharistia. Non enim ita errasse intelligimus Prophetam, vt existimemus oportere nunc offerri in *hha* propriè dictum, id est, simillam conspersam oleo, & thuri admistam: sed intelligimus Prophetam per vocem tunc cognitam descripsisse sacrificium nouum, & verum, per illud antiquum adumbratum.

Falsum est etiam, quod Calvinus dicit, pro adoratione Dei futura in Ecclesia, poni in Scripturis oblationes munerum omnium generis. Nam illis oblationibus debet respondere aliquid verè futurum & nouum; adoratio autem semper fuit in usu.

Iam verò Kemnitius alia via ingreditur, scribit enim istam ipsam vocem *תורת* accipi in Scripturis pro sacrificio spirituali (legimus enim in Psalm. 141. *Elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum*) & nomen oblationis haberi, Rom. 15. & Philip. 2. pro conuersione Gentium.

RESPONDEO; David propriissimè sacrificium vespertinum usurpauit pro vero, atq; externo sacrificio, quod secundum legem quotidie offerebatur ad vesperam, Leuit. 6. Neq; enim

enim

enim dicere voluit, eleuationem manuum suarum in oratione, esse sacrificium vespertinum, eleuatio enim manuum omni tempore fieri potest, sed orat Deum vt gratam habeat orationem suam, sicut habere solet gratum sacrificium vespertinum. Sic enim ait: *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo; eleuatio manuum mearum, sacrificium vespertinum;* id est, dirigatur oratio sicut incensum, & eleuatio manuum sit velut quoddam sacrificium vespertinum. Quod etiam clarius posuit Daniel cum ait, cap. 3. *In animo contrito, & in spiritu humilitatis suscipiamur, sicut in holocausto arietum, & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium.* Loca autem illa, Rom. 15. & Philip. 2. ad rem non faciunt. Nam in vitioque loco ponitur nomen sacrificij, & oblationis cum adiunctis, non autem absolute: vocat enim oblationem Gentium, & fidei. Manet igitur nostrum argumentum primum, ex nomine oblationis depromptum.

SECUNDVM argumentum sumitur ex illa voce: *Munda* opponit enim Propheta oblationem Ecclesie mundam, oblationibus immundis Sacerdotum Iudaorum. Quod argumentum duobus modis concludi potest. PRIMO, ex opinione aduersariorum, opera bona, quae a nobis procedunt, omnia sunt immunda, cum sint peccata, & quidem mortalia natura sua. Per oblationem igitur quam Spiritus sanctus mundam appellat, non debent intelligi opera nostra, id est, sacrificia improprie dicta, sed sacrificium a Deo institutum, quod a ipso Deo, non a nobis vim suam habet.

Respondet Kemnitius, opera nostra, esse quidem immunda, vt pannum menstruatam, tamen in Scripturis aliquando vocari munda, & Deo accepta, 1. Petri 2. *Offerentes spirituales hostias acceptabiles Deo per IESUM CHRISTUM,* & ibidem dicuntur eleuare puras manus, 1. Timot. 2. & omnia dicuntur munda mundis, Tit. 1.

SED querebam libenter a Kemnitio, quomodo in Scripturis dicantur munda, & acceptabilia ista opera. Nam vel vere, ac proprie munda; & tunc ruit eorum opinio de operum nostrorum bonitate: vel non sunt vere & proprie munda, ut dicuntur talia, vel ob imputationem Dei, vel quae cunquam de causa, & tunc si Malachias loquitur de sacrificio spirituali, oportebit illa verba: *Offeritur nomini meo oblatio munda* sic exponere; *Offeritur nomini meo oblatio vere immunda*

sed quam ego mundam esse reputo. Quæ expositio absurdissima est: nam sententia Malachie indicat oblationem istam Deo placere, quia est munda: non autem esse mundam, quia Deus eam reputet talem.

SECUNDO, Propheta opponit sacrificium ita mundum esse, & generaliter, ut non possit malicia ministrorum fieri immundum, ei sacrificio, quod facile pollui potest, & quod non est semper mundum. Id patet, nam de sacrificio Iudaico dicit: *Offeris panem pollutum. Et: Si offeratis cecum, & claudum, nonne malum est?* &c. ubi ostendit sacrificia illa potuisse pollui. Neque credibile est, ita generaliter fuisse reiecta ratione pollutionis tantum ex parte offerentium, quia eadem ratione & nostrum reiici posset. Et præterea multi Hebræorum bene offerebant: quare si ista esset causa reiectionis, reiecisset Deus in particulari ista, vel illa, non ita in genere omnia. Itaque reiecta sunt generaliter omnia, quia causa erat generalis, cum omnia pollutioni obnoxia essent.

Quod verò illis opponat sacrificium mundum generaliter, & non obnoxium pollutioni, patet, quia dicit: *In omni loco offertur oblatio munda.* Nam si esset mundum ratione offerentium, non in omni loco offerri mundum diceretur, cum in plurimis locis mali ministri, quod est in se, sacrificium polluant: sed dicitur in omni loco offerri mundum, quia tale est in se, nec potest reuera pollui ex malicia ministrorum. Et præterea, si causa repudiationis illorum sacrificiorum est, obnoxia fuisse pollutioni, certè opponi debet illis oblatio non obnoxia pollutioni. At sacrificia spiritualia, cum ab opere nostro pèdeant, obnoxia sunt pollutioni, & re ipsa sæpe polluntur, non minus nunc à Christianis, quam olim polluerentur à Iudaïs; ergo loquitur Propheta de sacrificio Eucharistia, quod vnum, & solum est verè mundum, & quod nullius ministri malitia pollui potest, cum præcipuus Sacerdos sit Christus, & ipse idem sit sacrificium.

TERTIUM argumentum sumitur ex illis verbis: *Non accipiam munus de manibus vestris, etc.* Hinc enim colligitur: oblationem Ecclesie non solum esse mundam, sed etiam nouam, & quæ antea non fuerit: nam oblatio ista munda, succedit oblationibus Iudæorum, quæ occasione pollutionis reprobantur. Non autem succederet, si vnà cum illis in usu fuisset: debet igitur

igitur esse noua oblatio. Et præterea distinguitur à Propheta sacrificium Gentilium, à sacrificio Iudæorum; proinde loquitur de sacrificio nouo, & quod Iudæis in usu non fuerit. Constat autem sacrificia spiritualia precum, psalmodum, & similibus rerum, omnia fuisse apud Iudæos; ergo non loquitur de sacrificio spirituali Malachias, sed de sacrificio proprio dicto, quale nullum est in Ecclesia, si Eucharistia non est sacrificium propriè dictum.

QUARTVM argumentum sumitur ex antithesi contemptus, & gloriæ Dei, quæ describitur hoc loco à Propheta. Dicit enim S. Malachias per Hebræos Sacerdotes contemptum ac despectum fuisse nomen Dei: sed per oblationem Gentilium glorificatum. Hebraici autem Sacerdotes Deum offerebant in publico, & visibili sacrificio: ergo gloria Dei apud Gentes nasci debuit etiam ex publico, & visibili sacrificio. Alioqui maior fuisset contemptus illarum nomini Dei in sacrificiis Hebræorum, quàm gloria in sacrificio Gentium illi enim fuisset contemptus interior, & exterior, & priuatus, & publicus; hæc autem gloria esset solum priuata, & magna parte interior.

QUINTVM argumentum sumitur ex antithesi Sacerdotum. Opponit enim Malachias non omni populo, sed Sacerdotibus tantum veteris legis, non omnes Christianos, sed certos homines, qui propriè Sacerdotibus illis succedunt: ergo non loquitur de sacrificio spirituali, quod ab omnibus Christianis offerri solet, sed de sacrificio proprio dicto, quod à filiiis veris Sacerdotibus offerri potest. Et quidem quod loquitur de Sacerdotibus tantum, non de omni populo, patet ex illis verbis: *Ad vos o Sacerdotes, qui despicitis nomen meum.* Quod autem illis opponat solos Sacerdotes, non autem omnem populum; patet ex eodem Propheta. Nam postquam dixerat cap. 1. *Offeritur nomini meo oblatio munda.* &c. exponit cap. 3. à quibus offerenda sit ista munda oblatio: *Purgabiturque, filios Leui, & colabit eos, quasi aurum, & quasi argentum, & erunt offerentes Domino sacrificium in iustitia.* &c. ubi per filios Leui non possunt intelligi Leuitæ Testamenti veteris, quia loquitur Propheta apertissimè de sacrificio Ecclesiæ Christianæ: & Sacerdotes Leuiticos iam reprobauerat. Et denique initio capituli legimus: *Ecce ego mitto Angelum meum.* Quæ verba exponit ipse Dominus de Ioanne Baptistâ Martire.

Matth. II. & inde cogimur totum hunc locum intelligere de aduentu Domini, & tempore Testamenti noui. Nec possunt intelligi per filios Leui omnes Christiani, quia filij Leui vna tantum pars erat in populo Dei, non totus populus; quare respondet eis pars quaedam populi Christiani, non totus populus. Et confirmatur ex cap. 66. Isaiæ, vbi, vt paulò antè ostendimus, distinguuntur Sacerdotes à populo Christiano, cum dicitur: *Assumam ex eis Sacerdotes*. Non igitur omnes Christiani sunt propriè Sacerdotes, sed certi quidam ex eis assumpti, ac proinde sacrificium propriè dictum esse debet, quod ab illis tantum & non ab omnibus offeratur.

Denique accedat consensus veterum Patrum, qui locum hunc Malachia de sacrificio Eucharistiæ semper intellexerunt, non de operibus bonis, quæ ab omnibus fieri possunt. IUSTINVS Martyr in Dialogo cum Triphone, disertis verbis (Kemnitio etiam teste) hunc locum exponit de sacrificio Eucharistiæ, quod in specie panis, & vini toto orbe terrarum Deo offertur: *De nostris, inquit, Gentium, quæ in omni loco offeruntur sacrificiis, hoc est, pane Eucharistiæ, & poculo similiter Eucharistiæ, iam tum loquutus Malachias, prædixit nos quidem glorificare nomen eius, Vos autem prophanare.*

Kemnitius nititur hunc locum deprauare, ex eo quod Iustinus ibidem addit, Eucharistiam fieri in memoriam passionis Christi, & in gratiarum actionem Deo, qui mundam pro nobis cõdidit, & nos a peccatis liberauit. Hinc enim ipse colligit, sacrificium, de quo Malachias secundum Iustinum loquitur, esse sacrificium spirituale, id est, memoriam passionis Domini, & gratiarum actionem Deo pro beneficio creationis, & redemptionis.

Sed frustra laborat. Nam Iustinus illis verbis explicat causam finalem sacrificij à Malachia prædicti, non ipsum sacrificium. Sacrificium enim esse dicit oblationem Eucharistiæ ex pane, & vino confectæ; causam autem sacrificij esse dicit memoriam passionis Domini, & actionem gratiarum. Et sanè si liceret hoc modo cauillari, probare possemus, nulla vnquam fuisse, ne apud Iudæos quidem, sacrificia propriè dicta: omnia enim fiebant in repræsentationem passionis Domini, & gratiarum actionem, aut similem aliquam causam.

IRENEVS lib. 4. cap. 32. *Eum, inquit, qui est ex creatura panem accepit, & gratias egit, dicens; Hoc est corpus meum, &*
T t t calicem

calicem similiter, qui est ex ea creatura, qua est secundum nos, suum sanguinem confessus est; & noui Testamenti, nouam docuit oblationem. Quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, offerit Deo in vniuerso mundo ei, qui alimenta nobis praestat, primarum suorum munerum, de quo & in duodecim Prophetis Malachia sic praesignificauit, Non est mihi voluntas in vobis, &c. Similia habet cap. 33. & 34.

Hunc etiam locum Kemnitius ad suam sententiam detorque conatus est, sed vsque adeo debilitat, vt vix vlla responsione sit opus. Dicit enim Irenaeum loqui de oblatione elemosynarum, quae inter actionem Coenae Domini fieri solent: atque has elemosynas sacrificium appellasse, quod Deo offerri dici possit, id quod propter Deum pauperibus offertur, iuxta illud: *Qui miseretur pauperis, feneratur Deo. Eccl. 17. Esuriui, & dedistis mihi manducare,* qua duo loca Irenaeus allegat cap. 34.

SED non aduertit Kemnitius Irenaeum à simili ducere argumentum. Nam cum vellet ostendere, sacrificium Deo haberi, non quod ipse indigeat, sed quia nobis utile est gratitudinem erga illum ostendere: adfert in exemplum elemosynam, quae Deo fieri dicitur, cum tamen non sit utilis Deo sed nobis. Quod autem Irenaeus intelligat Malachiam de sacrificio proprie dicto, non de elemosynis, patet ex illis verbis, quae habentur in fine capitis 32. *Manifeste, inquit, significans Malachias per haec, quoniam prior quidem populus coepit offerre Deo; omni autem loco sacrificium offertur ei, & purum, nomen autem eius glorificatur in Gentibus.* Et ex illis quae habentur cap. 34. *Et genus oblationum reprobatum est oblationes enim & illic, oblationes autem & hic, sacrificia populo, sacrificia & in Ecclesia.* Vbi Irenaeus dicit, sacrificium nostrum succedere illi, quod cessauit apud Hebraeos: & Deum non reprobasse sacrificia absolute, sed genus quoddam sacrificiorum, nimirum Iudaicorum. Porro apud Iudaeos non cessarunt elemosynae, & orationes, & alia improprie dicta sacrificia: sed cessarunt verae, ac proprie dictae immolationes quae non nisi in Hierusalem fieri poterant; ergo loquitur Irenaeus de sacrificio proprie dicto, & tale vult esse sacrificium Eucharistiae. Denique illa verba cap. 32. *Noui Testamenti nouam docuit oblationem,* nonne clarissime, quod volumus ostendunt? non enim elemosyna est noua oblatio, nec

pria Testamenti noui, cum etiam apud Iudæos sit, & fuerit in usu.

TERTULLIANVS lib. 3. contra Marcionem, declarans sacrificium à Malachia prædictum: *In omni loco, inquit, offertur sacrificium nomini meo, & sacrificium purum, gloria scilicet relictio, & benedictio, & laus, & hymni, quæ omnia cum in te quoque, deprehendantur, & signaculum frontium, & Ecclesiarum Sacramenta, & mundities sacrificiorum, &c.*

Hunc locum ad se rapit Kemnitijs, ob illas voces: *Gloria relictio, laus, & hymni.* SED Tertullianus describit breuiter, & more suo, paulo obscurius, totum ritum sacrificij Missæ: siquidem in eo sacrificio, & ante, & post consecrationem, & oblationem sacrificij, laudatur Deus, & oratur, & hymni canuntur, ut notum est. Vocat autem Tertullianus benedictionem, ipsam consecrationem Eucharistiæ, unde mox subiungit: *Ecclesiarum Sacramenta, & mundiciem sacrificiorum.* Denique alludit Tertullianus ad ipsam primam huius sacrificij oblationem. Dominus enim in vltima cœna primò gratias egit, deinde benedixit, & tandem hymnum cecinit: nam hymno dicto exiit in montem oliuarum, ut in Euangelio legimus. Quæ omnia totidem ferè verbis Tertullianus expressit, cum ait: *Gloria relictio, benedictio, laus, & hymni.*

Profert Kemnitijs duo alia loca ex Tertulliano. VNVM ex libro contra Iudæos, ubi dicit de sacrificijs spiritualibus loquutum esse Malachiam, non de terrenis. ALTERVM ex li. 4. contra Marcionem, ubi legimus simplicem orationem de conscientia pura esse sacrificium, de quo loquitur Malachias.

SED facile est respondere. Tertullianus enim non vocat Eucharistiæ sacrificium spirituale, quia non sit verè, ac propriè dictum sacrificium: sed tum quia à Spiritu sancto est, non ab humano, & carnali sensu excogitatum; tum etiam quia nõ constat victima terrena, sed cœlesti, nec carnali modo per gladium & ignem, & sanguinis effusionem, sed modo spirituali per verborum benedictionem, & consecrationem sacrificatur. Neque id durum vlli videbitur, qui cogitet ab eodè Tertulliano in eodem loco, sacrificium Abelis vocari spirituale respectu sacrificij Cain, quia nimirum Abel Spiritu sancto duce sacrificauerit, Cain autem non tam spiritum, quam sensum carnis suæ in sua oblatione ducem habuerit. Quod si sacrificium Abel, licet spirituale dicatur, non desinit esse verum, imò etiam

cruentum sacrificium; quò magis Eucharistia poterit spirituale sacrificium appellari, & tamen veri sacrificij nomen, & rationem retinere? Adde, quòd ibidem Tertullianus dicit, sacrificium Abel fuisse figuram Eucharistiae: ex quo sequitur sic ab eo appellari Eucharistiam sacrificium spirituale, quomodo sacrificium Abel.

In ALTERO loco Tertullianus non exponit testimonium Malachiae per orationem, ubi nominat sacrificium, sed ubi nominat incensum. Nam in Hebraea, & Graeca editione legitur: *Incensum offertur nomini meo, & sacrificium mundum.* Vbi vocem illam *incensum* Tertullianus interpretatur orationem, quòd etià ante eum fecit Irenaeus loco citato, & post eum Hieronymus in commentar. Malachiae; sed postea orationem vocem, sacrificium, communiter exponunt de Eucharistia.

CYPRIANVS lib. I. contra Iudaeos, cap. 16. ponit in titulo capitis, quòd sacrificium verus euacuetur, & nouum celebratur: ac deinde citat hunc locum Malachiae. Non est autem nouum sacrificium, nisi sacrificium Eucharistiae: illa enim spiritualia, quae haeretici commemorant, semper fuerunt.

EVSEBIVS Cæsariensis lib. I. demonstrat. Euangel. cap. 1. citato loco Malachiae, sic ait: *Sacrificamus igitur Deo alio modo sacrificium laudis, sacrificamus Deo plenum, & odoriferum adferens; & sacrosanctum sacrificium, sacrificamus nouo more, secundum nouum Testamentum, hostiam mundam.* His verbis apertissimè describitur sacrificium Eucharistiae; hoc enim solum est proprium Testamenti noui, & nouo more offertur, & est Deo plenum, & sacrosanctum: orationum, & elemosinarum sacrificia, nec sunt propria Testamenti noui, nec nouo more offeruntur, nec sunt Deo plena, &c.

Kemnitius citat ex eodem Eusebio lib. I. demonstrat. Euangel. cap. 6. aliud testimonium. Scribit enim Eusebius Malachiae sacrificium significare, quòd Gentes in toto mundo orationis incensum, & sacrificium mundum, non per cruentum sed per pias actiones essent oblatura.

At non videtur intellexisse Eusebium Kemnitius; illa enim verba Graeca Eusebij: *τὸ δὲ εὐχῶν θυμιάμα*, non significant orationis incensum, quasi ipsa oratio sit incensum, sed sacrificium, de quo loquitur Malachias, sed incensum, seu sacrificium quòd per orationem, id est, per verba consecratur.

nis perficitur. Solent enim Patres consecrationis verba, orationes, seu mysticas preces appellare. Deinde etiam si per incensum intelligere deberemus orationem: tamen sequentia verba ad Eucharistiam pertinent; ipsa enim est sacrificium mundum, quod non per cruorem, sed per pias, & religiosas actiones, id est, per mysticas consecrationes offertur. Itaque Eusebius in utroque loco per sacrificium à Malachia prædictum intelligit Eucharistiam.

IOANNES CHRYSOSTOMVS in comment. Psal. 95. postquam verba Malachiae citauerat, subiungit: *Vide quam luculenter, atq; dilucide mysticam interpretatus est mensam, quae est incruenta hostia. Thymiama autem purum vocat sacras preces, quae post hostiam offeruntur.* Ex quo loco exponi potest alius eiusdem Chrysostomi ex homil. 2. contra Iudaeos, quem citat Kemnitius, ubi verba Malachiae intelligit de cultu spirituali, qui carnali cultui Iudaeorum successit. Vocat enim cultum spirituale sacrificium Eucharistiae, quia, ut supra diximus, non carnali modo per gladium, & sanguinis effusionem, sed per Spiritum sanctum, & per verba consecrationis efficitur. Vnde ibidem Chrysostomus scribit, nostrum vocari sacrificium mundum, quia ad eum excellenter est mundum, ut comparatione eius omnia alia videantur immunda. Quod encomium certè non quadrat in opera nostra, quae sunt sacrificia improprie dicta, sed in Eucharistiam optimè conuenit.

HERONYMVS in comment. Malachiae, licet per incensum intelligat orationem (quem locum frustra vrget Kemnitius) tamè per sacrificium intelligit Eucharistiae oblationem; dicit enim offerri Deo hostiam mundam in caeremoniis Christianorum.

AVGVSTINVS lib. I. contra aduers. legis, & prophet. cap. 20. tractans hunc locum Malachiae: *Ecclesia, inquit, per successiones Apostolorum immolat in corpore Christi sacrificium laudis.* Vbi quòd loquatur de vero sacrificio, quod à solis Sacerdotibus proprie dictis offerri potest, patet ex illis verbis: *Per successiones Apostolorum.* Illi enim soli rectè immolant sacrificium corporis Christi, qui legitime Apostolis succedunt, qui primi à Christo Sacerdotes instituti fuerunt. Quare frivolum est, quod Kemnitius ad hunc locum responderet, ideò non esse contra se, vel pro nobis, quòd Augustinus non meminerit mimicae representationis. Nam, ut saepe diximus, non

de illa representatione, sed de oblatione Eucharistiae Deo facta controuersia est. Quod etiam Kemnitiuſ addit, ab Augustino per incensum intelligi orationes, iam supra declaratum est.

Idem Augustinus de sacrificio corporis Domini in Eucharistia loquens, lib. 18. de ciuit. Dei, cap. 35. *Hoc sacrificium, inquit, per Sacerdotes secundum ordinem Melchisedech cum in omni loco à solis ortu & usque ad occasum Deo iam uideant offerri sacrificium Iudæorum, de quibus dictum est; Non est mihi uoluntas in uobis, iam cessare, negare non possunt, aut alium Christum expectant.* Vide eundem lib. 19. de ciuitate Dei, cap. 23. in oratione contra Iudæos, cap. 9. & in Psal. 106. in illa uerbo: *Præfuit desertum in stagna aquarum.*

THEODORETUS in commentar. Malachiae disertis uerbis dicit, secundum Malachiae predictionem, nunc immolatum agnum immaculatum, loco uictimarum irrationalium, quæ erant in lege Iudæorum.

DAMASCENUS lib. 4. de fide, cap. 14. *Hoc, inquit, illud est purum & incruentum sacrificium, quod à solis ortu & usque ad occasum Dominus oblatum tri per Prophetam prædixit.* Denique Rupertus in comment. aperitissime de sacrificio Eucharistiae uaticinium exponit.

CAPVT XI.

Idem probatur ex cap. 4. Ioannis.

ARGUMENTVM QVINTVM duci potest ex cap. 4. Euangelij secundum Ioannem, ubi Dominus ipse uaticinium Malachiae, de quo satis iam discussimus, explicare uidetur, cum sic ait: *Venit hora, quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabitis Patrem. Et paulò post: Venit hora, & nunc est, quando ueri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & ueritate.* Hoc enim loco per adorationem non intelligitur quæuis adoratio, sed solennis, & publica, per sacrificium proprie dictum. Id uero tribus argumentis comprobabimus, si primùm breuiter ostenderimus, in Scripturis non esse inusitatum, ut per adorationem intelligatur sacrificium.

Gen. 22. Abraham instructus gladio, & igne ad sacrificandum, dixit famulis suis: *Expectate hic cum asino, ego & pueri illuc usque properantes, postquam adorauerimus, reuertemur ad*

ad vos. Hoc loco adorare, sacrificare significat: nam alioqui ubique adorare potuisset, si tantum per adorationem incurvatio quædam intelligeretur, sed iusserat ei Dñs, ut in monte sacrificaret, & eò proficiscebatur, ut diximus, ad sacrificandum gladio, atq; igne instructus. Ioan. 12. *Erant quidam Gentiles, qui ascenderant, ut adorarent in die festo.* Actor. 8. Eunuchus Æthiops venerat adorare in Hierusalem. In his, & similibus locis (adoratio) sacrificiū significat; idè enim ex longinquis regionibus homines in Hierusalem veniebant, quia non poterant in alio loco Deo vero sacrificia ritè offerri: adoratio autem simplex, ut etiam preces, ubique fieri poterant.

His ergo præmissis. PRIMVM argumentum, quo probamus illa verba Domini: *Veri adoratores adorabunt in spiritu, & veritate,* intelligenda esse de sacrificio, ducitur à principali loco totius illius loci. Quæstionem proposuerat Samaritana Domino de schismate Iudæorum, & Samaritanorum: *Domine, inquit, video, quia propheta es tu. Patres nostri in monte hoc adoraverunt, & vos dicitis, quia Hierosolymis est locus, ubi adorare oportet.* Ita quæstio necessariò de adoratione per sacrificium intelligenda est. Nam (ut ex Iosepho intelligi potest, lib. 11. antiquit. cap. 8.) schisma Iudæorum, & Samaritanorum exortum est ex eo, quòd Samaritani templū ædificaverunt in monte Garizim, & ibi sacrificandum esse contendebant: Iudæi autem contrà docebant, in solo templo Hierosolymitano legitimè sacrificari posse. Hanc igitur quæstionem, quæ tunc multos vexabat, Samaritana Christo ut Propheta proposuit.

Præterea ipsa verba Samaritanæ cogunt, ut per adorationem intelligamus sacrificium: nam loquitur de adoratione alligata certo loco, & quæ alibi non ritè fiat: *Vos, inquit, dicitis, quia Hierosolymis est locus, ubi adorare oportet;* ac si dixisset, Vos Iudæi reprehenditis nos, quòd extra Hierusalem adoremus iuxta ritum Patrum nostrorum, neque alibi, quam in Hierusalem licitam esse adorationem asseritis. At certè nunquam fuit apud Iudæos adoratio alligata certo loco, nisi ratione sacrificij: loquitur igitur Samaritana de adoratione per sacrificium. Quod si hoc ita se habet, necesse est, ut etiam Domini responsio de adoratione per sacrificium intelligatur: alioqui Dominus non satisfacisset quæstioni propositæ. Ergo cum Dominus ait: *Mulier crede mihi, quia venit hora,*

quando neque in monte hoc, neque in Hierosolymis adorabunt Patrem: sensus erit, Veniet tempus, quando non erit alia adoratio per sacrificium, neque huic monti, neque Hierosolymis, sed in omni loco offerretur Domino sacrificium. Hoc est quod prædixit Malachias: *In omni loco offerretur novum meo oblatio munda.*

Verba autem sequentia: *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu, & Veritate*, hunc sensum faciunt; Veri adoratores, id est, qui verum Deum legitimè colunt, nimirum Christiani, adorabunt Patrem, id est, Deo sacrificabunt: in spiritu & veritate, id est, sacrificio spirituali, & vero, non carnali, & typico, ut Iudæi faciebant. Opponitur enim spiritus carni, & veteri figuræ: erant enim sacrificia Iudaica carnalia, quia in maturatione carnis, & sanguinis effusione consistebant, & simul typi, & umbræ erant futurorum. At Eucharistia sacrificium spirituale, quia (ut sæpe diximus) per Spiritum sanctum, & verba consecrationis efficitur, & simul est verum ac implerum veterum figurarum. Nam etsi est etiam typicum respectu sacrificij crucis, tamen respectu sacrificiorum Iudaicorum, non typicum, sed verum dicendum est. Ita exponunt has particulas: *In spiritu, & Veritate*, Chrysostomus, Cyrillus, Euthymius in hunc locum. Possent tamen etiam ita distinguere voces, ut Theophylactus, & sanctus Thomas in commentario distinguunt, ut spiritualis cultus, opponatur cultui carnali Iudæorum: verus autem opponatur cultui falso Samaritanorum, qui reuera non legitimè, & per hoc non vere Deum colebant sacrificiis suis.

SECUNDVM argumentum ducitur ab illis verbis: *Novam horam, & nunc est.* Hæc enim verba manifestè significant Dominum loqui de adoratione nova, quæ antea non erat, & cuius initium haberet à Christo. At adoratio simplex, & omnia sacrificia improprie dicta, ut hymni, preces, elemosinæ, &c. per in usum fuerunt, tum in lege, tum etiam ante legem: ergo Dominus loquitur de adoratione simplici, sed de adoratione per sacrificium, & per sacrificium non improprie dictum, & commune omni ætati, sed per sacrificium proprie dictum, & proprium Testamento novo, & Ecclesie Christianorum.

TERTIVM argumentum sumitur ex eo, quod sine dubio loquitur Dominus de adoratione externa, publica, & solemnitate.

ni: non de interna, & priuata. Nam & quæstio Samaritanæ id postulat, & præterea Dominus apertissimè loquitur de adoratione apud Christianos, quæ succedat illi, quæ apud Iudæos non fiebat legitimè, nisi in templo Hierosolymitano; illa autem erat externa, publica, & solennis. Atqui adoratio simplex, & sacrificia improprie dicta, possunt omnia priuatim fieri, & sæpe sola mente: non ergo loquitur Dominus de ista adoratione, neque de istis sacrificiis, sed de vero, externo, & publico sacrificio Ecclesiæ, quod aut nullum est, aut Eucharistia est.

ADDE, quòd Theodoretus, & Rupertus in commentario Malachiæ hunc locum Ioannis, volunt omninò similem esse vaticinio Malachiæ supra explicato, quod etiam ante eos asseruit Eusebius lib. i. de demonstrat. Euangel. cap. 6. Quare si locus Malachiæ de sacrificio proprie dicto intelligitur, vt factus iam demonstrauius, certè etiam locus hic Ioannis de sacrificio proprie dicto intelligendus erit.

CAPVT XII.

Probatur sacrificium Missæ ex verbis institutionis.

SEXTVM argumentum principale sumitur ab institutione, & prima celebratione huius mysterij, quæ habetur Matth. 26. Marci 14. Luc. 22. & 1. Corinth. 11. Est autè argumentum huiusmodi: Christus in vltima Cœna seipse sub specie panis, & vini Deo Patri obtulit, & id ipsum iussit fieri ab Apostolis, & eorum successoribus vsque ad mundi consummationem. Sed hoc est sacrificium verè, ac proprie dictum obtulisse, & offerendum instituisse; ergo celebratio Eucharistiæ est sacrificium proprie dictum. Assumptio argumenti extra controuersiam est: sed propositionem aduersarij pertinacissimè negant. Antequam autem progrediamur ad eam comprobandam, operæ pretium erit, imposturam aduersariorum breuiter refutare.

Ioannes Calvinus in antidoto articulorum Parisiensium, fingit Catholicos ita probare propositionem nostri argumenti: *Christus dixit; Hoc facite. Sed facere, est sacrificare, iuxta illud Virgilij; Cum faciam vitula: ergo Dominus iussit sacrificare.* Deinde argumento à se conficito, respondet, Dominum,

minum, cum ait: *Hoc facite*, non esse loquutum Latine, vbi cum habeat acceptio illa Virgiliana, sed Syriacè, siue Hebraicè, vbi non habet locum illa subtilitas Grammaticalis: proinde argumentum nihil concludere. Martinus etiam Kemnitius in 2. part. Exam. pag. 746. Catholicos ridet, quod vtantur illo argumento ex vocabulo faciendi, quod apud Virgilium accipiatur pro eo, quod est sacrificare.

SED errant in duobus aduersarij. PRIMVM, quod non bona fide referant argumenta Catholicorum; non enim Catholici tam ineptè argumentantur. DEINDE, falsum est, quod assumunt, in lingua Syriaca, vel Hebraica, verbum *facere*, non posse accipi pro sacrificare: nihil enim sapius occurrit in Scriptura, quam illud verbum in ea significatione. Letic. 15. v. 15. loquens Moyses de duobus turturibus in sacrificium offerendis: *Facies*, inquit, *Unum pro peccato, & alterum in holocaustum*, vbi etiam in Hebræo est verbum *פָּעַל* quod propriè significat facere, *וַיַּעַשׂ אֶתְּמֵן הַבָּיִת* 3. Regum 18. v. 23. dicit Helias Prophetis Baal: *Dentur nobis duo boues, & illi eligant sibi bonem & unum, & in frustra cedentes ponant super ligna, ignem autem non supponant, & ego faciam bonem alterum* *וַיִּבְרָךְ יְהוָה אֶת־הַבָּיִת הַזֶּה* Osee 2. v. 1. *Ego dedi ei frumentum, vinum, & oleum, & argentum multiplicavi ei, & aurum, quæ fecerunt Baal.* *וַיַּעַשׂ לְבַעַל* Videtur similia Leuit. 9. 14. 23. 24. Numer. 6. 8. 14. 28. 3. Reg. 8. Ezech. 46. & alibi.

Sed his omissis, probabimus propositionem nostri argumenti, quod videlicet Dominus in cœna obtulerit Deo, & iusserit offerri corpus suum in specie panis, & vini. Et quidem quod si ipse obtulit, iusserit etiam offerri, certum est ex illis verbis Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem*; illud enim, *Hoc*, demonstrat, vt supra ostendimus, id quod Dominus fecit in cœna.

Quod autem Dominus in cœna obtulerit corpus suum Patri in Eucharistia, & non solum Apostolis manducandum porrexerit, in quo tota est difficultas, vt etiam Kemnitius & alij fatentur, probatur PRIMO ex dictis in 1. 2. & 3. argumento principali. Non enim fuit verè sacerdos secundum ordinem Melchisedech, neque impleuit figuram agni Pasche-

lis, neque fuit verè sanguis cœnæ, sanguis Testamenti noui, nisi in cœna se obtulerit in sacrificium, vt satis fusè demonstratum est.

Præter illa argumenta, habemus alia tria. PRIMVM Christus dixit: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis datur*, Lucæ 22. vel vt habet Paulus 1. Corint. 11. *Quod pro vobis frangitur*. Item: *Hic est calix nouum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effunditur*, Lucæ 22. & addit Matthæus, cap. 26. *In remissionem peccatorum*. Illa verba temporis præsentis, *datur, frangitur, funditur*, non significant dari, vel effundi Apostolis ad manducandum, & bibendum, sed dari, & effundi Deo in sacrificium: nam non ait Dominus, *Vobis datur, frangitur, effunditur*, sed *pro vobis*. Et præterea non dabatur, aut effundebatur cibis ille, & potus tunc nisi Apostolis præsentibus, & tamen Dominus ait etiam: *Pro multis effunditur*, Matth. 26. sensus igitur est; *Pro vobis, & pro multis datur, & libatur Deo in sacrificium propitiatorium, in remissionem videlicet peccatorum*.

Ad hoc argumentum non potest responderi, nisi id quod responderet Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 716. illa verba: *Traditur, frangitur, effunditur*, referri ad crucem, vt sensus sit; *Hoc est corpus meum, quod paulò post dabitur ad mortem, & hic est sanguis, qui paulò post in cruce fundendus est: quod enim paulò post futurum est, non inusitatè dicitur iam fieri*. Et probat Kemnitius debere accipi hoc loco præsens pro futuro, his argumentis. PRIMÒ, quia in Canone Missæ legimus; *Effundetur*. SECUNDO, quia si in ipsa actione Missæ sanguis effunderetur, non esset Missa incruentum sacrificium. TERTIO, Scriptura tradit Christi sanguinem fusum esse in cruce. QUARTO, in Scriptura sæpe accipitur præsens, vel etiam præteritum pro futuro, vt in illis verbis; *Ego ponam animam meam. Puer natus est nobis. Agnus occisus est ab origine mundi*. Addit etiam QUINTO, quod si ista verba: *Quod pro vobis datur*, essent substantialia verba sacrificij Missæ, magnum scelus impingeretur Canoni Missæ, quod illa verba prætermiserit.

SED ista Kemnitij argumenta parum valent. Ad PRIMVM, non solum Canon Missæ, sed etiam vulgata editio Scripturæ Lucæ 22. & Cyprianus lib. 2. epist. 3. legunt in futuro: *Effundetur*. Sed istæ lectiones nõ pugnant inter se, immò vna inducit alteram;

alteram; nam ex eo, quod Dominus in presenti dixit, *funditur*, id est, offertur, ac libatur Deo in representationem effusionis futuræ in cruce, sequitur effusionem in cruce fuisse futuram; & simul etiam sequitur, deinceps vsque ad mundi consummationem fundendum sanguinem Christi, id est, offerendum, & libandum Deo in sacrificio Missæ, quod omnibus veteribus sacrificiis successit. Itaque omnes sunt vere lectiones, siue dicamus, *Funditur*, id est, nunc in cœna, siue, *Funditur*, id est, in cruce, siue *Funderetur*, id est, deinceps in sacrificio per Ecclesiam frequentando. Sed nulla negari debet, & præsertim prima, cum Evangelistæ, & Paulus scripserint in presenti, *datur, effunditur*; & non oporteat negare proprium, & simplicem literæ sensum sine urgentissima ratione.

Ad SECVNDVM, non effunditur in cœna sanguis in propria specie, sed in specie vini: dicitur enim sanguis in cœna fundi, dum in specie liquida in calice collectus offertur Deo, ac deinde in eadem specie funditur in ora sumentium. Sed hæc effusio non facit sacrificium cruentum, cum sanguis ipsa de corpore non egrediatur.

Ad TERTIVM, Scriptura verissimè tradit Christi sanguinem fustum esse in cruce, sed non negat fustum etiam fuisse in cœna, immò id apertissimè docet: neque ista, ut diximus, inter se pugnant.

Ad QVARTVM, fateor in Scriptura sæpe accipi præteritum aut præteritum pro futuro; sed sapius præsens pro præterito, quam pro futuro accipiendum nemo, credo, inficiabitur. Probandum igitur esset Kemnitio hoc loco, illud: *Datur, & funditur*, accipi pro futuro, non pro præsentem: ut interim committam, quam ineptum sit illud exemplum à Kemnitio adductum: *Agnus occisus est ab origine mundi*. Si enim, ut ipse iubet, exponas præteritum pro futuro, hic erit sensus, *Agnus occidetur ab origine mundi*, qui sensus quam repugnantiam includat, nemo non videt.

Ad QVINTVM illa verba: *Quod pro vobis datur*, non sunt verba substantialia sacrificij: quasi necessariò requiratur eorum pronuntiatio, ut sacrificium perficiatur: sunt tamen eiusdem generis, ut manifestè indicent sacrificium à Christo in cœna fuisse oblatum.

Non igitur probavit Kemnitius quod volebat: nos vero contra probamus, illa verba, *datur, & funditur*, debere re-

ferri ad actionem cœnæ, & in præsentî accipienda esse. **PRI-**
MO, quia id requirit propria, & simplex eius loci sententia.

SECUNDO, quia Paulus 1. Corinth. II. dixit: *Quod pro vobis*
frangitur, frangi autem non convenit Christi corpori, nisi in
 specie panis. Quare S. Ioannes Chrysostomus homil. 24. in
 priorem ad Corinthios, scribit Christum in Sacramento pati
 fractionem, quam in cruce pati noluit. Et quamvis utcunque
 possit fractio etiam ad passionem Christi in propria specie ac-
 commodari, propter contractionem cutis, & nervorum, ac
 venarum, &c. tamen vix dubium esse potest, quin Apostolus
 respexerit ad species panis, cum ait, *frangitur*. Scriptura enim
 propriè uti solet hac voce cum loquitur de pane, ut: *Frangite*
esurienti panem tuum. Isaïæ 58. *Panis quem frangimus*. 1. Co-
 rinth. 10. *Frangebant circa domos panem*. Actor. 2. Nec tamen
 possumus de solo pane intelligere illa verba: *Hoc est corpus*
meum, quod pro vobis frangitur. non enim panis pro nobis
 frangitur, sed nobis. Oportet igitur intelligere verba illa de
 vero corpore, sed sub specie panis, ut sensus sit; *Hoc est corpus*
meum, quod nunc pro vobis in specie panis frangitur, id est,
 datur, & immolatur Deo.

TERTIO, quia Lucas cap. 22. cum ait: *Hic est calix novum*
Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis funditur; illud,
funditur, non coniunxit cum voce, *sanguine*, sed cum voce,
calix, ut ex Græco textu apparet, ubi habetur $\tau\acute{\omicron}\sigma\tau\omicron\upsilon\ \delta\epsilon\ \omega\sigma\tau\omicron\upsilon\ \tau\omicron\upsilon\ \mu\omicron\lambda\omicron\upsilon\mu\omicron\upsilon$
εὐοπέρι χυνόμενον. At certè si Lucas dicere voluisset, sangui-
 nem fundendum in cruce tantum modò, dixisset; *Hic est ca-*
lix novum Testamentum in sanguine meo, qui, nimirum san-
 guis, funditur: nunc autem dixit; *Hic est calix, qui funditur*.
 Itaque indicavit sanguinem fundi, ut erat in calice, & proin-
 de fundi in cœna.

SECUNDUM argumentum principale ad probandâ pro-
 positionem supradictam, quod Christus in cœna se obtulerit
 in sacrificium, sumitur ex vera præsentia corporis, & sangui-
 nis Christi in cœna, quam Lutherani concedunt, & Caluini-
 stæ concederent, nisi cum apertissimis Scripturæ verbis pu-
 gnare vellent. Nam Christi corpus, & sanguis in cœna su-
 muntur, ut caro, & sanguis victimæ pro nobis oblata; ergo
 necessario in ipsa cœna prius immolantur, & offeruntur Deo,
 quam à nobis sumantur.

Sum-

Sumi autem Christi corpus, & sanguinem, vt participatio-
nem victima, Lutherani non negant: & si negarent, facillime
probaretur. Nā IN PRIMIS ideo in cœna seorsim consecra-
tur corpus, & seorsim sanguis, vt intelligamus, præsentiam
corporis & sanguinis in cœna esse ad modum occisi, & mem-
brui corporis. DEINDE corpus, & sanguis sunt in cœna, vt
cibus, & potus. At caro, & sanguis, non sunt apta ad cibum, nisi
prius animal moriatur: Christus autem non moritur, nisi per
immolationem. Et hoc est argumentum Gregorij Nysseni
in prima oratione de Resurrectione, vbi colligit in cœna
Christum immolari, quia non possemus aliter carne eius ve-
scai. Hinc etiam Augustinus lib. 9. confess. cap. 13. dicit matrem
suam omnibus diebus seruisse altari, vnde sciret dispensari vi-
ctimam sanctam.

Kemnitius in 2. parte Examinis, pag. 772. & 773. egregie
ad hoc argumentum respondisse putat. Dicit enim non suffi-
cere præsentiam veram, & realem corporis Christi ad sacrifici-
um: nam etiam in utero matris, & postea in præsepiti, fuit ve-
ra, & realis præsentia corporis Christi, vbi tamen nullum fuit
sacrificium. Itaque vult quatuor condiciones requiri ad ve-
rum sacrificium. PRIMO, substantiam rei, quæ immolatur.
SECUNDO, certam offerendi actionem à Deo præscriptam.
TERTIO, certam personam à Deo deputatam ad offerendum.
QUARTO, vt fiat ea intentione, & ad eum finem, qui in ve-
bo Dei præscriptus est. Ex his autem conditionibus primam
duntaxat haberi dicit in celebratione cœnæ, reliquas omitti
non deesse.

RESPONDEO primum, quod Christi corpus in utero ma-
tris, vel in præsepiti verè, ac realiter fuerit præsens, & tamen non
fuerit sacrificium, ad rem nihil facit. Nam non erat in utero
vel in præsepiti, vt victima, sed vt viuens infans: in cœna au-
tem esse, vt victimam, ipsi fatentur. Sic enim scribit ipse Kem-
nitius, vt alios interim omittam, pag. 717. *Ibi (in cœna) dissol-
uitur, et sumitur victima, quæ pro peccatis nostris semel in cruce
oblata est.* Hæc ille. Sic igitur nos argumentum instrui-
mus: Christi corpus, vt in cœna reipsa adest, victima quædam
est, ergo aliqua præcedente immolatione victima factum est.
Quæro, quæ fuerit illa immolatio? dices; Immolatio crucis.
At cum primum Apostoli participarunt istam victimam, non
dum Christus in cruce fuerat immolatus. Præterea neque
nunc

nunc victima, quæ est in altari, potest dici facta per immolationem crucis: nam illa immolatio semel tantum facta est, & victima per eam facta, paulò post desit esse victima. Christi enim corpus post resurrectionem dum apparebat discipulis, & dum in cœlum ascendebat, victima dici non poterat; & multò minus nunc, ut in cœlis vivit ac regnat, victima dici potest. Cum igitur victima per immolationem crucis facta, desierit esse victima; si iterum Christi corpus incipit esse victima, debet alia immolatione id fieri. Sed immolatio crucis non potest repeti; alia igitur nova requiritur immolatio. Quare aut immolatio, quæ victimam ponit in altari, seu in sacra cœna, est ipsa actio, celebratioq; mysterij Eucharistiæ; aut non est in sacra cœna vlla victima.

Quod verò attinet ad illas tres condiciones sacrificij, quas in Eucharistia desiderari Kemnitius putat, nos facile possumus demonstrare. Nam imprimis certæ personæ deputatæ ad sacrificium, sunt Apostoli, & qui eis succedunt; illis enim solis Dominus dixit: *Hoc facite*. Intentio, & finis in verbo Dei præscriptus, habetur ibidem in illis verbis: *In meam commemorationem*. Nam ut finis erat sacrificiorum præcedentium Christum, representare sacrificium crucis, ut futurum: sic finis est sacrificij Eucharistiæ, commemorare, & representare sacrificium crucis, ut præteritum. Et sicut vetera illa sacrificia non amittebant suam, & veram, & propriam sacrificij rationem ex eo, quod essent representatiua; ita etiam sacrificium Eucharistiæ, non amittit suam, & veram, ac propriam sacrificij rationem, quia simul est alterius sacrificij commemoratiuum.

Restat vna conditio demonstranda, nimirum actio offerendi, quam quidem certò scimus adesse, etiamsi fortè eam non facilè possemus distinguere, & separare ab aliis actionibus, quæ simul fiunt. Nam ex prima conditione, quam Kemnitius admittit, necessariò infertur secunda, quam ipse negat. Vbi enim est victima, ibi necessariò præcedere debet immolatio, & proinde oblatio, cum victima non fiat, nisi per immolationem; sed satis manifesta est actio immolationis, & oblationis in Eucharistia, nimirum ipsa consecratio. Neque enim perire debent aduersarij, ut ostendamus vbi Dominus dixerit, *Ego offero, vel sacrifico*: aut vbi iusserit, *Offerre, vel sacrificate*: sed satis est, si actio ipsa offerendi, & immolandi ostendatur.

ostendatur. Nam in Testamento veteri nusquam legitur dixisse sacerdotes; Ego offero, vel sacrifico: sed hoc ipso, quod ad Dei honorem, & ad significandam Christi mortem, animalia caesa super altare ponebant, offerre Deo, & sacrificare censebantur. Quemadmodum etiam Dominus in cruce non legitur dixisse; Ego me offero, & sacrifico: & tamen quis dubitet spontaneam illam ascensionem crucis, veram oblationem fuisse? Ad eundem igitur modum illa actio, qua Christi corpus ad Dei honorem super mensam ponitur, ut consumatur, idque fit ad representandam eiusdem Christi passionem, oblatio, & immolatio dicenda est. Illa autem actio consecratio est: nam per consecrationem fit, ut Christi corpus vere, & inuicibiliter adit super mensam, & adit apte ad representandam passionem, & mortem eiusdem.

TERTIVM argumentum principale ad eandem probationem, sumitur ex Patribus, qui aperte dicunt, Christum in cœna seipsum Deo Patri sub specie panis, & vini obrulisse.

IRENÆVS li. 4. cap. 32. *Novi Testamenti novam docuit oblationem.* CYPRIANVS lib. 2. epist. 3. *Quis magis sacerdos dei summi, quam Dominus noster Iesus Christus? qui sacrificium Deo Patri obtulit, & obtulit hoc idem quod Melchisedech obtulerat, panem scilicet, & Vinum, hoc est, suum corpus, & sanguinem.* AMBROSIVS in Psalm. 38. in illa verba: *In imagine pertransit homo: Vidimus, inquit, Principem sacerdotum nos venientem; Vidimus, & audivimus offerentem pro nobis sanguinem suum. Sequamur, & possumus, Sacerdotes, & offeramus pro populo sacrificium. Nam etsi infirmi merito, tamen honorabiles sacrificio: quia etsi nunc, Christus non videtur offerre, tamen ipse offertur in terris, quando Christi corpus offerretur: immo ipse offerre manifestatur in nobis, cuius sermo sanctificat sacrificium quod offertur.* GREGORIUS NYSSENVS in oratione. I. de Resurrectione: *Pro ineffabili, arcanoque, qui ab hominibus cerni nequit, sacrificij modo, sua dispositione praecipit impetum violentum, ac sese oblationem, ac vitam offerre pro nobis sacerdos simul, & agnus Dei. Quando bibendum familiaribus praebeat.* IOANES CHRYSOSTOMVS in homil. 24. in priorem ad Corinthios: *Pro brutorum, inquit, eade seipsum offerendum praecepit. Et homilia 2. in postea*

rem ad Timotheum, prope finem: *Sacra ipsa oblatio, siue illa Petrus, siue Paulus, siue alius cuiusvis meriti sacerdos offerat, eadem est, qua dedit Christus ipse discipulis, quamq; sacerdotes modo quoq; consciunt: nihil habet ista, quam illa minus. Cur id? quia non hanc sanctificant homines, sed Christus, qui illam ante sacrauerat.* AVGVSTINVS in Psalm. 33. concione 2. *Ipsē de corpore, & sanguine suo, sacrificium instituit secundum ordinem Melchisedech.* Vide etiam librum 3. de Baptismo contra Donatistas, cap. 19. lib. 20. contra Faustum, cap. 21. epist. 5. ad Marcellinum, lib. 17. de ciuit. Dei, cap. 20. & lib. 83. quaest. 61. LEO serm. 7. de passione Domini: *Vt Umbra cederent corpori, &c.* ISIDORVS lib. 2. in Leuitic. cap. 8. *Prius figuratam ouem cum Apostolis cenans Dominus, postea suum obtulit sacrificium.* RVPERTVS lib. 2. in Exodum, cap. 6. *In angustia passionis agonizans, prius propriis manibus Deo Patri semetipsum immolauit, accipiens panem, &c.*

CAPVT XIII.

Probatur sacrificium Missae ex cap. 13. Actorum.

SEPTIMUM argumentum sumitur ex illis verbis, quae S. Lucas in Actis ponit, ubi refert ordinationem Pauli, & Barnabae: *Ministrantibus, inquit, illis Domino, & ieiunantibus, dixit Spiritus sanctus: Segregate mihi Saulum, & Barnabam, in opus, ad quod assumpsi eos, Act. 13.* Ministerium enim illud Domino exhibitum, non videtur aliud esse potuisse, quam sacrificium, & sacrificium Missae: aut enim hoc sacrificium est in Ecclesia, aut nullum.

Significari autem illa voce: *Ministrantibus*, sacrificium, probatur PRIMO ex voce Graeca *Λιτργεῖν*. Nam in primis acti aduersarij contententur, & potissimum Apologia Confessionis Augustanae in artic. de Missa, vocem illam *Λιτργεῖν*, non significare quodcumq; ministerium, sed publicum. Itaq; hoc loco non significat aliquid priuatum, & internū, sed publicum, & proinde externum. Neq; significare potest ministerium verbi, aut Sacramentorum: quia ista publica quidem sunt, sed non exhibentur Deo. Non enim concionamur Deo, neque Sacramenta Domino dispensamus, sed populo. Hic autem dicitur: *Ministrantibus illis Domino.*

Vuu

DICES;

DICIS; Qui concionantur, aut Sacramenta populo prebent, Domino ministrare dici possunt, quia ad eius honorem id faciunt. At si ista esset causa, cur Lucas scripserit: *Ministrantibus Domino, non addidisset, & ieiunantibus;* nam etiam ieiunare, est eo modo Domino ministrare. Qui enim bene ieiunant, ad honorem Dei ieiunant; iuxta illud Roman. *Qui manducat, Domino manducat, & qui non manducat, Domino non manducat.*

PRÆTEREA verbum illud *ΛΙΤΟΥΡΓΕΙΑ*, licet possit commodari ad sacra, & prophana ministeria, tamen cum commodatur ad sacra, & absolute ponitur in Scripturis, tunc que accipitur pro ministerio sacrificij, ut patet ex cap. 1. Lucæ, & epistola ad Hebræos, cap. 2. 8. 9. & 10. Quare hoc loco Erasmus, qui apud aduersarios in precio esse solet, vertere videtur est: *Sacrificantibus illis Domino;* & hinc etiam factum est, Græci Missæ celebrationem *ΛΙΤΟΥΡΓΕΙΑ* appelant.

CAPVT XIV.

Probatur sacrificium Missæ ex cap. 10. prioris Corinthios.

ARGUMENTVM POSTREMVM ex his que probatur à Scripturis, est apud Apostolum 1. Corinthios. *Fugite, inquit, ab idolorum cultura. Ne prædicatione loquor; Vos ipsi iudicate quod dico. Calix benedictionis cui benedicimus, nonne communicatio sanguinis Domini est? & panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est? quoniam vnus panis, et vnum corpus multi sumus qui de vno pane participamus. Videte Israël secundum carnem: nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? quid ergo dicam quod idolis immolatum sit aliquid, aut quod idolum sit aliquid? Sed qua immolant Gentes, demonis immolant, & non Domini autem vos socios fieri demoniorum. Non potestis calicem Domini bibere, & calicem demoniorum: non potestis mensam Domini participes esse, & mensam demoniorum. Hæc ille.*

Ex his verbis tria argumenta colliguntur. VNUM ex comparatione mensæ Domini, cum mensa Gentilium, & Iudeorum. Apertissime enim comparat Apostolus mensam Domini, vnde sumimus Eucharistiam, cum altari Gentilium, vbi immola-

immolabatur idolis, & cum altari Hebræorum, vbi immolabantur sacrificia carnalia Deo vero. Inde autem sequitur mensam Domini esse etiam quoddam altare, & proinde Eucharistiam esse sacrificium: nunquam enim altare proprie dictum erigitur, nisi ad sacrificia proprie dicta. Existimant quidem aliqui, vt Haymo, & alij nonnulli graues auctores non improbabiler mensam Domini expressè vocari altare, Hebr. 13. in illis verbis: *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deseruiunt*: tamen quia non desunt ex Catholicis, qui eo loco per altare intelligant crucem, aut ipsum Christum; non vrgeo eum locum.

ALTERVM argumentum sumitur ex comparatione Eucharistiae cum sacrificiis Gentilium, & Hebræorum. Apostolus enim apertissime dicit, ita nos fideles sumere de mensa Domini corpus, & sanguinem Domini, vt sumunt Iudæi hostias, & Gentiles idolothyta ex suis altaribus, seu mensis. Quæ comparatio inepta sit necesse est, & perperam ab Apostolo adducta, si Eucharistia non est sacrificium Deo immolatum, sicut cibus illi Iudæorum, & Gentilium sunt sacrificia Deo, vel idolis immolata.

TERTIVM argumentum sumitur ex comparatione societatis, quam habemus cum Deo per manducationem Eucharistiae, cum societate quam habebant Gentiles cum idolis per manducationem idolothytorum. Paulus enim docet eos, qui manducant idolothyta ita coniungi cum idolis, vt censentur veri idololatras, idèd namque initio dixit: *Fugite ab idolorum cultura*. Vtitur igitur hoc argumento; Qui manducat idolothyta, fit particeps altaris idolorum; ergo consentit in sacrificium idolorum, immò fit socius immolantium idolis. Ergo est idololatra; sacrificium enim est proprius actus latriæ. Quare si apta est Pauli comparatio, oportebit etiam circa Eucharistiam ita argumentari; Qui manducat Eucharistiam, fit particeps altaris Domini, ergo consentit in oblationem Eucharistiae Deo factam, immò fit socius eam offerentium; ergo Deum hac oblatione cultu latriæ honorat.

Ad hæc argumenta respondet Kemnitiuss in 2. par. Exam. pag. 767. Ac PRIMVM more suo impudenter admodum, & scurrilliter in re tam sacra se gerit: *Ex Ethnicorū*, inquit, *sacrificiis, quæ dæmonis offeruntur, deplorata Missæ suæ subsidium*
 Vuu 2   accersere

accersere non verentur: non dissimili ratione, sicut ille apud
Virgilium, inquit:

Vos mihi Manes

Estes boni, quoniam Superis auersa soluntur.

Hæc ille: nec animaduertit impius hæreticus, se hoc modo
postulū ipsum irridere; illiq; insultare. Si enim nos à Diis Ma-
nibus censetur subsidium petere, quia probamus sacrificia
Missæ ex comparatione Eucharistiæ ad sacrificia Gentilium
multò magis Paulus censetur à Diis Manibus auxiliū
petisse, qui probauit non esse manducanda idolothyta ex
comparatione Eucharistiæ ad sacrificia idolorum. San-
cessant impiæ nugæ, vel blasphemix potius: non enim à Diis
Manibus, sed à verbis diuinæ Scripturæ, & à comparatione
eadem Scriptura posita, subsidium flagitamus.

DEINDE Kemnitius seriò respondet, ac duo dicit. Primum
mensam Gentilium, cum qua Apostolus comparat mensam
Domini, non esse altare idolorum, sed mensam communem
in qua conuiuari solebant. Id probat, quia non erat con-
tudo Gentilium, vt ad aras discumberent, sed vt de relictis
immolatorum domi suæ conuiuium instruerent, & ad
amicos suos inuitarent. Loquitur autem B. Paulus de mensa
in qua comedebantur idolothyta; ergo non loquitur de ara-
ri, sed de communi mensa. Præterea non erat quæstio B. Pau-
li, an liceret Christianis apud aras Gentilium incesse
sacrificiis, & sacrificare dæmoniis; id enim Christianis
notissimum erat: sed an liceret ire ad conuiuia Gentilium
edenda apponebantur idolothyta.

Hæc PRIMA solutio Kemnitij parum valet. Nam
PRIMIS falsum est non consueuisse Gentiles ad aras idolo-
rum discumbere. Quid enim, quæso, est, quod ait Apostolus
I. Corinth. 8. *Si quis viderit eum, qui habet scientiam, recom-
bentem in idolio?* quid enim est idolum nisi locus vbi est ido-
lum? Neq; obstat quod idem Paulus dicit I. Corinth. 10. *Si quis
vocat vos infidelium, & vultis ire, omne quod vobis apponitur
manducate: si quis dixerit; Hoc immolatum est, nolite mandu-
care, &c.* Nam vtrumque est verum, solebant quippe Gen-
tiles, & ad aras idolorum discumbere, & etiam de relictis im-
molatorum domi suæ conuiuium instruere. Quare male pro-
ponit Kemnitius quæstionem Apostoli. Nam etsi non erat
quæstio, an liceret idolis sacrificare; tamen nec erat quæstio,
an liceret

an liceret in conuiujs Gentilium interesse; sed an liceret ves-
sci idolothytis, & præsertim in idolio: & Paulus negat licere,
quia hoc est socium fieri dæmoniorum, & interpretatiuè sa-
crificare dæmonibus.

DEINDE etiamsi non consueuissent Gentiles ad aras ido-
lorum discumbere, vt falsò dicit Kemnitius, tamen mēsa dæ-
moniorum, cui comparatur mensa Domini, adhuc altare
ipsum, non mensam communem significaret. Apostolus em̄
vbi mensam dæmoniorum nominat, non loquitur de mensa,
vbi comedebatur, sed de mensa, vbi immolabatur, & vnde ci-
bi immolati ad mensam communem deferebantur, vt mani-
festè patet ex collatione cum altari Iudeorum: *Videte, inquit,
Israel secundum carnem; nōne qui edunt hostias, participes
sunt altaris?*

DEINDE idem colligitur ex eo, quod Apostolus vocat mē-
sam Gentilium mēsam dæmoniorum: vocat enim eam men-
sam dæmoniorum, quia sacra erat dæmonii. Non enim vo-
caret mensam dæmoniorum, mensam communem Genti-
lium, ad quam permittebat etiam fidelibus accedere. PRAE-
TEREA non compararet mensam Dñi si loqueretur de mensa
communi & prophanā, nisi velit Kemnitius mensam Domi-
ni esse mensam communem, & prophanam.

ADHÆC Apostolus cū dehortatur à mensa dæmonio-
rum, dicit causam esse, vt fugiant cultum idolorum: ergo lo-
quitur de mensa, in qua immolabatur idolis, ex qua qui su-
mebant cibum, censebantur idololatra.

DENIQUE idem Paulus in eodē capite dicit, licitū esse ire
ad mensas Gentilium, & ibi manducare idolothyta, si quis
ignoret cibos illos esse immolatitios; & simul dicit: *Non pote-
stis mensa Domini participes esse, & mensa dæmoniorū*: ergo
nisi secum ipse pugnet Apostolus, non potest per mensam dæ-
moniorū intelligere mensam Gentilium, vbi solū materia-
liter comeduntur idolothyta. Quod autem Kemnitius dicit,
Apostolum scribere, liberum quidem esse, tamen non conue-
nire, vt fideles simul mensam Dñi, & mensam dæmoniorum par-
ticipes fiant; absurdissimū, & falsissimum est. Non enim Apo-
stolus dicit liberum esse, sed absolutè dicit: *Non potestis mensa
Domini, & mensa dæmoniorum participes esse*. Et quid absur-
dus dici potest, quàm vt liberum sit fidelibus mensam dæmo-
niorum participare, & dæmoniorum socios fieri?

Vuu 3

Adde

Adde VLTIMO, quod etiam si non possemus conuincere per mensam dæmoniorum intelligi altare idolorum, tamen argumentum nostrum esset solidum ex comparatione mensæ Domini cum altari Iudæorum, quod Apostolus expressè nominat.

Sed Kemnitiuſ non fuit tam hebes, quin viderit hoc modo refelli posse solutionem suam; ideo ad finem addidit SECUNDAM solutionem, ac dicit, eos qui sumunt Eucharistiam, participare de sacrificio peracto in cruce; sicut ij, qui manducabant idolothyta, participant de sacrificio peracto in altari idolorum.

At neque hac via euadere poterit. Nam Apostolus non comparat mensam dæmoniorum cum cruce, sed cum mensa Eucharistiæ, proinde vult esse mensam Eucharistiæ verum altare ad sacrificandum erectum; & in hoc sita est comparatio, quod sicut Gentiles manducabant immolata in altari, nos manducamus id quod immolatur in mensa Eucharistiæ. Deinde, vt supra diximus, sacrificium ex immolatione factum in cruce fuit aliquando, & postea desit esse, nec potest iterum fieri nisi per nouam immolationem. Atque hæc tenentur testimoniis Scripturarum.

CAPVT XV.

Probatur sacrificiū Missæ ex traditione Patrum, ac primum ex vocibus sacrificij, oblationis, immolationis, &c.

HACTENVS ex diuinis literis testimonia pro sacrificio Missæ deprompsimus: nunc ad SECUNDUM locum accedimus, videlicet ad testimonia veterum Patrum. Rectè enim Kemnitiuſ dicit pag. 775. bonas mentes plurimum moueri consensu, & testimonio antiquitatis, eius potissimum, quæ fuit purioribus, optimis, & florentissimis Ecclesiæ temporibus. Sed quia nimis longum esset singula testimonia seorsim excutere, vt fecimus in disputatione de veritate corporis Domini in Eucharistiâ, reducemus omnia ad aliquot capita, & simul refellemus responsiones aduersariorum.

PRIMUM igitur caput, siue argumentum sumi potest

nomibus sacrificij, hostiæ, victimæ; & ex verbis, offerre, immolare, sacrificare, quibus Patres utuntur eum de celebratione Cœnæ Domini verba faciunt. passim enim cum Græci, tum Latini, non solum dicunt Eucharistiam esse sacrificium, seu oblationem, sed dicunt, offerri Deo, immolari, & sacrificari. Neque opus est loca notari ubi eiusmodi voces habeantur: aduersarij enim fatentur eas apud Patres esse frequentissimas: *Negari non potest*, inquit Kemnitiuſ pagin. 782. *Veteres quando loquuntur de celebratione cœnæ Dominicæ, & usurpant vocabula, sacrificij, immolationis, oblationis, hostiæ, victimæ; item et verbis, offerre, sacrificare, immolare.* Hæc ille.

Hic igitur modus loquendi satis indicat quid Patres sentiant: si enim existimarent Eucharistiam solum esse Sacramentum, non etiam sacrificium, ut aduersarij sentiunt, nulla esset causa cur aliter loquerentur de Eucharistia, quam de Baptismo. Nusquam autem Patres Baptismum vocant sacrificium, hostiam, victimam; nec dicunt baptizare esse sacrificare, vel immolare. Præterea quæ causa esset cur Patres de Sacramento Eucharistiæ aliter loquerentur, quam aduersarij nostri loquantur? quomodo enim credibile erit veteres Patres in modo loquendi nobiscum, in sententia cum aduersariis conuenisse?

Sed videamus quid illi respondeant. Lutherus in libro de captiuit. Babyl. cap. i. timidè dicit, Patres fortasse vocare sacrificium, non ipsam Eucharistiam, sed orationes, quæ in Missa dicuntur. Quia verò videbatur istam solutionem non esse sufficientem, cum Patres passim ipsam Eucharistiam sacrificium vocent, & offerri dicant Deo à sacerdotibus, ut paulò post ostēdemus, audacter valedicit Patribus: *Si nihil habetur, inquit, quod dicatur, tutius est omnia negare, quam Missam sacrificium esse concedere.* Et in libro de abroganda Missa, initio ita scribit: *Profiteor imprimis aduersus eos qui clamaturi sunt, quod contra ritum Ecclesiæ, contra statuta Patrum docuerim, nihil horum me auditurum.* Et infra aperitè dicit, se non curare quid Patres de Missa dixerint, sed quod debuerint dicere. Similia habet in libro contra Regem Angliæ: *Ultimò, inquit, dicta Patrum inducit Rex pro Missario sacrificio, et rideret meam stultitiam, quod solus velim sapere præ omnibus. Hoc est quod dixi, Thomisticos asinos habere nihil quod producant*

nisi multitudinem hominum, & sum antiquum. Et paulo infra dicit, se nihil curare si mille Augustini, & mille Cypriani contra se stent. Denique in libro de Missa priuata: *Hic nominamur*, inquit, *si clamitent Papista, Ecclesia, Ecclesia, Patres, Patres: quia, et dixi, hominum dicta, aut facta, nihil in magnis causis curamus. Scimus enim ipsos Prophetas, Apostolos, adeoque, ipsos Angelos.*

Ioan. Calvinus lib. 4. Instit. cap. 18. §. 10. respondet in Sacramentum Eucharistiae à Patribus vocari sacrificium, quod est memoriale sacrificij crucis. Quam solutionem fufius persequitur Kemnitius, & idè paulò infra cum Kemnitij solutionibus eam refellemus: præsertim cum Calvinus non tantum videatur in hac solutione confidere. Nam paulò post §. 11. non solum fatetur veteres vsos esse vocabulis, quæ sacrificium significant, sed etiam agnoscit eos in modo actionis ad sacrificij rationem accessisse, & apertissimè eos reprehendit, quamuis ineptè sensum eorum excusare nitatur: *Quia veteres quoque, inquit, video aliò hanc memoriam detorsisse, quam institutioni Domini conueniebat (quòd nescio quam petita, aut saltè renouata immolationis faciem eorum Cæna præ se ferebat) nihil tutius piis pectoribus fuerit, quam pura, simpliciq; Dei ordinatione acquirere, cuius etiam nomen vocatur cæna, quoniam sola hic eius auctoritas vigere debet.* Et §. 12. *Et certè si cogitamus Domini, non hominum canonem esse, non est cur vlla hominum auctoritate, vel annorum præscriptione patiamur nos ab illa vel latum vnguem dimoueri.* Hæc ille.

Itaq; Lutherus, & Calvinus non sunt homines bonæ mentis, iudice Kemnitio, cum non moueantur consensu, & testimonio veteris ac veræ, & florentissimæ Christi Ecclesiæ. Ipse autem Kemnitius, vt se bonam mentem habere lectoribus persuadeat, quatuor quædam dicit de testimonijs Patrum PRIMVM, pag. 776. & sequentibus multa nugatur de hæc quæstionis; scribit enim nō posse probari ex Patribus historicam illam repræsentationem, quam Pontificij Missam vocant, esse sacrificium. SED iam supra respondimus, statum quæstionis non esse de cæremoniis, & ritibus Missæ; de his enim postea loco proprio differemus; sed de substantia sacrificij. Quare non tenemur hoc loco probare ex Patribus ritum

Missa,

Missæ, sed solum Eucharistiam offerri Deo, & non solum distribui populo: id enim est de quo nunc disputamus.

SECUNDO, pagina 780. & sequentibus disserit de vocibus Missæ, & sacrificij: ac tradit sex rationes explicandi loca Patrum, qui videntur asserere Missam esse sacrificium. PRIMA est, quod loquantur de elemosyna, quæ fiebat in Missa. Offerebat enim populus panem, & vinum, ex quo pars quædam consecrabatur in Eucharistiam, pars cedebat in usum pauperum; elemosyna autem est genus quoddam sacrificij. SECUNDA, quod loquantur de precibus, quæ fiebant in celebratione Cœnæ: sunt enim & preces sacrificia quædam. TERTIA, quod loquantur de gratiarum actione, ad quam excitantur homines in celebratione Cœnæ, ex consideratione beneficiorum Dei; nam & gratias agere ad laudis sacrificiū pertinet. QUARTA, quod loquantur de prædicatione, & annunciatione mortis Domini, quæ adiungi solebat celebrationi Cœnæ: nam Paulus Roman. 15. ministerium Euangelij sacrificium vocat. QUINTA, quod loquantur de variis exercitiis pietatis quæ occurrunt in Cœna Domini, ut fidei, pœnitentiæ, spei, dilectionis: istæ enim dicuntur à B. Petro spirituales hostiæ. SEXTA, quod loquantur de oblatione fidelium, qui in actione Cœnæ se ipsi Deo vouent, & consecrât, hoc est, corpus & animam suam, Paulus enim Rom. 12. vocat hostiam Deo placentem, exhibitionem corporis ad obsequium eius.

SED istæ omnes rationes nihil ad rem faciunt. Patres enim cum de oblatione Eucharistiæ loquuntur, aperte dicunt, solum sacerdotibus licitum esse id sacrificium offerre Deo: elemosynæ autem, preces, laudes, & cetera quæ Kemnitius laboriosè coaceruauit, à toto populo offeruntur. TERTULLIANVS in libro de uelands virginibus: *Non permittitur, inquit, mulieri in Ecclesia loqui, nec docere, nec tingere, nec offerre.* Idem in lib. de exhortatione castitatis, dicit officium sacerdotis esse docere, tingere, offerre. EPIPHANIVS similiter hæret. 79. multis verbis contendit, non licere mulieribus offerre sacrificia, & idem Christum ne ipsi quidem Matri suæ permisisse, ut sacrificaret, sed solis Apostolis, quos sacerdotes ordinauerat. Concilium NICÆNVM can. 14. & HIERONYMVS in epist. ad Euagrium, & alia Concilia, & Patres, passim docent, non habere Diaconos potestatem offerendi sacrificium, sed id munus sacerdotum esse. At quis vnquam negauit licere

Diaconis, immò etiam laicis, & mulieribus offerre eleemosynas, orationes, & alia sacrificia spiritualia, & improprie dicta in Ecclesia offertur à sacerdotibus, esse ipsum Domini corpus, & sanguinem; proinde solutiones illæ Kemnitij omnes sunt vanæ: nisi forte velit inaudito aliquo tropo, per corpus Domini intelligere eleemosynas, preces, &c.

S. ANDREA S. Apostolus, vt scribunt Presbyteri, & Diaconi Achaiae in eius passione; dixit Aegæ proconsuli: *Ego immolatum agnum in altari offero, cuius carnes, postea quàm vnus populus credentium manducauerit, agnus, qui immolatus est, integer perseverat, & viuus.* HYPOLITVS Martyr in oratione de Antichristo, inducit Christum ita loquentem ad sacerdotes: *Venite Pontifices, & Sacerdotes qui preciosum corpus, & sanguinem meum quotidie immolastis.* AMBROSIVS in Psalm. 38. *Et si nunc Christus non videatur offerre, ipse tamen offertur in terris, cum corpus eius offertur.* Et in cap. I. Lucae *Cum sacrificamus, inquit, Christus adest, Christus immolatur.* GREGORIUS NYSSENSIS in orat. de resurrect. Dominus, inquit, *preoccupans impetum Iudaorum, se ipsum victimam offerri non simul sacerdos, & agnus. Sed dices mihi, quando hoc acciderit, cum suum corpus ad comedendum, & sanguinem ad bibendum familiaribus dedit.* CHRYSOSTOMVS homil. 2. in priorum ad Corinth. *Pro victimarum, & pecorum carne se ipsum offerendum præcepit.* Et homil. 17. in epist. ad Hebr. *In multis locis offertur, non plures Christi, sed vnus & ibique Christus, & illic plenus existens, vnum corpus, non multa corpora.* Quod idem scribit auctor Commentariorum, quæ tribuuntur Ambrosio, in cap. 10. ad Hebr. & post eos Primasius in eundem locum. AVGVSTINVS lib. 2. quæst. Euangel. quæst. 3. reddit rationem, cur Dominus iusserit leproso, vt sacrificium pro sua emundatione offerret secundum ritum Moïsis: *Quia, inquit, nondum institutum erat hoc sacrificium, sanctum sanctorum, quod corpus eius est.* Idem lib. 4. de Trinit. cap. 14. *Quid gratiam offerri, aut suscipi posset, quàm caro sacrificij nostri, corpus est eius sacerdotis nostri?* Similia habent Cyrillus lib. de adoratione in spiritu, & veritate. Leo sermone octauo de passione Fulgentius libro secundo, ad Monimum, capite secundo, & alij Patres passim. Et ipsum Nicænum Concilium in canonibus, quem Caluinus, & alij omnes recipiunt, aperte dicit

dicit in sacra mensa situm esse agnum Dei in cruentè immo-
latum.

Quod cum non ignoraret Kemnitijs, addit TERTIVM
dictum pag. 788. & sequentibus. *Sed excipiunt, inquit, non illa
tantum pietatis exercitia, sed ipsam actionem Cœnæ Domini-
cæ, & quidem ipsum corpus, & sanguinem in Cœnâ à veteri-
bus vocari sacrificium, oblationem, hostiam, victimam; Ego ve-
rò non nego hoc, &c.* Deinde ponit tres modos explicandi lo-
ca Patrum, quæ ipsam Cœnæ actionem, vel Christi corpus,
sacrificiū vocant: quos modos singillatim refellemus, omisso
tertio, quod is ad ea loca Patrum solùm pertineat, qui dicunt
sacrificium altaris esse propitiatorium, quæ est altera contro-
versia suo loco inferiùs explicanda.

Igitur PRIMVS modus est, vt sacrificium appellent actio-
nem Cœnæ, quia consecratio, & dispensatio Eucharistiæ est
quædam sacra actio, quæ à Dionysio vocatur Græcè *ιεργεια*;
Latini enim sacrificare dixerunt, quod Græci dicunt *ιεργει-
ν*. Id verò probat. Nam Paulus ad Rom. 15. describit per vo-
cabula sacrificij, & oblationis ministerium Euangelij, quia
est quædam sacra actio. Et AVGVSTINVS epist. 59. ad Pauli-
num, vocat sancti altaris oblationem, quæ offertur Deo, quan-
do id, quod in mensa Domini est, benedicitur, sanctificatur,
& ad distribuendum comminuitur, & præparatur. Et CY-
PRIANVS lib. 2. epist. 3. vbi in principio totius epistolæ argu-
mentum ponit de calice Dominico sanctificando, & plebi
ministrando, subinde ingeminat vocabula sacrificij, & obla-
tionis, & quod Christus sumpsit calicem non sola aqua, sed
vino, & aqua mixtum, illumque benedixit, & distribuit disci-
pulis. Hoc Cyprianus ita effert: *Christus obtulit Deo Patri
non aquam solam, sed vinum aqua mixtum in calice*. Non
enim ista oblatio videtur posse esse ea, quam Catholici do-
cent; nam corpus, & sanguinem, non vinum, & aquam Ca-
tholici Deo offerri dicunt. Vocat igitur Cyprianus oblatio-
nem Deo factam, ipsam consecrationem panis & vini, quem-
admodum Actorum cap. 13. Lucas dixit, Apostolos ministra-
se Domino, cum, interprete Chrysostomo, loqueretur de
prædicatione Euangelij. Vnde etiam Augustinus epistola
vicesima tertia, dicit Christum immolari nobis, & in Psalm.
79. dicit, immolari fidelibus: vbi immolationem vocat ipsam
confe-

consecrationem factam in usum fidelium. Denique **CYRILLVS** in epist. ad Nestorium, vocat incruentum sacrificium, scilicet latrariam, quando id, quod confectum est, nominamus corpus, & sanguinem Christi: quando accedimus ad mysticas benedictiones, & sanctificamur, participes effecti corporis, & sanguinis omnium redemptoris Christi. Hæc **Kemnitius**.

Ad hunc primum modum **RESPONDEO**, Kemnitium multa dicendo nihil dicere, sed tantum mentibus simplicium rem inuoluendo nebulas offundere. Nam si ideò solum diceretur sacrificium actio Cœnæ, quia est quædam sacra actio; cur eodem modo non diceretur sacrificium, actio Baptismi, cum & illa sit sacra actio, & eiusdem generis cum actione Cœnæ, cum utraque sit tantum Sacramentum, secundum aduersarios?

DEINDE esto, quæuis sacra actio possit vocari sacrificium, ob vocabulorum similitudinem, quia sacrificium sonat sacrificium facere: tamen non quælibet sacra actio potest dici oblatio, ut notum est. Non enim quicumque facram: actionem facit, continuo aliquid offert alteri. At Patres disertè dicunt in Cœna offerri Deo sacrificium corporis Domini: non igitur possunt verba Patrum exponi de sola consecratione panis ordinata ad communicationem fidelium, cum illa non possit dici oblatio.

PRAETEREA etsi vocabulum sacrificij esset ambiguum, & posset accipi pro quavis sacra actione; tamen quando obicitur ea vox rei permanenti, id est, cum vocatur sacrificium non ipsa actio sacrificandi, sed res quæ illa actione sacrificatur, tunc certè non potest exponi nomen sacrificij pro sacra actione. At Patres ipsum corpus Christi, quod offertur, sacrificium vocant: nam determinatè dicunt in sacra Cœna offerri Deo sacrificium corporis Christi. Non igitur potest exponi sententia Patrum de sacra actione consecrandi, & dispensandi Eucharistiam: neque enim illa actio est, aut dici potest vltimo modo corpus Christi.

Adde **VLTRIMO**, quod **Kemnitius** non bene probauit quod assumpsit, & in quo totum robur suæ solutionis consistit, nimirum idem esse Latinis sacrificium, & sacrificare, quod Græcis ἱεργυρία, & ἱεργυρεῖν. Nam licet etymologia sacrificij sumatur a sacra actione, cum sit sacrificare, sacrum facere: tamen non quælibet sacra actio est sacrificium, sed ea sola,

qua Deo res aliqua offertur cum certo quodam solenni ritu, & reali illius rei consumptione, ut supra ostendimus. Quare Latini eruditi interpretes Græcorum librorum, non reddunt per vocabulum sacrificij nisi Græcam vocem θυσίαν, quæ propriè significat sacrificium, aut certè vocem ἱεργεσίαν, aut aliam similem ambiguan, & generalem, quando ex circumstantiis vident eo loco positam esse pro vero sacrificio. Id quod facillè potest intelligi ex testimoniis à Kemnitio allatis. Nam apud Dionysium, vocem ἱεργεσίαν reddunt interpretes sacrum ministerium, non autem sacrificium: & quod Dionysius crediderit in Missa offerri Deo verum sacrificium, patet ex illis verbis, cap. 3. par. 3. de Eccles. hierar. *Pontifex excusat se, quod hostiam salutarem, qua supra se ipsum est, litet.* Apud Paulum Rom. 15. vocem ἱεργεσύνην vertit interpret non sacrificantem, ut debuisset secundum Kemnitium, sed sanctificantem: vocem autem προσφοράν vertit rectissimè oblationem; nomen sacrificij in toto eo capite non legitur.

Porò AUGUSTINVS altaris oblationem apertissimè vocat corpus Domini, quod in altari, ut verum, ac proprium sacrificium Deo offertur. Neque obstant verba à Kemnitio citata. Nam Augustinus non dicit, ut ille pessima fide citat, oblationem Deo fieri, cum quod est in mensa, ad distribuendum comminuitur: sed posteaquam dixerat, id quod est in mensa benedici, & comminui, &c. multis interpositis dicit, voueri Deo id omne quod ei offertur, maximè autem sancti altaris oblationem. Itaque Kemnitius coniunxit ista cum superioribus, ac si vnàm sententiam facerent, cum ad diuersas sententias pertineant.

Iam verò CYPRIANVS cum in argumento epistolæ ponit de calice sanctificando, & plebi ministrando: per sanctificationem non intelligit simplicem consecrationem, consecrationem videlicet solùm ordinatam ad Communionem, sed intelligit consecrationem ordinatam ad sacrificium: nam imple frequenter dicit offerri Deo sacrificium illud. Vnde merito Cyprianus ingeminat vocem sacrificij, & victimæ. Quod autem ponderat Kemnitius Cyprianum dixisse, oblatum à Christo panem, & vinum, non corpus, & sanguinem: nihil facit aduersus sententiam nostram. Loquitur enim Cyprianus de oblatione panis, & vini, quæ sacrificium præcedit, & quæ necessa-

necessariò requirit subsequens sacrificium: offertur enim panis, & vinum, vt etiã nunc in Missa fieri videmus, tanquam materia sacrificij futuri à Deo benedicenda.

De loco Actorum supra disseruimus, atq; ostendimus probabiliorẽ esse illorum sententiam, qui per illa verba: *Ministrantibus illis Domino*, intelligunt sacrificium Missæ. Sed etiam si admitteretur alia sententiã, vt probabilis, quòd loquitur Lucas de ministerio concionandi: nihil inde lucrarẽ Kemnitius. Nam verba Lucæ sunt generalia, neque explicitè continent certum aliquod ministerium: non enim dixit Lucas, Offerentibus illis Domino sacrificium corporis Christi, sed in genere: *Ministrantibus illis Domino*. Quamuis autem non ineptè possit, qui concionatur, dici ministrare Domino, & eodem modo possit qui Eucharistiæ, vel Baptismi Sacramentum dispensat, dici ministrare Domino: non tamẽ potest nisi valde durè, inusitatè, & ineptè dici is qui baptizat, offerre Domino aquam, vel is qui Eucharistiam dispensat, offerre corpus Christi Deo. Cùm igitur Patres passim dicant, in Cæna offerri Deo corpus, & sanguinẽ Christi in sacrificio non possunt eorum verba ita deprauari, vt Kemnitius velat.

Ad loca Augustini, vbi dicitur Christus im molari nobis, vel populis, facilè responderi potest. Illud enim *nobis*, vel *populis*, significat in nostram vtilitatem sacrificium Deo offerri: nam etiã sacrificium crucis, quod est verissimũ sacrificium Deo oblatum, potest dici factum nobis, quia pro nobis oblatum est. Immò Augustinus in posteriore loco, loquitur de sacrificio crucis; dicit enim tunc nobis Christum immolari, quando incipimus participare fructum mortis eius: post inde enim nobis est, ac si tunc primũ Christus in cruce oblatum fuisset.

Denique CYRILLVS nihil habet contra sententiam nostram. Vocat enim incruentam latrã consecrationem, & Communionem Eucharistiæ, quatenus per illas actiones offerimus Deo sacrificium, & deinde illud consumamus, vel inde participamus: non enim appellaret latrã, nisi primũ finis illius actionis, esset Deum immediatè colere cultu soli debito, quod fit solũ per sacrificium propriè dictum. Hinc est enim quod neque Cyrillus, neque alij Patres, qui vocant Missam incruentam latrã, nunquam vocant incruentam latrã Baptismi celebrationem, quia nimirum Baptis-

mus immediatè refertur ad nostram sanctificationem, non ad cultum Deo soli debitum reddendum. Atque hæc de primo modo.

ALTER modus exponendi dicta Patrum est, vt intelligamus Cœnam Domini vocari à Patribus sacrificium, oblationem, immolationem, quia est commemoratio quædam, & representatio veri sacrificij, nimirum mortis Christi. Et eodem modo Christus dicitur in Cœna immolari, non quod reuera in se propriè imoletur, sed quod imoletur in Sacramento, id est, in imagine, & similitudine. Quam solutionem, vñ suprà indicauimus, accepit Kemnitiuſ à Caluino, eamque probat ex Patribus, qui sæpe dicunt, Christum semel tantum verè fuisse immolatum: & Eucharistiam esse representationem illius immolationis. Hoc enim habet Augustinus in sententiis Prosperi, de fide ad Petrum, cap. 18. contra Faustum lib. 20. cap. 18. in epist. 23. & in 120. & in Psal. 79. Ambrosius, Chrysostomus, & Theophylactus in cap. 10. epist. ad Hebræos.

Denique Longobardus lib. 4. dist. 12. quærit, si quod gerit sacerdos, dicatur propriè sacrificium, vel immolatio; & respondet id quod offertur, & consecratur à sacerdote, vocari sacrificium, & oblationem, quia memoria est, & representatio veri sacrificij, & sanctæ immolationis factæ in ara crucis. Vbi notat Kemnitiuſ, Concilium TRIDENTINVM sess. 22. can. 1. dixisse anathema huic sententiæ Longobardi ex Patribus confirmatæ. Nam Longobardus ex Patribus docet, sacrificium Missæ dici sacrificium, quia est memoria sacrificij crucis, non quod in se sit propriè sacrificium; Concilium autem ait: *Si quis dixerit in Missa nõ offerri Deo, verum & proprium sacrificium, anathema sit.*

Ad hunc SECUNDVM modum respondeo, verissimum esse quod Patres dicunt, Christum semel tantum immolatum fuisse, & illius immolationis memoriã, & similitudinem esse actionem sanctæ Cœnæ: nam loquuntur de immolatione in propria specie, siue de cruenta immolatione, quæ semel tantum verè, & propriè facta est: nunc autem non propriè, sed per representationem agitur. Sed hoc non impedit quò minus Patres existimauerint in Missa offerri verum, & proprium sacrificium.

Porro Longobardus, cum quærit, an quod sacerdos gerit, sit dicendum sacrificium, & immolatio; accipit nomen sacrificij

ficij & immolationis, pro occisione, ac si apertius quæsitum
an quod gerit sacerdos, sit dicenda Christi occisio: responde
autem rectissimè, Christum semel tantum verè immolatum
id est, occisum fuisse; nunc autem non propriè immolatum
est, occidi, sed solum in Sacramento, & representatione.
autem sit quod sacerdos gerit, sacrificium propriè dictum
in cruentum, Longobardus non quærit, sed præsupponit
omnibus notum, ex ipsa celebratione quotidiana sacrificio.
Ad quem modum etiam S. Thomas, & alij Scholastici
fuerunt solliciti de eo, quod nunc est in controversia, solum
lùm qua ratione sacrificium Missæ possit dici Christi immo-
latio, id est, occisio, & idè ferè respondere solent, dici immo-
lationem, quia est representatio immolationis, vel quia ha-
bet effectum similem cum ipsa vera, & reali Christi occisione.
Quare Concilium Tridentinum nihil contrarium docet
Longobardi, aut Scholasticorum doctrina.

Quod autem Patres senserint, sacrificium Missæ, non
solum commemoratiuum, sed etiam verum, & propriè
probatur PRIMÒ, quia Augustinus in locis à Kegulus
citatis de fide ad Petrum, cap. 18. & libro 20. contra Faustum
cap. 18. sicut dicit actionem Cœnæ esse commemorationem
sacrificij crucis iam peracti; ita dicit sacrificia veteris Testa-
menti fuisse commemorationem sacrificij crucis postea facti:
ri: & tamen negari non potest, quin sacrificia illa vetera fu-
erint in se verè, & propriè dicta sacrificia.

SECUNDO, si Patres putassent sacrificium Eucharistie
esse sacrificium, nisi representatiuum, nunquam dixissent
numero multitudinis, offerri Deo victimas, & sacrificia im-
molari, vt loquitur passim Cyprianus lib. 1. epist. 2. lib. 2. epist.
lib. 3. epist. 2. 6. 25. in sermone de eleemosyna, & in alio de
oratione Dominica; sed solum in singulari, sacrificium. Verum
enim tantum est, quod representatur: & idè nomè eius
potest nisi in singulari efferri. Nam hac de causa Caluista
nunquam dicunt multos panes consecratos, esse multa
corpora Christi, quia vnum corpus representant: & nos de
genibus dicimus quidem nos habere, aut vidisse multas
imagineas Cæsaris, sed non dicimus, nisi ineptè, multos Cæsares.

TERTIO, Baptismus est Sacramentum representationem
mortis Christi, vt Apostolus docet Rom. 6. Dum enim
mergimur in aqua, Christo commorimur; & cum de aqua
emergimus, Christo resurgimus.

emergimus, cum Christo resurgimus: & tamen nulli veterum Baptisimum sacrificium Deo oblatum vnquam appellauerunt. Non igitur ista sola representatio causa esse potuit cur actio Cœnæ Domini sacrificium appelleretur.

QUARTO, si celebratio Eucharistiæ non esset oblatio noua realis & vera, Deo facta, sed solum imago quædam, ac representatio oblationis in cruce peractæ; non possemus verè Deo dicere; Offero tibi hoc munus, seu, Accipe Domine hoc sacrificium. Qui enim dicit alicui, Offero tibi, seu Accipe, ipsa tunc aliquid porrigit, & non solum representat oblationem, nisi fortè irridere velit eum, quem honorare se simulat. Quare aduersarij nostri, cum hoc probè intelligant, abstinere omninò in suæ Cœnæ celebratione ab eiusmodi vocibus, & eas in nobis maximè reprehendunt. At veteres Patres frequentissimè ita loquuntur, ac præsertim AVGVSTINVS lib. 8. de ciuit. Dei, cap. vlt. *Quis, inquit, auduit aliquando fidelium sacerdotem stantem ad altare, dicere in precibus, Offero tibi Petre, aut Cypriane? &c.* ADDE, quòd Patres non solum dicunt, se offerre, sed etiam dicunt, per hanc oblationem commemorari oblationem crucis; vbi duas distinguunt oblationes, vnã representantem, & vnã representatam, in cruentam vnã, alteram cruentam. AVGVSTINVS lib. 20. contra Faustum, cap. 18. *Christiani, inquit, iam per acti sacrificij memoriam celebrant sacrosanta oblatione, & participatione corporis Christi.* Vbi illud etiam est obiter OBSERVANDVM, quòd sicut participatio corporis Domini non desinit esse vera, & realis participatio, licet sit commemoratiua: ita etiam oblatio, quæ simul sit cum illa participatione, non desinit esse vera, & realis oblatio, licet sit alterius oblationis commemoratiua.

QUINTO, Patres ad nomen sacrificij sæpe addunt epitheta, quæ soli vero sacrificio conueniunt: & quæ ineptè dicerentur de sola representatione. Cyprianus lib. 2. epist. 3. vocat plenum, ac verum sacrificium. Chrysostomus homil. 60. ad populum, & omnes Græci passim vocant sacrificium terribile, & plenum horroris. Augustinus lib. 10. de ciuit. Dei, cap. 20. vocat summum, & verissimum sacrificium, lib. de spiritu & littera, cap. 11. appellat verissimum, & singulare sacrificium, Eusebius lib. 1. demonstrat. Euangel. cap. vlt. vocat sacrificium Deo plenum.

DE NIQUE vltimò accedit quod Patres a pertissimè dicunt per hoc sacrificium, quod nunc ab Ecclesia toto orbe tenentur offerri Deo, exhiberi eidem Deo cultus patriæ illius debitus, vt patet ex loco Augustini iam citato; vbi in deponat, nos non habere Sanctos pro Diis, quia nemo ad aliquid dicit, Offero tibi Petre, aut Cypriane: & ex Cyrillo, alioque Græcis, qui, ipso etiam teste Kemnitio, vocant hoc sacrificium incruentam patriam. At si non esset hoc sacrificium nisi presentatio, & memoria sacrificij crucis, non esset cultus patriæ: non enim commemorare sacrificium alterius, sed vti, & propriè sacrificare, est cultus patriæ. Ita igitur confutatur secundus modus à Kemnitio excogitatus.

VLTIMUM Kemnitij pronunciatum de testimonijs Patrum, habetur pag. 798. & 799. Nam post omnes datas solutiones, cum animaduertit non posse reuera lectoribus satisfieri, ipse quoque cum Magistris suis Luthero, & Calisto Patribus valedicit, oblitus eius, quod antea scripserat, bonas mentes semper plurimi fecisse consensum antiquitatis: *Non inquit, Veterum qualescunq; sententia, sed Scripturae canonica regula est, & norma fides, & iudicij, in hac controversia paulò infra, nã uos appellat testimonia Patrum: tandem addit tres causas, cur malit ipse cum suis Eucharistiam vocare Sacramentum, & non sacrificium, licet Patres omnes appellauerint sacrificium. PRIMA est, quia Scriptura diuina nomen Domini nusquam vocat sacrificium. SECUNDA, quia ista appellatio sacrificij, non parum obscurat veram doctrinam, & usum Cœnæ Dominicæ. TERTIA, quia ex illa catholici appellatio sacrificij, non dextrè interpretata, exitum est theatricum Pontificiæ Missæ sacrificium. Hac illè*

Istæ verò causæ continent IN PRIMIS maximam Patrum reprehensionem: significant enim Patres non esse loquutos secundum morem Scripturæ, & obscurasse veram doctrinam, & usum Cœnæ Domini, & sua licentia, & improprietate loquendi, maxima incommoda Ecclesiæ attulisse. At quis credat de illis doctissimis hominibus, qui floruerunt purissimis, vt Kemnitius loquitur, optimis, & florentissimis Ecclesiæ temporibus?

DEINDE prima causa ineptissima est, vt nihil de secunda & tertia, quæ meras calumnias continent, dicamus. Nam displicet nomen sacrificij, quia Scriptura eo non vtitur, vt

non eadem ratione displicet nomen Sacramenti? neq; enim, credo, locum ostendent in diuinis literis vbi Cœna Domini Sacramentum nominetur. Quid est ergo quod Kemnitius loquitur, cum ait: *Hæc consideratio de nœuis quorundam Veterum ostendit, quare malimus Cœnam Dominicam Sacramentum potius, quam sacrificium appellari. Primò enim Scriptura, qua omnium rectissimas, & commodissimas appellationes potest rebus ipsis tribuere, nullibi Cœnam Dominicam vocat sacrificium?*

ADDE, quod Scriptura disertis verbis Cœnam Domini vocat sacrificium apud Isaiam, & Malachiam, vt supra ostendimus: apud Paulum autem tam apertè confert Cœnam Domini cum sacrificiis Hebræorum, & Gentilium, vt planè si cæcus, qui non videt eam ex Pauli sententia sacrificium esse.

CAPVT XVI.

Probatnr sacrificium propriè dictum ex ritu altarium.

ALTERVM caput, vnde cognosci potest sententia veterum Patrum, sumitur ex ritu altarium erigendorum ad huius sacrificij celebrationem. Nam altaria non consueuissent erigi nisi ad sacrificia propriè dicta, aduersarij non negant: nam ideò Calvinus libro 4. Institut. cap. 18. §. 12. ita loquitur de differentia Sacramenti Eucharistia, & sacrificij propriè dicti: *Mensas, inquit, nobis dedit, in qua epulemur, non altare super quod offeratur Victimæ.* Et Petrus Martyr in lib. contra Gardinerum, par. 3. in responsione ad obiectum 16. pag. 710. scribit, nullum esse debere altare in Ecclesia. Et denique non alia causa est, cur hoc tempore aduersarij altaria vbique demoliantur, & pro altaribus mensas conuiuiales substituunt, nisi quod intelligant altaria signa esse euidentissima sacrificij propriè dicti. Adde quæ supra diximus, cap. 2. vbi ex Scriptura, & Patribus, & ex ipso vocabulo Hebræo, Græco, & Latino id ipsum ostendimus. Quare si veteres Patres ad Eucharistiam celebrandam altaria semper habuisse demonstrare poterimus, demonstratum simul erit, Eucharistiam ex eorum sententia sacrificium esse verè, ac propriè dictum.

Ac primùm in Canonibus Apostolorum 3. & 4. appetat mentio altaris ad Eucharistiam offerendam erecti. **DIONYSIVS** quoq; cap. 3. Ecclesiasticæ hierarchiæ, altaris meminit. **TERTULLIANVS** lib. de Pœnitentia, inter alia signa humilitatis pœnitentium, numerat, presbyteris aduolui, articulo aggeniculari. **CYPRIANVS** lib. I. epist. 9. iubet, vt non offeratur sacrificium pro quodam Christiano defuncto, qui reliquerat presbyterum rerum temporalium procuratorem, & causam reddit, quia non est dignus vt pro illo sacrificetur, qui sacerdotem Dei ab altari abstraxit. **EUSEBIVS** lib. I. demonstr. Euangel. cap. 6. multa dicit de altari Ecclesiæ. **ORTIVS** Mileuitanus lib. 6. contra Parmenianum: *Quid est, inquit, tam sacrilegum, quam altaria Dei, in quibus aliquando, & vos obtulistis, frangere?* Et ibidem altare esse dicit eisdem corporis Christi. **AMBROSIVS** lib. 5. epist. 33. *Certamen, inquit, milites nunciare, & irruentes in altaria osculo pacis significare.* **SANTONIVS**, vt in eius vita scribit Athanasius, cum præuidit futuram hæresim Arianam, videre sibi ritus, & feroces quosdam mulos calcibus euerentes Christi altaria. **Gregorius NAZIANZENSIS** oratione in Gorgoniam, scribit eam ad altare procubuisse, & inuocasse illum, qui sæpe altare coli solet. **Gregorius NYSSENSIS** in lib. de Baptismo dicit, altare esse lapidem natura sua, sed consecratione fieri factum, &c. **CHRYSOSTOMVS** hom. 53. ad populum: *Si quis inquit, vellet hoc altare subruere, nonne illum lapidibus obrueretis?* Et hom. 20. in posteriorem ad Cor. Tu inquit, altare honoras quod accipit corpus Christi. **Hieronymus** in lib. contra Vigilantium. **Augustinus** lib. 8. de ciuit. Dei, cap. vlt. & lib. 22. cap. 8. & alij Patres, & etiam antiqua Concilia, frequenter simè altarium meminerunt.

SED fortè obiiciet aliquis **MINVTIVM** Felicem, qui in Dialogo, qui inscribitur, Octavius, inducit Cæcilium Echnicum ita loquentem cum Octauio Christiano: *Cur nullas aras habent Christiani? nulla templa, nulla simulachra?*

SED facilis est solutio; nam Christiani illis temporibus deplici de causa diligentissimè cauebant; ne vlli Echnici inirent essent sacris nostris. **PRIMUM**, quia non erant idonei ad tanta mysteria intuenda. **DEINDE**, ob metum persecutorum, propter quam causam etiam frequenter in cryptis, & caueis, vel certè in priuatis domibus furtim rem diuinam facere cog-

cogebantur: quare vulgò existimabantur Christiani planè
athèi; quod nullis Diis palàm sacrificare cernerentur. Cete-
rùm non solùm tempore Minutij Felicis, sed etiam mul-
tò antè habuisse Christianos altaria, perspicuum est ex locis
citatis Tertulliani, Dionysij, & Clementis, qui sunt omnes
Minutio antiquiores, & ex Cypriano, qui fuit æqualis Mi-
nutij.

CAPVT XVII.

Idem probatur ex nomine Sacerdotis.

TERTIVM caput sumitur ex vocabulo, SACER-
DOS. Fatentur enim Calvinus, & Martyr loco su-
prà notato, sacerdotes propriè ordinari ad sacri-
ficium; & idèò contendunt non dedisse Christum
Ecclesiæ sacerdotes, sed ministros tantùm verbi, & Sacramen-
torum.

Porrò veteres Patres adèò frequenter hac voce vtuntur, vt
coactus sit Kemnitijs confiteri in 2. par. Examinis, pag. 1140.
vbi de Sacramento Ordinis disputat, inualuisse apud veteres
vsum, vocandi ministros Ecclesiæ sacerdotes, & eorum mini-
sterium sacerdotium, licet in Scriptura Testamenti noui,
eiusmodi vocabulum in hac significatione non inueniatur:
quod quidem verissimum est. Nam non solùm Augustinus
lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 10. & Chrysostronus in libris sex de
sacerdotio, quos Kemnitijs citat, & omnes posteriores pas-
sim vtuntur hac voce, sed etiam his antiquiores, vt GAVDEN-
TIVS tract. 2. de Exodo: *Dominus*, inquit, *discipulis fidelibus*
mandat, quos primos Ecclesia sua constituit sacerdotes, vt in-
desinenter ista vita aeterna mysteria exercerent, qua necessè
est à cunctis sacerdotibus per singulas totius orbis Ecclesias ce-
lebrari. Item Hieronymus in Dialoگو contra Luciferianos
prope finem. Ambrosius in Psal. 38. Eusebius lib. 5. demonstr.
Euangel. cap. 3. Cyprianus in singulis fermè epistolis. Tertul-
lianus de præscriptione, & de uelands virginibus. Dionysius
cap. 1. 3. & 5. Eceles. hierar. & alij omnes hac voce vtuntur. Et
quod amplius est, ipsum S. Ioannem Apostolum sacerdotio
functum, & laminam Põtificalem gestasse scribit Polycrates
apud Eusebium libro quinto historia, capite vicesimoter-
tio.

Xxx 3 Neque

Neque obstat, quòd in nouo Testamento ministri Ecclesiastici non dicantur sacerdotes; causa enim prompro est. Quia enim tempore Apostolorum adhuc vigeat sacrificium Iudaicum, & sacrificia cruenta offerebantur in templo Hierosolymitano, Apostoli (Domino inspirante) non mutabantur nominibus sacerdotij, sacrificij, templi, altaris, & milium rerum, vt facilius distinguerent Christiana sacrificia Iudaicis, & ne putarentur, si iisdem vterentur vocibus, colerent illos ritus innouare, aut confirmare. Sed paulò post eum templo Hierosolymitano, & cessantibus omnino sacrificijs Hebræorum, liberè cœperunt antiquissimi Patres vti nominibus, templi, altaris, sacerdotis, & sacrificij, vt res ipsa postulabat.

Quare manifestè fallitur, vel potius mentitur Caluini libro 4. Institutionum, cap. 18. §. 10. cùm dicit, honorem sacerdotij sic vni Christo veteres vendicasse, vt Antichristi vocem fore affirmet Augustinus lib. 2. contra Parmenianum, cap. 1. quis Episcopum inter Deum, & hominem intercessorem faciat. Nam Augustinus contra Parmenianum non loquitur de sacerdote, sed de mediatore, & non de quocunq; mediatore, sed de mediatore per modum redemptionis, quæ soli Christo propria est. Nam per modum deprecationis multos intercessores, & mediatores, passim fatentur Patres. Nam appellat sanctos Martyres Basiliius in oratione in 40. Martyres, & Hieronymus in epistola ad Fabiolam de veste sacerdotali, appellat Episcopos sequestres, id est, mediatores inter Deum & populum, per oblationem sacrificij altaris: quæ oblationem est apud Chrysostomum in 6. lib. de sacerdotio. Non solum intercessores, sed nominatim sacerdotes A. V. G. v. 3. 1. 1. vocat Episcopos, & Presbyteros, lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 1. *Episcopi, inquit, & presbyteri propriè dicuntur sacerdotes.*

Neq; valet responsio Kemaitij loco notato, vbi fatetur nomen sacerdotij esse apud veteres, sed non vult accipi pro ministerio sacrificandi, sed pro ministerio verbi, & Sacramentorum: istud enim solum ministerium tribui contendit in scriptura noui Testamenti illis hominibus, qui à Patribus sacerdotes appellari consueuerunt. Hæc, inquam, solutio non sufficiens. Nam IN PRIMIS sequeretur omnes Patres Græcos, & Latinos vel ignorasse vim huius vocis, vel de indolentia illa abuti voluisse. Nam vt ait Apostolus ad Hebr. 5. *Omnes*

Pontifex constituitur in iis, quæ sunt ad Deum, ut offerat dona, & sacrificia. Et cap. 8. Omnis Pontifex ad offerendum ministrera & hostias constituitur. Et inde probat idem Apostolus Christum non esse sacerdotem, si nihil habeat quod offerat.

Quis ergo credat, doctissimos Patres nomen sacerdotis tribuisse iis, qui solum docent populos, & iis Sacramenta ministrant; sed Deo nullum offerunt sacrificium? PRAETEREA docere, & Sacramenta ministrare, non solum conuenit Episcopis, & Presbyteris, sed etiam Diaconis, & tamen Diaconi à veteribus non dicuntur sacerdotes; vt patet ex Augustino loco citato lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 10. vbi dicit Episcopos, & Presbyteros propriè sacerdotes nominari; & ex Concilio IV. Carthaginensi can. 4. vbi aperte dicitur, Diaconos non ad sacerdotium, sed ad ministerium ordinari.

DICES, Diaconi non poterant omnia Sacramenta ministrare, & idè fortasse non dicebantur sacerdotes. At nec Presbyteri omnia Sacramenta ministrare poterant, vt patet de Sacramento Ordinis, & Confirmationis, & tamen sacerdotes dicebantur. Illa igitur sola vera causa est, quam reddit Concilium Nicænum can. 14. quia videlicet Diaconi non habent potestatem sacrificia offerendi, sed solum in sacrificio sacerdotibus ministrandi.

CAPVT XVIII.

Probatnr sacrificium ex Liturgiis.

 VARTVM caput sumitur ex ritu celebrandi. Nam in primis ex omnibus antiquis Liturgiis, quæ exstant, Iacobi, Clementis, Basilij, Chryostomi, & ex lib. 5. & 6. de Sacramentis Ambrosij, & ex Catechisi quarta & quinta mystagogica Cyrilli Hierosolymitani, qui magnam partem Liturgiæ exponunt; clarissimè patet, veteres Patres eo ritu celebrasse mysterium Eucharistiæ, vt nihil dubitauerint, eam esse verissimum sacrificium: plena sunt enim nomina oblationis, sacrificij, victimæ, signorum, benedictionum, eleuationum, aliorumque eiusmodi rituum. Quare Lutherus (vt supra notauimus) in libro de formula Missæ, totum Canonem abstulit, quod non putaret eo incolumi existente, posse defendi, Missam non esse sacrificium. Canon autem verbis non multum mutatis, totus

fermè inuenitur in Liturgiis, & in libris Ambrosij, & Cyrilli
iam citatis: illa certè inueniuntur omnia, quæ Lutherum ob-
fendebant, nimirum nomina oblationis, & sacrificij.

Caluinus libro 4. Institutionum, cap. 18. §. 11. excusari non
non posse veteres, quin in actionis modo peccauerint: *Im-
te sunt enim, inquit, proptus Iudaicum sacrificandi morem
quàm aut ordinauerat Christus, aut Euangelij ratio feruit.*
SCILICET melius nouit Caluinus, qui heri natus est, quàm
ordinauerit Christus, quàm Iacobus frater Domini, qui Co-
na Domini cum ipso Christo interfuit, aut Clemens, qui
Apostolo Petro didicit, aut Basilius, Cyrillus, Ambrosius,
Chryostomus, qui mille, & ducentis annis Caluinum pre-
cesserunt.

CAPVT XIX.

*Idem probatur ex iis, pro quibus sacrificium Mis-
sæ offertur.*

VLTIMVM caput, vnde Patrum sententiam alio
perspicuè cognoscimus, vt nullus pateat ad
rius exitus, nisi Patres omninò reiciant, sententiam
ex iis, pro quibus sacrificium veteres offerre solent.
Nam si Eucharistia nihil esset aliud, nisi Sacramentum, quod
non prodesset nisi sumentibus, & manducantibus, quemadmodum
Baptismus non aliis prodest, quàm iis, qui baptizantur. Quod
quidem aduersarij non negant: immò Philippus, Caluinus,
Kemnitius, & alij totam controuersiam inter nos, & ipsos
se dicunt, An Eucharistia non solum debeat distribui mandu-
cantibus, sed etiam offerri pro salute aliorum, tum uiuorum
tum mortuorum: id enim posterius ad verissimum sacrificium
perrinere non dubitant.

Iam verò Patres non solum in Liturgiis citatis, offerre
Eucharistiam pro peccatis uiuorum, & defunctorum, pro
ce, pro incolumitate, pro omnibus denique necessitatibus
tum spiritualibus, tum temporalibus: sed etiam in aliis locis
passim docent, id fieri debere; quæ testimonia infra fu-
adducenda erunt, cum ad eam quæstionem venerimus, si
hoc sacrificium pro pitiorum. Interim autem vnus, aut
ter ex Patribus sufficient.

Ioan. CHRYSOSTOMVS homil. 79. ad populum Antiochenum: *Altari, inquit, assistens sacerdos, pro terrarum orbe, pro Episcopis, pro Ecclesia, pro gubernantibus Ecclesiam iubetur Deo offerre.* Et homil. 72. in Mathæum, addit offerri etiam pro infirmis, pro sanis, pro terræ fructibus. Homilia 21. in Acta, & lib. 6. de sacerdotio, & alibi addit etiam pro mortuis. AVGVSTINVS lib. 22. de ciuitate Dei, cap. 8. scribit à suis presbyteris oblatum sacrificium Eucharistiæ pro domo liberanda à dæmonum vexatione. & lib. 9. Confessionum, cap. 12. scribit, sacrificium pro matre sua defuncta oblatum. Et ne putemus meram esse cæremoniã pro defunctis offerre, ipse idem in Enchiridio, cap. 110. scribit, hostiam hanc pro nõ valde malis propitiationem esse. Sed de iis satis. Si quis autem velit testimoniorum farraginem, legat Ioannem Garetium.

CAPVT XX.

Probatur sacrificium Missæ ex coniunctione legis, & sacrificij.

VENIO nunc ad argumenta, quæ ex ipsa ratione Scripturarum, & Patrum lectione instructa peti possunt. PRIMA ratio desumitur ex coniunctione, quæ est inter religionem, seu legem, & sacrificium; & hoc syllogismo concludi potest. Tanta coniunctio est inter legem, seu religionem, & sacrificium externum, ac propriè dictum, vt omninò necesse sit, aut legem, & religionem verè & propriè in Christi Ecclesia non reperiri; aut sacrificium quoque externum, & propriè dictum in Christi Ecclesia reperiri. Nullum autem est, si Missam tollas: est igitur Missa sacrificium externum, & propriè dictum.

Propositio prima probatur. PRIMO ex eo, quòd omnis religio, seu vera, seu falsa, omni loco & tempore, semper ad cultum Dei sacrificia adhibuit. Hinc enim colligitur id prodire ex lumine, & instinctu naturæ, & esse primum quoddã principium à Deo nobis ingenitum. Falsissimum enim est, quod dicit Kemnitius, vt hoc argumentum eludat in 2. parte Examinis, pag. 743. hunc esse instinctum naturæ corruptæ, quæ est fons, & radix omnium superstitionum. Nam etsi natura corrupta reuera fons est, ac fuit idololatriæ, & aliarum omnium

nium superstitionum: tamen cum omnes Gentes in quoquoque principio conueniunt, id sine dubio non ex corruptione naturæ, sed ex bono naturæ, id est, ex eo lumine prodit, quod Deus illi inseruit: quæ enim ex corruptione prodeunt, non sunt eadem apud omnes. Itaque Deum esse, colendum esse, inuocandum esse, illi sacrificia deferenda, & similia, quæ in genere apud omnes sunt, & semper fuerunt eadem, ex bono naturæ sunt. At Deos esse multos, colenda idola, sacrificia, & alia quæ multipliciter variantur, ex corruptione sunt. Præterea id quod ex corrupta natura prodit, non est commune bonis, & malis, nec à Deo probatur. At sacrificandum esse, multi optimi, & sanctissimi viri censuerunt. Noë, Abraham, Iob, Melchisedech; & Deus ipse sacrificia approbavit, & iussit etiam fieri: non igitur ex corruptione naturæ oritur sacrificandi instinctus.

Probatur SECUNDO eadem propositio. Sacrificium in ipsa religione natum est, & cum illa extinguitur, est igitur inter ea coniunctio quædam planè necessaria. Antecedens patet. Nam primi homines, qui Deum coluerunt, filij Adam fuerunt Cain, & Abel; illi autem sacrificia obtulisse legitur Genes. 4. Deinde mundo per diluuium abolito, cum iterum renouaretur religio, simul renouata sunt sacrificia per Genes. 8. & deinde cum ob varias persecutiones, religio in periculum adduceretur, nihil Prophetæ magis laborabant, quam sacrificiorum cessationem. 3. Reg. 18. *Helias: Dereliquerunt pactum inuoluntatis filij Israël, altaria destruxerunt, & Prophetas occiderunt.* 2. Paralip. 24. *Azarias: Transibunt multi dies in Israël absq; Deo vero, & absq; Sacerdote, Doctore, & absq; Lege.* Danielis 3. *inquit tres S. Pueri: Non est in tempore hoc Princeps, & Rex, & Prophetæ, neq; holocaustum, neq; sacrificium, neq; oblatio, neq; census, neq; locus primitiarum apud te, & possimus inuenire misericordiam tuam.* Et Daniel. 12. dicitur Antichristus tunc futurus iuge sacrificium, nimirum, ut religionem penitus destruat. Deniq; Apostolus Hebr. 7. dicit, populum sub sacerdotio uetico accepisse legem, & deinde addit translatio sacrificiorum necesse esse, ut & legis translatio fiat.

Probatur TERTIO. Sacrificium propriè dictum est cultus proprius Dei, id est, qui soli illi omnium consensu debetur: alia omnia genera honoris sunt aliquo modo cõmunia

creaturis, ut supra probatum est; ergo nulla esse potest religio sine sacrificio propriè dicto. Nam religio ad colendū Deum instituitur: non autem colit Deum, sed potius ignominia illū afficit, qui cultum illi soli debitum, ei non adhibet. Certè inter homines si quis Regi non tribueret titulum honoris, qui solis conuenit Regibus, Maiestatem videlicet, etiamsi coaceruaret omnes inferiores titulos, nō modò Regem non honorare, sed etiam contumelia afficere iudicaretur.

Probatum nunc assumptio primi syllogismi; sublato videlicet sacrificio Missæ; nullum restare in Ecclesia Christi sacrificium propriè dictum. Nam si vllum assignari posset, id esset sacrificium crucis: id enim vnum aduersarij assignant, atque id esse volunt vnicum, & verum Christianæ religionis sacrificium. Sed nos probabimus, sacrificium crucis, quamuis verissimum sacrificium fuerit, non esse eiusmodi, quale requiritur ad legem, seu religionem constituendam, & conseruandam; qualem in terris, vsq; ad mundi cōsummationem Christus esse voluit: & ided si nullum aliud habeamus, planè sequi, vt nullam habeamus religionem.

Probatum igitur PRIMO, quia sacrificium crucis, non est proprium Christianæ religionis, sed commune omnibus veteris religionibus, quæ ab initio mundi fuerunt. Nam, & in lege naturæ, & in lege scripta, omnia sacrificia in hoc vnum respiciebant, & hoc vnum profitebantur, & quotquot iusti fuerunt ab initio mundi, ob huius sacrificij participationem iusti fuerunt: non igitur distinguitur Christiana religio ab antiquis, per sacrificium crucis.

SECUNDO, sacrificium crucis semel peractum est, ac deinde desit esse, neq; mansit postea nisi per effectum, & virtutē, vt notum est; immò nunquam fuit tempore Christianæ religionis; ea enim post Christi mortem propriè cœpit. At sacrificium proprium religionis debet ipsam perpetuò comitari, vt supra probatum est.

TERTIO, religio quæuis sacrificium externum, ac visibile requirit, ad quod homines illius religionis peragendum conueniant, & quod ab ipsis frequentari possit. At nihil huiusmodi in sacrificio crucis reperitur. Est enim respectu Christianorum inuisibile, cum sola fide, non oculis cernatur; vnde nec ad illud conueniri potest à populis; nec etiam si cerneretur, à populo, vel sacerdotibus Christianis frequentari posset,

posset, non enim fas esset vt Christum Christiani toties interficerent.

QVARTO, sacrificium Christianæ religionis debet esse ritus quidam à Deo Christianis præceptus, pertinens ad illum cultum, qui latria dicitur, vt rectè Augustinus affirmat libro vicesimo contra Faustum, capite vicesimo primo. At Christi occisio, quæ dicitur sacrificium crucis, neque ritus dici potest, cum fuerit ipsa veritas, quam omnes ritus adumbrant, & multò minus ritus Christianis præceptus dici potest, quis velit nobis à Deo imperatum summum scelus, Christi videlicet interfectionem, & mortem. Et deniq; minimè conueniens cultus latriæ dici potest, cum potius Christum occidere summum sacrilegium dici debeat.

ACCEDANT testimonia Patrum, quos supra citauimus in explicanda definitione sacrificij, qui dicunt sacrificium Eucharistiæ esse vnicum, & singulare sacrificium Christianorum.

ACCEDAT denique testimonium CYPRIANI in sermone de Cæna Domini, vbi dicit, si Eucharistia manducando consumeretur, fore vt nullû nobis remaneret sacrificium, & hoc tota religio interiret.

DICES, Cur ergo B. Paulus Hebr. 7. cum dicit, translato sacerdotio debere etiam transferri legem; nõ dicit translatum esse sacerdotium Leuiticum ab Aarone, & successoribus sanctum Petrum, & successores; sed solùm in Christum?

RESPONDEO; Apostolus non dicit translatum esse Leuiticum sacerdotium ab Aarone in Christum, sed translatum esse sacerdotium Leuiticum, in sacerdotium secundum ordinem Melchisedech, quod sacerdotium æternum esse, & in Ecclesia perpetuò vigere debet. Vnde cum postea nominat Christum sacerdotem secundum ordinem Melchisedech, non ipsius sacerdotem considerat, vt præcisè obtulit sacrificium crucis: nam

modo Christus non succedit Aarone, sed vt per ministrum suos perpetuò sacrificat seipsum in Eucharistia: hoc enim solo modo, vt supra ostendimus, perpetuum habet sacerdotium.

CAPVT XXI.

Probatur sacrificium Missa, ex comparatione legis Christianæ ad Mosaicam.

LTERA ratio principalis ducitur à collatione Ecclesie, & Synagoge, siue legis nouæ, & veteris; populi Christiani, & Iudaici. Est autem hæc ratio; In populo Iudaico fuerunt sacrificia propriè dicta; ergo & in populo Christiano esse debent.

Probatur consequentia; nam antecedens extra controuersiam est. **P**RIMO, Christus non omninò sustulit ea, quæ Deus in veteri lege instituerat; nec enim contrarius erat Patri suo, aut sibi ipsi; sed aut perfecit, aut mutauit in meliora; vt patet in præceptis, & Sacramentis. Nam præcepta non sustulit, sed explicuit, Matth. 5. & consilia addidit, quæ ad præceptorum perfectam obseruationem conducunt. Pari ratione Sacramenta Circumcisionis, Agni Paschalis, & similia non sustulit, sed mutauit in alia verè, & propriè dicta Sacramenta, sed vt Augustinus dicit epist. 118. pauciora, faciliora, & præstantiora: ergo eodem modo sacrificia non debuit omninò tollere de medio, sed mutare.

SECONDO, sacrificium est summus cultus, qui Deo tribui possit. Nam sine controuersia res verbis præstant; & inter res, sacre prophanis; & inter sacras, publicæ priuatis; & inter publicas eæ, quarum ipsa substantia in Dei honorem consumitur, quàm eæ, quarum solus vsus. Tale autem est sacrificium propriè dictum, vt notum est. Quare si hoc genus cultus fuisse in veteri lege, & non in noua; fuisset Deus in veteri lege longè maiori honore affectus, quàm in noua: & proinde Christus Patris sui, non gloriam, vt dicebat, sed ignominiam procurasset.

TERTIO, causæ cur populus Hebræorum sacrificia externa, & propriè dicta habuerit, omnes inueniuntur etiam in populo Christiano. Habuerunt illi sacrificia externa, & visibilia, quia & ipsi populus erant externus, & visibilis, nempe non ex solo spiritu, sed carne, & spiritu constans. At populus etiam Christianus externus, & visibilis est, & carne ac spiritu cõstat. Habuerunt illi sacrificia, vt Christi mortem, quæ est vnicum precium, & vnica salus nostra, sæpe representarent, & commemorarent.

memorarent, cum eam presentem intueri non possent. At nos etiam Christi mortem presentem intueri nequimus, ergo egemus sacrificio, quo sacrificium illud crucis iugiter commemoremus. Habuerunt illi sacrificia, quibus Deum colerent honore summo, & soli illi debito. At nos etiam debemus Deum colere honore summo, & soli illi debito. Habuerunt denique illi sacrificia, ut Deum placarent, vel ab eo beneficia impetrarent, vel pro impetratis gratias agerent. At iisdem de causis & nos sacrificiis indigemus, immo quoniam plura a Deo beneficia accepimus, eò magis ad sacrificia admodum obligamur. Quare rectè Petrus Cluniacensis scribit, haereticos qui sacrificium de Ecclesia tollere cupiunt, id tentare Diabolo suggerente, ut gens illa Deo præter ceteras sit ingrata, quæ præter ceteras pluribus, & maioribus a Deo beneficiis ornata est.

QUARTO, re ipsa Christiani retinent omnia alia generis honoris, & cultus, quibus Hebræi Deum colebant, nimirum adorationem, inuocationem, votorum nuncupationem, hymnos, psalmos, cantica, dies festos, ieiunia, elemosinas, & similia. Quis igitur sibi persuadere possit solum illud genus honoris, quod est proprium Dei, nobis a Christo præstitum esse, cum omnia alia sint ab eo permissa? præterea cum Christus nihil ardentius procurauerit, quam Dei gloriam, & honorem?

Neque satisfaciunt, qui dicunt, cultum internum esse nobiliorem externo: Christianos autem internum cultum Deo præstare. Nam et si internus cultus nobilior externo sit, tamen utriusque præstat internus cum externo coniunctus, siue unus cultus cum externa illius protestatione. Est autem protestatio summi interni cultus, ipsum sacrificium, ut Augustinus sæpe docet lib. 10. ciuit. Vnde tres pueri Danielis animo, inquit, contrito, *Et in spiritu humilitatis suscipiamur: sicut in holocausto arietum, & taurorum, & sicut in libris agnorum pinguium: sic fiat sacrificium nostrum in capite tuo hodie.* Optant enim sancti pueri in captiuitate esse, ut internus eorum affectus sic Deo placeat, quem admodum placeret si eum ostendere, & protestari possent, externo quoque sacrificio.

QUINTO, sacrificia non sunt primùm in lege Moysi constituta, sed ex lege naturæ ortum habent, ut patet ex sacris scripturis.

Abel, Noë, Melchisedech, Job, & aliorum: ergo etiam si Christus abrogare voluisset omnia instituta legis Mosaicæ, non tamen sacrificia omnino abrogare debuisset.

CAPVT XXII.

Probatum idem ex differentia Sacramenti, & sacrificij.

TERTIA ratio ex differentia, quæ est inter Sacramentum & sacrificium, sumi potest. Nam commune est omnibus Sacramētis, ut ab alio dentur, ab alio accipiantur; neq; vllus sibi ipse Sacramentum administret. Ita videmus in Baptismo, aliisq; Sacramētis accidere; nemo enim se ipse baptizare sinitur, etiam si extrema adsit necessitas. Pari ratione nemo se ipse confirmat, nemo se absoluit, nemo se sacris Ordinibus iniciat, nemo se iniungit. Eodem igitur modo si Eucharistia solummodò Sacramentum esset, nemo sibi eam ministrare posset, cuius tamen contrarium semper fuit in vsu quod attinet ad eos, qui Eucharistiam consecrant.

DEINDE, Sacramenta omnia in actione consistunt, non in re aliqua permanente, ut patet de Baptismo, & ceteris Sacramētis; non enim aqua consecrata, sed ablutio est Sacramentum Baptismi. Sola Eucharistia non in actione, sed in re permanente consistit, ut supra probatum est, cuius differentie vix alia ratio reddi potest, nisi quia Eucharistia non solum Sacramentum, sed etiam sacrificium esse debuit.

DENIQVE, nullum aliud Sacramentum continet re ipsa corpus Christi, sed solum sunt signa visibilia, continentia virtualiter gratiam sanctificationis: neque aliud requiritur ad rationem Sacramenti, cum Sacramenta nihil sint aliud, nisi instrumenta sanctificationis. Quare etiam Eucharistia potuisset verè, & propriè Sacramentum esse, etiam si Christi corpus re ipsa non contineret. Quæ igitur causa est cur debuerit necessariò Eucharistia Christi corpus re ipsa continere, nisi ut posset verè, & propriè Deo Patri à nobis offerri, & proinde sacrificium esse verè, ac propriè dictum? Et sanè mirum est, cur Lutherani concedant, corpus Christi verè, & realiter præsens esse in Sacramento Eucharistiæ, & simul admittant vilitatam esse omnium, quæ ynquam fuerunt, præstantissimam;

manus

nam; & tamen pertinacissimè negent, posse, aut debere offerri Deo, quasi non sit omninò exploratum & certum, debere Deo offerri id, quod habemus optimum.

CAPVT XXIII.

Probatnr idem ex consensu Ecclesie.

POSTREMA ratio, eaque meo quidem iudicio efficacissima apud illos omnes, qui non nimis sibi placent, quosque superbiæ fumus non omninò excæcauit, sumitur ex consensu, & testimonio totius Christianæ Ecclesiæ, Græcæ, Latinæ, Barbaræ; quæ per annis mille floruit. Nam aduersarij fatentur Missam sacrificiam vt nunc est, sacrificium esse. Id habent expressè Lutherus in primo seripto contra Regem Angliæ. Caluinus lib. Instit. cap. 18. §. 1. & Kemnitius pag. 774. & alij. Missa autem vt nunc est, tempore S. Gregorij Papæ I. absoluta est, vt Kemnitius fatetur pag. 826. & 827. vbi de Canone Missæ disputat & constat à tempore S. Gregorij nihil ad Canonem Missæ ditū esse. Porro Gregorius ante annos circiter mille floruit ergo testimonio aduersariorum, Missa pro sacrificio haberi cœpit in Ecclesia, ab annis vt minimum mille.

Fuisse autem hanc sententiam receptam non in sola Roma, sed in toto orbe terrarum, fatentur etiam aduersarij nam ided Lutherus in libro de captiuit. Babyl. cap. 1. *Missa inquit, creditur passim esse sacrificium, quod offeritur Deo. Cedunt his dicta sanctorum Patrum, tot exempla, tantumque per orbem constanter obseruatus.* Et infra: *Nec moueat, inquit, quod totus orbis contrarium esse sensum, & usum habet.* Et in principio libri de abroganda Missa, seu potius in epistolâ didicatoria eius libri: *Magnum est, inquit, certe tot seculorum consuetudini, tanta multitudinis sensui, tantorumque autoritati reluctari.* Et paulò infra apertè dicit se esse solum contra orbem terrarum; sic enim sibi ipse obiicit: *Tu solus sapienter ne errant vniuersi tanta secula ignorauerunt?* Sic etiam lib. Caluinus lib. 4. Instit. cap. 18. §. 1. *Pestilentissimo, inquit, ore Satan totum penè orbem obcæcauit; Et crederes Missam sacrificium, & oblationem esse ad impetrandam remissionem peccatorum.* Et paulò infra: *Congredi me lectores intelligentes cum ea opinione, qua Romanus Antichristus, et eius Prophe-*

totum orbem imbuerunt. Et infra §. 18. dicit, hanc sententiam, quod Missa sit sacrificium; inebriasse omnes Reges terræ, & populos à summo vsque ad nouissimum.

Et quamuis aduersarij id non dicerent, res tamen certissima esset. Constat enim apud Latinos semper fuisse eandem Missam, ex iis, qui diuersis temporibus illam exposuerunt, Isidoro, Amalario, VValfrido, Ruperto, Hugone, Innocentio III. Bonauentura, & aliis: & similiter apud Græcos id clarissime constat, ex Maximo Monacho, Germano Constantinopolitano, Simeone Thessalonicensi, & Nicolao Cabasila; & nunc demùm ex censura Orientalium ad Confessionem Augustanam, cap. 13.

Ex hoc igitur principio certissimo, & ab aduersariis concesso, nempe Missam habitam esse pro sacrificio ab annis vt minimum mille, in toto orbe terrarum, sequitur necessariò, si non est verum quod nos docemus, PRIMO Ecclesiam totam petiisse, & Christum sponsam suam, & hæreditatem amisisse: non enim Ecclesia Christi esse potuit, quæ palam idololatriæ tot seculis seruiuit. SECUNDO sequitur falsa esse vaticinia Prophetarum Osee 2. & aliorum, qui prædixerunt post Christi aduentum idololatriam cessaturam. TERTIO falsam Christi promissionem Matth. 16. *Porta inferi non preualebunt aduersus eam.* & Angeli Luc. 1. *Regni eius non erit finis.* QUARTO falsam Apostoli sententiam 1. Timoth. 3. Ecclesiam esse columnam, & firmamentum veritatis. QUINTO Sanctos omnes, qui plurimi his postremis seculis vita, & miraculis floruerunt, idololatrias, impios, & sacrilegos fuisse. SEXTO Deum qui tam multa futura, & minus necessaria illis reuelauit, hoc tamen mysterium summè necessarium nulli omninò, quamuis sanctissimo viro, ante Lutherum reuelasse. Quod si hæc absurdissima sunt, & nullo modo credibilia, certè sequitur, vt verum sit quod nos cum Ecclesia Catholica docemus: quod sanè etiam aduersarij intelligerent, si non omninò in reprobum sensum dati essent. Istam enim consequentiam nulla ratione negare possunt; Orbis terræ ab annis mille credidit Missam esse sacrificium; ergo vel Missa est sacrificium, vel ab annis mille desit Christi fides esse in terris; petiit Ecclesia; rediit idololatria; vana fuerunt Prophetarum, & Christi ipsius oracula.

Yyy

CAPVT

CAPVT XXIV.

Soluuntur obiectiones Lutheri.

NUNC demum soluendæ sunt aduersariorum obiectiones, Lutheri, Caluini, Kemnitij; nam rebus qui vix aliquid noui adferunt. **PRIMUM** igitur Lutherus in libro de captiuit. Babylon. & in libro de abroganda Missa, duo argumenta proponit, eaque confidenter opponit omnibus omnium Sanctorum testimoniis, & totius orbis terræ, atque omnium seculorum consensui. **PRIMUM** argumentum sumitur à verbis. **SECUNDUM** ab exemplo Christi.

PRIMUM eiusmodi est; Cœna Domini est Sacramentum ac Testamentum Christi; sic enim ipse ait: *Hic calix nouum Testamentum est in meo sanguine*; ergo sacrificium esse non potest. Nam sacrificij ratio cum ratione Sacramenti, & Testamenti omnino pugnat. Sacrificium enim est aliquid, quod nos Deo offerimus: at Sacramentum datur nobis à Deo, & similiter Testamentum continet promissionem hæreditatis nobis factam. **PRAETEREA** Sacramenti, & Testamenti promissio fide accipitur; sacrificium contra ex fide procedit. Sacramentum, & Testamentum ad nos à Deo descendunt; sacrificium à nobis ad Deum ascendit. Item sicut non possunt idem esse oratio, & quod oratione accipitur; ita non possunt idem Testamentum, & sacrificium. **DENIQUE** sicut ridiculum est dicere per Testamentum dari aliquid testatori ab hærede, cum è contrario detur aliquid hæredi à testatore: sic etiam ridiculum videri debet, si quis dicat per Eucharistię Sacramentum nos Deo aliquid offerre, cum ipse potius nobis aliquid promittat, & donet. Hoc argumentum per multas paginas versat Lutherus, ac fundamentum esse dicit totius doctrinæ suæ in hac materia: ac propter huius rei ignorantiam, pronuntiat idololatras esse omnes Sacerdotes, & Episcopos, cum omnibus suis maioribus.

RESPONDEO, tribus modis peccat argumentum Lutheri. **PRIMO**, quia assumit, sacrificium esse opus, quod nos Deo exhibemus, & illud opponit, vt nostram actionem, actionem Christi. At nos non hoc dicimus, sed asserimus tam Sacramentum, seu Testamentum, quàm sacrificium esse Christi opus.

opus, & actionem: idem enim Christus, qui nobis seipsum per Eucharistiam præbet in cibum, idem seipsum per Eucharistiam Patri obtulit, & quotidie per Ministros suos se offert in sacrificium. Immo inter alia bona, quæ nobis Christus moriens Testamēto suo reliquit, vnum fuit corpus ipsius, & sanguis, quo uteremur, tum vt illa Deo offerremus, tum vt inde animæ nostræ reficerentur. Neque dissimile est quod agunt homines pij, dum Testamenta sua condunt: primum enim aliquid donant Deo in vsum Ecclesiarum, aut pauperum, deinde hæreditatem filiis relinquunt.

Sed etiam si hoc sacrificium esset omnino opus nostrum, adhuc argumentum Lutheri non concluderet: nam peccat **SECUNDO**, quod confundit promissionem cum signaculo promissionis. Siquidem in Sacramēto, & Testamento Christi, distinguenda sunt in doctrina Lutheri, promissio, quæ consistit in verbis: *Accipite, manducate, &c.* & signaculum, quod est ipsum corpus Domini, & sanguis sub specie panis, & vini: ex his duobus promissio non est sacrificium. Et hoc probat, si quid probat argumentum Lutheri. Aliud enim est, promitti nobis aliquid à Deo, aliud, nos Deo aliquid offerre. At signaculum promissionis, nulla est ratio cur sacrificium esse non possit: cur enim non possit Deus victimam sibi oblatam, in iustituro & mandato suo, assumere in signaculum promissionis? immò re ipsa in lege veteri sic Deus fecit. Nam Testamentum vetus Exod. 24. ob signavit sanguine victimæ, tunc sibi immolatæ, dicente Moysē: *Hic est sanguis Testamenti, quod misit ad vos Deus.* Sic etiam omnia sacrificia legis veteris, & vera sacrificia erant, & tamen signacula erant promissionis Christi venturi, & morituri. Quid igitur mirum, si sanguis Domini in altari existens, per consecrationem simul sanguis sit victimæ Deo oblatae, & signaculum promissionis diuinæ?

TERCIO peccat argumentum Lutheri, quod non distinguat rationes formales Sacramenti, seu Testamenti, & sacrificij. Ita enim argumentum procedit, ac si nos diceremus, sacrificium, quia sacrificiū est, esse Sacramentum, vel Testamentum, & contrā, vel dare, idem esse quod accipere, petere, idem quod promittere. At non ita sumus hebetes, aut rudes, vt ista dicamus: sed quod dicimus, hoc est; Eucharistiam Sacramentum esse, quatenus est signum externum & visibile inuisibilis gratiæ,

gratiæ, & refectionis, quæ nobis cōfertur, dum Eucharistiã ritè sumimus: eandem esse Testamentum, quatenus est instrumentum publicum, & authenticum diuinæ voluntatis & promissionis: eandem esse victimam & sacrificium, quatenus Deo offertur. Neque repugnat, vnum & idem accipi, & dum neque valet quidquam illa consequentia: Accipimus a Deo Eucharistiã; ergo non possumus eandem illi offerre. Nam nihil omninò habemus quod Deo offeramus, nisi quod ab eo accepimus; iuxta illud Dauidis in lib. I. Paral. 29. *Tua sunt omnia, & quæ de manu tua accepimus, dedimus tibi.*

SECUNDVM Lutheri argumentum sumitur ab exemplo Christi, qui in vltima cœna legitur in mensa sedisse, & sacramentum discipulis distribuisse, non autem illud Patri obtulisse.

RESPONDEO; Christi exemplum nobis maxime fertur. Nam etiamsi Euangelistæ non expressè dixerint, Christum Patri in cœna obtulisse; tamen neque expressè dixerint non se obtulisse. Et præterea nos ex loci illius circumstantiis, figuris, & vaticiniis Prophetarum, ex testimonio expressè antiquissimorum Patrum scimus; Christum se Patri in cœna sacrificium obtulisse; & hoc ipsum fieri mandasse, cum ait *Hoc facite.* Neque est id nouum in mysteriis fidei. Nam Iulius Euangelista scribit, in vltima cœna Christum immolasse agnum Paschalem, & eundem comedisse accinctis rebus, & cum baculis in manu; immò neque expressè scribunt Euangelistæ, illum comedisse agnum Paschalem: & tamen non dubitat ista omnia facta esse, cum esset Dominus oblectatissimus legis, & Pascha parari iussisset. Neque dicunt Euangelistæ, Christum in calice, quem sanguinis sui calicem appellauit, posuisse vinum; nam illa verba: *Non bibam ex hoc genimine vitis,* suprâ ostēdimus dicta esse de calice, quem bibendum dedit Dominus post agni Paschalis manducationem non de calice Eucharistiæ; & tamen quis hoc tempore laberetur, in illo calice fuisse vinum? id em̄ omnes scriptores credunt. Quare si Lutherus ab exemplo Christi probare cupit Missam nō esse sacrificium; certum aliquod testimonium afferat, vbi legamus, Christum nō se obtulisse in cœna; nam illa argumēta negatiua; Non habetur expressè in Scripturis, non est factum, iam ipsis etiam pueris ridicula sunt.

Præter hæc argumenta, habet idem Lutherus in sequenti

imposturam in principio libri de abroganda Missa priuata, ubi dicit, Papam ingressurum in epistolas decretales, pro fundamento citare illa verba Pauli: *Translato sacerdotio necesse est, & legis translatio fiat*: & inde deducere, post Christi ascensionem translatum fuisse sacerdotium à Christo in Petrum, deinde à Petro in Papam; & à Papa in suos successores. Quà Lutheri imposturam iterum repetit Illyricus in Apologia Confessionis Antuerpiensis, cap. de Missa, ubi etiam addit Papam loqui de sacerdotio secundum ordinem Melchisedech.

SED hic tria sunt mendacia. PRIMVM, quod Papa ista dicat ingressurus in decretales epistolas, & pro fundamento iaciat. Nam ille Canon: *Translato sacerdotio*, non habetur in titulo, sed in 2. nec in principio illius tituli; nam duo alij canones precedunt.

SECUNDVM mendacium est, quod Papa ista dicat. Nam in toto illo canone, non est nomen Christi, nec Petri, nec Papæ, sed ponuntur ipsa verba Pauli cum quadam annotariuncula S. Augustini, quæ solùm continet, legem & sacerdotium esse omninò connexa.

TERTIVM mendacium est, quod in eo canone agatur de sacerdotio Christi, vel Melchisedech. Nam expressè agitur de sacerdotio Leuitico, vt glossa bis notat. Itaque mera sunt Lutheri somnia, translatum esse sacerdotium à Christo in Petrum, vel à Petro in Papam.

CAPVT XXV.

Soluuntur argumenta Ioannis Caluini.

IOANNES Caluinus lib. 4. Institut. cap. 18. §. 1. quinque argumenta proponit, cum dicit se verbo Dei clarissimè demonstraturum sacrificium Missæ insigni contumelia Christum afficere; crucem eius sepelire, & opprimere; mortem eius in obliuionem tradere; fructum, qui ex ea nobis proueniebat, tollere; Sacramentum, quo mortis memoria relicta erat, eneruare, & dissipare: quæ omnia argumenta exequitur in sequentibus sectionibus.

PRIMVM igitur tale est argumentum. Christus est sacerdos in æternum: ergo nulli substitui debent Christo successores, aut vicarij. Ergo nulli sunt modò sacerdotes in terris, proinde

Yyy 3 proinde

proinde nec sacrificia: nam in veteri lege idè multiplicabantur sacerdotes, quia morte prohibebantur permanere, ut apostolus dicit ad Hebr. cap. 7. Neque responderi potest, eos qui nunc ordinantur sacerdotes, non succedere Christo, sed eius suffraganeos esse. Nam Apostolus loco citato non concedit vllorum sacerdotum multiplicationem, nisi propter mortem præcedentium. Christus autem semper vivit, & sacerdos manet; ergo solus fungitur sacerdotio: vel si multi sunt in terris sacerdotes, Christo sacerdotium abrogatur.

RESPONDEO; Nullus Catholicorum affirmat, sacerdotes, qui sunt in Ecclesia, Christo succedere: quare non erant opus, ut id Calvinus refelleret; nam quod Lutherus, & Illi mentiantur, id haberi in epistolis decretalibus, paulo antea refutatum est.

Quod autem attinet ad vicarios, & suffraganeos, vel potius ministros Christi in sacerdotio secundum ordinem Melchisedech, falsum est horum multiplicationem repugnare unitati, & æternitati sacerdotij Christi. Nam Christus non solum est sacerdos, sed etiam est vnicus, & æternus Magister, ut ipse dicit Matth. 23. Immo etiam ad sacerdotium pertinet docere, ut idem Calvinus fateretur eodem lib. 4. Institut. cap. 1. §. 5. & tamen quia Christus non docet nunc per se humane more, & visibiliter, ut hominum natura requirit, non repugnat unitati, & æternitati magisterij ipsius, ut sint multi homines, qui dicantur Doctores, & Magistri, & in hac re vicarij suffraganei, & ministri Christi, ut patet ex Paulo, qui 1. Timoth. 2. & 2. Timoth. 1. vocat se Doctorem, & Magistrum. 1. Corint. 3. vocat se & alios nonnullos, Dei coadiutores, & ministros. & 2. Corint. 5. dicit: *Pro Christo legatione sumus, tanquam Deo exhortate per nos. Itaque obsecramus pro Corinthios reconciliamini Deo*: quibus verbis se, & legatum, & vicarium Christi facit. Idem dici potest de officio pascendi, & Sacramenta ministrandi. Christus enim est pastor omnium ovium, ipse est, qui baptizat. & Sacramenta cetera confert, omnia consensu; & tamen quis vnquam negavit, debere esse in Ecclesia multos pastores, & Sacramentorum ministros, qui locum Christi, & ut ministri Christi visibiliter ista faciunt? Nonne etiam aduersarij pastores, & doctores, & ministri dici volunt, & quotidie docent, & baptizant; & tamen non putant se derogare unitati Magisterij, & Pastoratus CHRISTI: Eodem

igitur modo, quia Christus non sacrificat nunc per se visibiliter, & humano more in terris: non repugnat unitati, & eternitati sacerdotij eius, vt habeat in terris sacerdotes ministros, & vicarios, per quos id faciat. Immo vt supra demonstrauius, non potest Christus alia ratione verè dici sacerdos in æternū, nisi per ministros sacrificet, quandoquidem certum est, eum per se propriè non sacrificare.

Ad locum autem Apostoli, qui viderur absolutè excludere multiplicationem sacerdotū in Testamento nouo, in promptu est responsio. Apostolus enim excludit absolutè multiplicationem sacerdotum in eadem dignitate, & potestate; nō autem sacerdotum inferiorum, & qui respectu Christi, ministri sint, & dicantur. Nam in lege veteri ob mortem Aaronis, successit illi in eadem dignitate, & potestate Eleazarus, Eleazar Phinees, & sic de aliis, & si nunquam Aaron mortuus esset, nullus ei successisset; tamen viuente etiam Aaron multi alij erant inferiores sacerdotes. Sic igitur Christo nemo succedit in eadem dignitate, & potestate, quia nunquam moritur: tamen ipso viuente, multi inferiores ordinantur, qui sint eius vicarij, & administri. Quod etiam videmus in regno temporali, vbi Regi, quamdiu viuuit, nunquam succeditur, licet is multos habere soleat vel Proreges, vel ministros, per quos in varijs prouincijs ius dicat.

SECUNDVM Caluini argumentum tale est. Non potest erigi altare, quin euertatur crux Christi, nec potest offerri sacrificium Missæ, sine iniuria sacrificij crucis. Nam sacrificium crucis habet vim infinitam, & æternam; ergo non egemus alio sacrificio; ergo multiplicare tot sacrificia Missæ, nihil est aliud, quàm negare virtutem, & sufficientiam sacrificij crucis. Neque valet effugium eorum, qui dicunt Missæ sacrificium idem esse cum sacrificio crucis. Nam si sacrificiū crucis verè habet infinitam, & æternam vim, non solum non egemus alio sacrificio, sed neque alia repetitione eiusdem sacrificij. Neque illud aliorum effugium valet, qui dicunt, repetitionem huius sacrificij ad id necessariam esse, vt applicetur singulis vis primæ oblationis sacrificij crucis. Nam ad hanc applicationem satis esse possunt media à Christo instituta, prædicatio scilicet Verbi, & sacra Cœnæ administratio. Et confirmantur hæc omnia ex Apostolo Hebr. 9. & 10. vbi legitur Christum semel apparuisse per immolationem suam:

Yyy 4 item

item voluntate Dei nos sanctificatos esse per oblationem corporis IESU CHRISTI semel: item Christum vna oblatione consumasse in perpetuum sanctificatos: denique acquisita semel remissione peccatorum, nullam amplius restare oblationem. Accedit vltimò Christi vox, Ioannis 19. *Consummatum est*; quibus verbis testatur Dominus vno suo sacrificio perfectum esse, & completum, quidquid in salutem nostram erat.

RESPONDEO; Quod Apostolus ait Roman. 3. de lege & de: *Nunquid legem destrumus per fidem? absit, sed legem seruimus*; idem nos de cruce, & Missa dicere possumus; Nunquid crucem euertimus per Missam? absit, sed crucem statuimus. Quomodo enim Missa crucem euertet, quæ nihil firmè est aliud, nisi continua commemoratio crucis? Sed ad argumentum. Fatemur sacrificium crucis vim infinitam, & sempiternam habere ad sanctificandum, atque inde sequi concedimus, non esse opus alio sacrificio crucis, aut eiusdem sacrificij crucis repetitione; id est, non esse opus, vt alius Christus moriatur pro nobis, aut vt idem Christus sapius moriatur. Negamus autem inde sequi, non posse sine crucis Christi iniuria multiplicari sacrificia representantia sacrificium crucis, & eius fructum nobis applicantia. Nam si ita esset, non solum tollerentur Missæ de medio, sed etiam efficeremus omnia sacrificia Testamenti veteris fuisse peracta in iniuriam crucis Christi. Nam sacrificium crucis non solum vim habuit sanctificandi futuros homines, sed etiam præteritò inde enim dicitur; agnus occisus ab origine mundi, Apoc. lyp. 13. Illa igitur Caluini consequentia: Sacrificium crucis est perfectissimum; ergo non potest erigi altare, quin euertatur crux Christi; si quid valet contra altare Ecclesiæ, valebit etiam contra altare Synagoge; negemus igitur cum Manichæis, vt Caluino pareamus, Testamentum verus, quod tot altaria crexerit in contumeliam crucis.

Illud autem, quod Caluinus addebat, fructum crucis sibi applicari per prædicationem Verbi, & administrationem Cœnæ Domini: proinde non esse opus sacrificio Missæ: nihil concludit. Nam INPRIMIS eodem argumento probarem seperuacaneam esse Cœnam Domini, quia fructus crucis sibi applicatur per Baptismum; immò, & Baptismum seperuacaneum esse, quod sola prædicatione Verbi possit excitari fides.

fides, per quam applicatur fructus crucis. Placuit igitur Deo varia media instituere, quibus facilius, suavius, plenius fructum crucis consequeremur, atque unum ex his, nos sacrificium Missæ esse contendimus: neque aduersarij contrarium adhuc ostendere potuerunt. DEINDE etiam si ad applicandum fructum crucis, non esset sacrificium Missæ necessarium, nec vile, non tamen sequeretur esse in iniuriam crucis, quod Caluino probandum erat; immò nec sequeretur non esse necessarium. Nam adhuc necessarium esset ad religionem constituendam, quæ sine externo sacrificio esse non potest; ad Deum cultu supremo, & illi soli debito honorandum; ad sacrificium crucis commemorandum; & ad alios fines, de quibus supra diximus.

Ad loca ex Paulo adducta facillimè responderetur. Nam verba illa capitis 9. *Neque ut sapius se offerat, &c.* apertissimè omnium expositorum consensu de cruenta oblatione accipienda sunt; nam mox idem Paulus subiungit: *Alioqui oportebat eum frequenter pati ab origine mundi.* Sensus igitur est; Christus non intrauit in cælum per primam sui oblationem, id est, per mortem suam, ut deinde exeat, & se offerendo, & moriendo iterum intraret; & hoc sapius repetat, quemadmodum Pontifex Leviticus per victimam intrabat sanctuarium, & exibat, & rursus iterum per aliam victimam intrabat, & exibat: alioqui oportuisset Christum ab origine mundi pro singulis generationibus se offerre, ac mortem pati; sed vnica oblatione, id est, vnica morte peccata totius mundi purgavit, & cæli aditum omnibus hominibus aperuit. Videmus igitur Apostolum non excludere quamlibet iterationem oblationis Christi, sed eam solam, quæ mortem ipsius requirit.

Illam quoque verba capitis 10. *Sanctificati sumus per oblationem corporis Christi semel.* Et illa: *Vna oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos:* similiter de cruenta oblatione intelligenda sunt. Sensus enim est; Per vnã Christi mortem sanctificati sumus, immò etiam consummati sumus, adepti videlicet non solum remissionem peccatorum, sed etiam ornamenta iustitiæ, & ipsam beatitudinem; & hoc in sempiternum; id est, pro omni ætate, & generatione, ut iam non egeamus alio Christo, qui morte sua nos redimat, vel ut idẽ Christus pro nobis, vel pro aliis sæpius moriatur.

Illud autem ex eodem capite: *Vbi est remissio peccatorum, iam non est oblatio pro peccato*, quod aduersarij maxime vident, si quid probaret, tantum probaret, non esse locum pro sacrificio crucis, vlli sacrificio propitiatorio, non autem vlli sacrificio absolute: nam multa sunt sacrificia vere, & proprie dicta, quæ non sunt propitiatoria. Quare parum fideliter Calvinus ex Paulo citauit, nullam amplius restare oblationem, cum Paulus disertis verbis dixerit, nullam esse oblationem pro peccato.

Sed neq; admittimus ex hoc loco posse colligi, Missam esse sacrificium propitiatorium, seu oblationem pro peccato. Nam duo requiruntur ad remissionem peccatorum. VNUM, vt inueniatur precium liberationis, seu satisfactio iusta, & debita diuinæ iustitiæ. ALTERVM, vt precium in particulari applicetur hominibus. Quod attinet ad PRIMVM, sacrificium crucis remisit omnia peccata, præterita, præsentia, & futura siquidem precium acquisiuit sufficientissimum pro peccato totius mundi: & ideo illo sacrificio peracto, & peccatis remissis, non restat vlla similis oblatio pro peccato, id est, proquirendo precio ad remissionem peccatorum. Et hoc solum est, quod Apostolus eo loco scribit. Quantum ad SECUNDVM, nondum facta est remissio peccatorum omnium, adhuc sunt, & erunt vsque ad mundi consummationem, quibus applicandum sit precium liberationis, & remittenda peccata, & ideo remanet hostia pro peccato, nimirum sacrificium Missæ.

DICES; Videtur Apostolus, cum ait: *Iam non est oblatio pro peccato*, respicere ad sacrificia Iudaica, quæ pro peccato licebantur; ac docere illa sacrificia esse omnia abrogata, cum iam peracta sit remissio peccatorum: non ergo solum excludit Paulus nouam oblationem, qua acquiratur precium, sed omnes alias oblationes pro peccato, etiam si tantum representatiuæ, & applicatiuæ sint sacrificij crucis.

RESPONDEO; Non cogimur dicere, Apostolum respicere ad sacrificia Iudaica: sententia enim eius hoc tantum pollicetur, vt acquisito precio remissionis peccatorum, non requiratur oblatio acquisitiua illius precij. Potest tamen concipi Paulum respexisse ad illa sacrificia veteris legis, non vt erant representatiua, & aliquo modo applicatiua sacrificij crucis, sed vt erant figuræ, & promissiones futuri sacrificij: peractio enim

enim sacrificio crucis, & precio acquisito, frustra adhiberetur figuræ promittentes id, quod iam habemus. Quod autem non excludat Paulus sacrificia repræsentantia, & applicantia sacrificium crucis, manifestissimè patet ex eo, quod alioqui exclusisset etiam Baptismum, & Cœnam Domini, quæ sunt etiam Sacramenta repræsentantia, & applicantia fructum crucis; immò & verbum, & fidem, & orationem, & omnia media, seu instrumenta, quibus applicatur fructus crucis. Nam sic argumentari possemus; Per crucem sunt remissa omnia peccata; ergo frustra sunt omnia instrumenta iustificationis.

Denique illud, *Consummatum est*, perperam à Caluino adducitur. Non enim significat, ut ipse somniat, vnica oblatione crucis consummata, & completa omnia, quæ in salutem nostram erant; quasi superuacanea fuerint cetera, doctrina, Sacramenta, exempla, & omnes labores ante crucem obiti: sed significat, ut Chryostomus, Augustinus, Cyrillus, Theophylactus, & alij exponunt, consummatas fuisse pœnas, & afflictiones, quas in carne passurus erat, vel, quod in idem recidit, consummata fuisse Prophetarum oracula, quæ passionem eius prædixerant.

TERTIVM argumentum Caluini sumitur ex eo, quod sacrificium Missæ vnica Christi mortem obliteret, & ex hominum memoria excutiat. Nam Testamenti confirmatio à morte testatoris pender: ergo & Testamenti Christi confirmatio à morte Christi pender. Sed Missa est nouum Testamentum; immò quot sunt Missæ, tot sunt Testamenta: ergo ut rata sint, oportet Christum toties mori, quoties dicitur Missa: ergo vnica illa Christi mors, aut non creditur, aut pro nihilo ducitur. P R A E T E R E A hostiam quæ offertur, occidi & mactari necesse est: ergo si Christus singulis Missis sacrificatur, eum singulis momentis mille in locis crudeliter interfici oportet. Neque valet si respondeant, sacrificium Missæ esse *ἀναίματον*: nam non pender ex arbitrio hominum, ut sacrificij naturam mutant; & Apostolus ait: *Sine sanguinis effusione non fit remissio*.

RESPONDEO; Si Catholici dicerent, in sacrificio Missæ verè Christum mori, Caluini argumentum aliquid virium habere videretur: sed cum dicant omnes, Christum non mori nisi in Sacramento, seu signo repræsentante vnica illam mortem, quam aliquando obiit; tantum abest, ut Missa obliteret Christi

Christi mortem, vt potius efficiat, ne vnquam obliteretur. **S**ED inquit Calvinus: *Etsi dicant Papista, se Christum nec uelle, nec posse interficere, tamen id sequi ex eorum dogmate, & argumenta nostra probant. Videamus igitur an ita sit.*

PRIMUM argumentum ex nomine Testamenti, nihil probat. Nam Missa non est noua Testamenti Christi institutio, sed est repetitio illius eiusdem, quod Christus aliquando fecit, & sua morte confirmauit. Quemadmodum inter homines, cum testamentum morte confirmatum saepius in iudicio exhibetur, & recitatur, aut etiam describitur ad applicandam huic, aut illi hereditatem, non est opus vt testator iterum moriariatur; sed satis est, si constet testatorem esse mortuum, nec uere mortem reuocasse, aut immutasse suum testamentum.

SED contra probare nititur Calvinus, singulas Missas esse Testamenta noua, id est, diuersa ab illo Testamento quod Christus initio fecit, & morte sua confirmauit: *Singula Missae inquit, nouam peccatorum remissionem, nouam iustitiam ac propitiam promittunt; ergo tot sunt noua, ac diuersa Testamenta quot Missae.*

RESPONDEO; Remissio peccatorum, & iustitiae acceptio, quam Missa promittit, respectu eius cui promittitur, noua dici potest, quippe qui eam antea non habebat: sed respectu sacrificij crucis, de quo Calvinus loqui debet, non est noua, sed est illa ipsa, quae per sacrificium crucis parata est; nam vt saepe diximus, sacrificium Missae applicat fructum sacrificij crucis. Atque in hoc est totus error aduersariorum, quod si falsò persuaserint, nos tribuere Missae vim remittendi peccata sine vllò ordine ad sacrificium crucis.

Ad aliud argumentum ex occisione hostiae, quae offertur **R**ESPONDEO; Sacrificium Missae esse verissimum sacrificium, & tamen non exigere veram hostiae occisionem. Scilicet enim occisio requiritur in oblatione rei uiuentis, & quae forma rei uiuentis offertur, vt cum offeruntur agni, vitulae, & similia, quorum destructio in morte consistit. Atque forma sacrificij est rei inanimatae, vt panis, vini, thuris, & similia, non potest requiri occisio, sed solum consumptio, quae conueniens. In Missa igitur offertur quidem Christus, quod res uiuens, & offertur in forma rei uiuentis, quantum ad praesentationem, vbi solum requiritur mors representata, non autem mors reipsa: sed vt est sacrificium reale, & proprie dicitur.

dictum, offertur in forma panis, & vini, iuxta ordinem Melchisedech, & proinde in forma rei inanime. Vnde in Canone, ubi habentur verba oblationis potissimæ post consecrationem, dicimus: *Offerimus panem vitæ æternæ, & calicem salutis perpetuæ.* Quare consumptio huius sacrificij, non debet esse occisio, sed manducatio.

Ad illud: *Sine sanguinis effusione non fit remissio*; RESPONDEO; Apostolum loqui de sacrificijs legis veteris, in qua nulum erat sacrificium pro peccato sine sanguinis effusione. Sic enim ait Hebr. 9. *Omnia penè in sanguine mundantur secundum legem, & sine sanguinis effusione non fit remissio.*

PRAETEREA potest etiam absolute, & generatim accipi Pauli sententia; non quod quotiescunque fit remissio, tum sanguinem fundi oporteat, sed quòd remissio nunquam fiat, nisi in virtute effusionis sanguinis, siue ea nunc fiat, siue facta, siue futura sit.

DENIQUE in sacrificio Missæ rectissimè potest dici sanguis Christi effundi, ut ipse Dominus loquitur, cum ait: *Hic est sanguis meus, qui pro multis funditur*; siue consideremus mysticam sanguinis effusionem, siue realem effusionem, id est, libationem, seu oblationem sanguinis Domini. Ut enim veritate secundum Scripturas, dicitur panis frangi cum distribuitur, etiam si integri panes dentur: sic etiam vinum fundi dici potest, cum distribuitur, licet plenæ amphoræ donentur; & eodem modo corpus sub specie panis frangitur, & sanguis sub specie vini funditur, dum offertur, & donatur Deo in sacrificio.

QUARTUM Caluini argumentum ducitur à fructu mortis Christi, quem Missa nobis præripit, dum ne eum agnoscamus & cogitemus, facit. Quis enim cogitet, se morte Christi redemptum esse, ubi nouam in Missa redemptionem viderit? Quis peccata sibi remissa confidat, ubi nouam remissionem viderit?

RESPONDEO; Argumentum non est dissimile superioribus: nititur enim falso illo fundamento, quòd Missa Catholicorum sententia, vim habeat expiandi peccata sine crucis sacrificio. Si enim hoc diceremus, rectissimè Caluinus colligeret, Missam nobis præripere fructum mortis Christi: sed quia id nulli Catholici docent, aërem verberat Caluinus.

Sed contra instat ille: *Neque euadet, inquit, qui dixerit, non alia*

alia

alia causa nos peccatorum remissionem in Missa obtinere, nisi quia morte Christi iam acquisita est. Non enim aliud adferimus, quam si iacet, nos ea lege à Christo redemptos esse, ut nos ipsi redimeremus: Et nihil iam passioni Christi relinquatur, nisi sit exemplum redemptionis, quo discamus nostri esse redemptores.

RESPONDEO; Mira est huius hominis cæcitas, vel mentia, qui nondum potuit, aut certè noluit Catholicorum sententiam intelligere. Nam IN PRIMIS Missa non est opus nostrum, sed Christi: ipse enim est verus sacerdos, qui per Ministros sacrificium offert, & per illud purgat, & remittit peccata. Quare etiam si Missa haberet vim per se absque sacrificio crucis, non idèd tamen nos ipsi redimeremus, sed Christus nos redimeret. DEINDE non ita comparamus, ut perperam facit Calvinus, passionem Christi cum sacrificio Missæ, ut dicamus ex passione Christi sumi tantum exemplum redemptionis. Dicimus enim passione Christi totum precium redemptionis acquisitum, & propterea nos omnes eam ortos redemptos, quod attinet ad sufficientiam precij pro omnibus perfoluti: per sacrificium autem Missæ applicari precium illud, ut etiam applicatur per Sacramenta, quamuis alio, & alio modo, ut suo loco infra dicemus. Sicut igitur qui baptizatus non dicitur exemplum tantum sumere redemptionis à passione Christi, nec propriè redimere, sed applicare duntaxat precium per passionem acquisitum: sic etiam de sacrificio Missæ cogitari debet.

QVINTVM argumentum iam est solutum: nihil enim adferret, præter id, quod Lutherus dicebat, non posse idem accipi, & donari. Hæc sunt argumenta ex lib. Institutionum. Alia dicit addit in Antidoto art. 6. Parisiensis, quæ brevissimè solvi possunt.

PRIMUM est hoc: *Institutio Christi sic habet: Accipite, & manducate; non autem: Offerte; ergo sacrificium non ex instituto Christi est, sed palàm cum eo pugnat.* RESPONDEO; Non quam legimus Christum dixisse; Non offerte: quod si legimus, tum verè pugnaret cum instituto Christi sacrificium Missæ. Quod si illud urgeat Calvinus, quod non dixerit Christus; Offerte, iam supra responsum est, tum nihil colligi ex ipsa negatione; tum satis Christum apertè iussisse offerri, cum ait: *Hoc facite.*

ALTERVM argumentum est: *Nemo & surpare debet honorem sacerdotij, nisi à Deo vocatus, teste Apostolo. Nemo autem prater Christum & vocatus legitur.* RESPONDEO; Cùm Apostolos Christus ad honorem sacerdotij vocauerit illis verbis: *Hoc facite, nemo potest dicere eos non esse à Deo vocatos, nisi qui Christum neget esse Deum.* Qui autè Apostolis legitima ordinatione succedunt, non minus à Deo vocari censendi sunt, quàm olim à Deo iudicarentur vocari, qui Aaroni per carnalem propagationem substituebantur.

CAPVT XXVI.

Soluuntur obiectiones Kemnitij.

MARTINVS Kemnitius in 2. par. Examini pag. 800. & sequentibus proponit argumenta sua sub hoc titulo: *Argumenta ostendentia abominationem Missæ Pontificiæ.* Sunt autem argumenta sex.

PRIMUM tale est: *Instituere cultum extra Verbum, & sine Verbo Dei, & animum est, immò idololatria est, cum scriptum sit, Frustra & volunt me mandatis, & doctrinis hominum. Sed theatra repræsentatio per Verba, ritus, gestus, sicut in Pontificiæ Missæ fit, nullum habet Verbi testimonium, immò nec exemplum Christi, aut Apostolorum. Fatentur enim Pontificij scriptores, Apostolos sola Dominica oratione & sos in celebratione Cæna, & norant qui Romani Pontifices, & quo tempore singulos actus, & scenas mystici dramatis inuenerint; ergo, &c.* RESPONDEO; De propositione huius argumenti, sæpe iam in aliis disputationibus disseruimus. Hoc autem loco, etiamsi ea propositio verissima esset, nihil tamen argumentum concluderet: nam in assumptione etiam vitium est. Non enim, vt sæpe diximus, quæstio nostra est de cæremoniis Missæ, sed de substantia sacrificij: illam autem à Christo institutam, supra demonstrauimus testimoniis Scripturæ, & Patrum, & totius Ecclesiæ.

SECUNDVM argumentum Kemnitij: *Sacramenta extra Verbum à Christo institutum in aliam actionem toto genere diuersam transferre, ingens est piaculum. Christus autè Sacramenti, & non sacrificij actionem in Verbis institutionis præscripsit: contumelia igitur Cæna Dominica est, Missæ Pontificiæ.* RESPONDEO; Assumptio argumenti probanda fuerat: nam eam falsam esse, supra plurimis & clarissimis argumentis demonstrauimus.

TERTIVM

TERTIVM argumentum: *Administrationem Canae Christi moriturus testamenti forma instituit. Magnum autem scelus est, vel hominis testamento, quando ratum & confirmatum est, aliquid superordinare: Manifestum igitur est, quod si Pontificia Missa, quae Testamento Filij Dei aliquid superordinat. RESPONDEO, Ultima particula probanda erat. Quod enim Missa aliquid superordinet Testamento Filij Dei, insensum est, cum nihil sit aliud Missa, nisi frequentatio eius, quam Christus moriturus frequentari mandavit. Sed factum est aduersariis, verba profundere, etiam cum nihil haberent, unde sua probare queant.*

QUARTVM argumentum: *Missa Pontificia, pugnat cum sacrificio crucis, &c. QUINTVM: Missa pugnat cum sacrificio sacerdotio Christi, &c. SEXTVM: Missa obscurat canam Domini, & alia media à Christo instituta, ad applicandum fructum passionis Christi. RESPONDEO, Haec omnia sumpta sunt institutione Caluini, & à nobis paulò ante soluta.*

CAPVT XXVII.

Soluitur ultima obiectio, & explicatur in qua parte Missa propriè consistat essentia sacrificij.

OSTREMO loco soluenda est obiectio quaedam, quam partim haeretici faciunt ad Missam obprobriandam: partim etiam Catholici ad rem melius explicandam. Si Missa sacrificium esset propriè dictum, certè in aliqua eius parte inueniretur ratio sacrificij, & supra definitione explicati: nullam autem eiusmodi partem esse, sic ostenditur. Post Missam Catechizatorum, in qua certum est non consistere sacrificij rationem, quinque partes inueniuntur. PRIMA oblatio panis, & vini. SECUNDA consecratio, & transmutatio panis in corpus, & vini in sanguinem Domini. TERTIA oblatio corporis, & sanguinis per expressa verba. QUARTA fractio, & commistio Sacramenti. QUINTA distributio, & consumptio eorum. In oblatione panis, & vini sacrificium Missae non consistit, extra controuersiam est: non enim res terrena esse possunt illud vnicum sacrificium, quod in Ecclesia viget pro omnibus veteribus sacrificijs Patres affirmant.

In consecratione, quæ est secunda pars, non apparet vlla oblatio, quæ tamè de intrinseca ratione sacrificij est. Præterea non fit in consecratione vlla sensibilis immutatio rei, quæ offerretur: quæ mutatio ad rationem externi sacrificij omninò pertinere videtur.

Oblatio corporis, & sanguinis, tertia videlicet pars, quæ sequitur ad consecrationem, ad essentiam Missæ pertinere non potest; proinde neq; in ea ratio sacrificij constitui debet. Nam Dominus CHRIS TVS, quem sacrificij huius auctorem habemus, post consecrationem continuò Sacramentum distribuit, ac manducari præcepit. Sic enim ait: *Accipite, & manducate, hoc est corpus meum.* Nullum igitur fuit tempus, in quo Dominus consecratum panem Deo offerre potuerit. Deinde, si verum est, quod S. Gregorius scribit, lib. 7. epist. 63. solummodò orationem Dominicam Apostolos addidisse ad verba consecrationis; certè nec ipsi faciebant illam oblationem, quam nos post consecrationem facimus: non igitur illa oblatio ad essentiam sacrificij pertinet.

Porro fractio, quæ quarta pars est, sine dubio non habet Dominum auctorem. Dominus enim fregit quidem panem, sed fregit vel ante consecrationem, vt multi volunt, vel statim à consecratione, vt distribueret eum discipulis. At nostra fractio fit post consecrationem multis aliis actionibus interiectis, & non fit ad distribuendum, sed ad certum mysterium significandum.

Dèniq; manducatio, seu consumptio non videtur propriè sacrificium, cum non fiat à solo Sacerdote. Et quamuis ad essentiam sacrificij pertineret, non potest tamen in ea sola tota essentia sacrificij constitui: nam sine oblatione, & dedicatione præcedente, sacrificium esse non potest. Atque hæc est ratio cur apud Catholicos feria sexta maioris hebdomadæ non censeatur sacrificium Missæ propriè celebrari, licet vera hostia adsit & frangatur, & consummatur: quia videlicet consecratio, & oblatio deest.

RESPONDEO; Vt rem totam facillè, & breuiter explicemus, duo aperienda sunt. PRIMVM, quid sit propriè sacrificium Missæ, accipiendo sacrificium pro re, quæ sacrificatur. DEINDE, quid sit propriè sacrificium Missæ, accipiendo sacrificium pro actione sacrificandi. Vtrumq; autem ex sequentibus sententiis, seu propositionibus patebit.

Zzz

PRIMA

PRIMA propositio: *Negari non debet, panem, & vinum aliquo modo in Missa offerri, & proinde pertinere ad rem, quae sacrificatur.* Hæc patet PRIMVM ex ipsa Liturgia. Nam ante consecrationem dicimus: *Suscipe sancte Pater hæc maculatam hostiam*, certè pronomen *Hanc*, demonstrat sensum id, quod tunc manibus tenemus: id autem panem. Et similes sunt in Liturgia non pauca sententia, quae panem offerri apertissimè demonstrant.

DEINDE veteres Patres passim idem tradunt. IANUS lib. 4. cap. 32. dicit, Ecclesiam offerre Deo sacrificium excocturum, id est, ex pane, & vino. CYPRIANVS lib. 2. epist. ad Christum obtulisse Patri calicem vino, & aqua mistum. Iulianus serm. de elemosyna, reprehendens diuites foeminas, quae adferebant panem consecrandum: *Locuples*, inquit, *& in Dominicum sine sacrificio Venis, & panem de sacrificio pauper obtulit, sumis*; vbi per sacrificium, panem intelligit, qui per Sacerdotes Deo sacrificandus erat. S. GREGORIUS li. 2. Dialogorum, cap. 23. de S. Benedicto loquens: *Martyr inquit, oblationem dedit dicens: Ite, & hanc oblationem offerri Domino facite, & ulterius excommunicata non est. Quia dum oblatio pro eis fuisset immolata, &c.* Et lib. 4. cap. 1. *Omnipotenti Deo*, inquit, *pro me offer hunc panem.* Similes sententia passim inueniuntur.

SECUNDA propositio: *Corpus, & sanguis Domini sacrificium, quod in Missa proprie offeritur, & sacrificatur certissima est, & probata plurimis testimoniis.*

TERTIA propositio: *Panis, & corpus Domini, & sanguis Domini, non sunt duo sacrificia, sed vnum.* Notandum est, quod offerimus Deo panem simpliciter, sed panem consecrandum, & transmutandum in corpus Domini: neque offerimus corpus Domini absolutè, tunc enim aut eruentum fieri debet sacrificium, aut reuera sacrificium nullum esset, sed offerimus corpus Domini in specie panis, & ex pane confectum. Sicut apud Hebraeos offerebatur ovis viua, & offerrebat mortua, & licet specie differant viuum & mortuum, si physicè spectetur, tamen vnum erat sacrificium, non duo sacrificia; nam ovis viua offerebatur consecranda per manus Deo, & deinde per ignem absumenda. Sic etiam, licet panem & corpus Domini res sint diuersissimae, si eorum natura consideretur: vnum tamen sacrificium faciunt, quod est panem

Corpus Domini transmutatus, siue corpus Domini in specie panis Deo oblatum. Atque hinc est, quod in Missa non offertur panis, ut sacrificium perfectum, sed ut sacrificium inchoatum, & perficiendum, ut patet ex illis verbis: *Benedic hoc sacrificium tuo sancto nomini preparatum.* Et in secretis aliquoties legimus: *Sacrandum tibi munus offerimus.* Vnde rectissime IRENÆVS lib. 4. cap. 32. dixit: *Calicem, sanguinem suum confessus est, & noui Testamenti nouam docuit oblationem.* vbi oblatio noui Testamenti proprie vocatur vinum in sanguinem Domini commutatum.

Huc faciunt omnia loca Patrum, qui docent, vnicum esse Ecclesiæ sacrificium, quod successit toti multitudini veterum sacrificiorum; Leonis sermon. 8. de passione Domini. Ioannis Chrysostomi in Psalm. 95. & Augustini lib. de spiritu, & litera, cap. 11. lib. 3. contra Donatistas, de Baptismo, cap. vlt. lib. 1. contra aduersar. leg. & prophet. cap. 20. lib. 1. contra Cresconium, cap. 25. & lib. 8. de ciuit. Dei, cap. vlt.

Hinc patet, improbabilem esse sententiam Gasparis Casaliij, lib. 1. de sacrificio, cap. 20. qui affirmat duo esse sacrificia Eucharistiæ, vnum panis & vini, alterum corporis & sanguinis Domini.

QUARTA propositio: *Oblatio panis & vini consecrationem præcedens, ad integritatem & plenitudinem sacrificij pertinet, non tamen ad essentiam.* Quod ad essentiam non pertineat, extra controuersiam esse videtur. Nam oblatio vocalis, ut supra ostendimus, non est ad sacrificium necessaria: satis enim Deo se demonstrat aliquid offerre, qui re ipsa offert. Et quamuis oblatio aliqua ad essentiam sacrificij necessariò requiratur, non tamen necesse est, ut ea immolationem præcedat: ipsa enim immolatio, oblatio esse potest. Quod autem ad integritatem quandam pertineat, inde patet, quod in omnibus Liturgiis, quantumuis antiquis, seu Græcis, seu Latinis, pars actionis est oblatio rerum consecrandarum. Et quamuis Dominus non iisdem verbis panem consecrandum obtulerit, quo nos modò offerimus, tamen obtulisse aliquo modo, aperte scribit Cyprianus, lib. 2. epist. 3. & colligitur ex illa cæremonia eleuandi oculos in cælum, & gratias agendi, quam Dominum consecrationi præmisisse, partim Euangelistæ, partim antiquissimæ Liturgiæ testantur.

QVINTA propositio: *Oblatio qua sequitur consecrationem ad integritatem sacrificij similiter pertinet, non ad essentiam.* Quod nõ ad essentiam, probatur, tum ex eo, quod Dominus eam oblationem nõ adhibuit: imò nec Apostoli in principio, ut ex Gregorio demonstratum est; tum ex eo, quod verba huius oblationis nõ dicuntur in persona Christi, sed in persona ipsius Ministri, & Ecclesiæ; ut patet ex illis verbis: *Vnde & memore nos seruitui, &c.* Sacrificium autem in persona Christi principaliter offertur. Itaque ista oblatio consecrationem subsequens, est quædam testificatio, quod tota Ecclesia consecratam in oblationem à Christo factam, & simul cum illo offertur. Quod autem ad integritatem pertineat, patet ex antiquissimis Liturgiis, quæ sine dubio ab Apostolis originem ducunt. Nam etsi Apostoli initio solam orationem Dominicam prædidisse dicantur, tamen postea iidem ordinaverunt ritum celebrandi, & multa alia addiderunt, ut ex Liturgia Iacobæ, & Clementis intelligi potest.

SEXTA propositio: *Fractio Sacramenti ad essentiam pertinet, sed solum ad integritatem.* Quod non ad essentiam, perspicuum est ex ipso usu Ecclesiæ. Nam si forte dum consecratus in calicem decidat, non solet frangi, sed relinquitur ita integrum, usque ad summptionem: nec tamen sacrificium irritum, aut essentialiter immutari creditur. Adde, quod in caeremonia Dominus non videtur esse usus, ut initio dicitur. Pertinere autem ad integritatem, perspicuum est ex omnibus Liturgiis Græcis, & Latinis.

SEPTIMA propositio: *Sacramenti consumptio, si a populo fit, non est pars sacrificij, si autem fit à Sacerdote sacrificij pars est essentialis, sed non tota essentia.* Quod attinet ad populi summptionem, res certissima est: qui enim edunt victimam, participes sunt altaris, ut Apostolus ait, 1. Cor. 10. & Hæretici non est autem idem, sacrificium offerre, & de altari participare. Consumptio autem, quæ fit à Sacerdote sacrificij, non tam est comestio victimæ, quàm consummatio sacrificij, & propriè combustioni holocausti respondere censetur. Quod aded necessaria semper iudicata est ab Ecclesia, ut si forte summptione impediatur, oporteat alium Sacerdotem adhibere, & sacrificiũ consummare, ut patet ex Conc. Trullanen. can. 5. & ex regulis libri Missalis.

Quòd autem sit pars essentialis, inde probatur, quia in tota actione Missæ, ut mox ostendemus, nulla est alia realis destructio victimæ præter istam: requiri autem realem destructionem, supra probatum est, cum definitionem constituere-
mus. Unde Abraham Patriarcha, licet filium iam colligasset, & super aram constituisset, & manum ad mactandum sustulisset, quia tamen defuit realis occisio, non dicitur eum, nisi voluntate sacrificasse. Neque obstat, quod ista consumptio non videatur fieri in persona Christi, qui tamen est primarius sacerdos. Nam Christus quidem non se ipse manducat, neque immediatè consumit Sacramentum: tamen ipse dici potest consumere, quia ad consummandum tradit. Quemadmodum etiam in sacrificio crucis, Christus verè se ipse sacrificavit, quia occidendum obtulit, licet non se ipse occiderit manibus suis, sed manibus aliorum. Nam etiam in Testamento veteri de ratione holocausti erat combustio, quæ tamen immediatè non à Sacerdote, sed ab igne fiebat: sed verè dicebatur Sacerdos cremare victimam, quando ignem illi subiiciebat.

OCTAVA propositio: *Consecratio Eucharistia ad essentialiam sacrificij pertinet.* Hæc sententia ita generatim proposita, multos habet auctores. Nam ex Græcis eam apertè docet Nicolaus Cabasilas in explicatione sacræ Liturgiæ, cap. 32. & ex Latinis, Ruardus in defensione art. 16. Louanienfium, Iodocus Tileranus in responsione ad Apologiam Illyrici, cap. 15. Gaspar Cafalius lib. 1. de sacrificio, cap. 20. Alanus lib. 2. de sacrificio, cap. 15. & alij; sed non omnes eodem modo illam exponunt.

Aliqui existimant idèd in consecratione consistere sacrificij essentialiam, quia per consecrationem fit vera, realisque mutatio panis in corpus Christi: sacrificium autem verum requirit eiusmodi veram, & realem mutationem, qua res desinat esse, ad Dei honorem.

SED hæc sententia habet contra se non leuia argumenta. Nam IN PRIMIS, si ea vera sit, sequeretur propriè solum panem triticeum sacrificari. Id enim propriè sacrificari dicitur, quod realiter mutatur, ita ut desinat esse: at solus panis ita mutatur. Id autem absurdissimum esse, nemo negare potest; quia si ita esset, haberet Ecclesia sacrificium inanimatum, & vilius multò, quàm habuerint olim Hebræi. DEINDE mutatio, quæ

ponitur quasi forma sacrificij sensibilis, & externi, debet esse externa, & sensibilis. At mutatio panis in corpus Christi, est omnino interna, & nullo sensu, sed fide sola perceptibilis. TERTIO, non esset idem sacrificium Ecclesiae, & sacrificium crucis, quoad rem oblatam: nec esset verum, quod Patres dicunt, in sacrificio Missae eundem esse sacrificium, & Sacerdotem: neque illud, quod Chrysostomus, Ambrosius, Primasius, & alij notant in cap. 10. epistolae ad Hebraeos, sacrificia Hebraeorum fuisse multa, quia hodie vnum agnum, eras alium offeriebant: nostrum autem esse vnum, quia semper eundem offerimus Christum; nam & nos, si de pane agamus, non semper eundem offerimus.

Alij volunt ideo in consecratione sacrificij essentiam consistere, quod per eam verè, licet mysticè, & incruentè, immoletur Christus. Nam cum vi verborum: *Hoc est corpus meum*, solum Christi corpus sine anima & sanguine incipiat esse in altari, & vi aliorum verborum: *Hic est sanguis*, incipiat sanguis solus, & seorsim à corpore esse in altari: & vbi est verum corpus à sanguine separatum, ibi sit vera quaedam immolatio: certè sequitur, vi totius consecrationis, verè immolari Christum: & tamen incruenta est immolatio, quia naturalis concomitantia impedit, quò minus verè sanguis, aut anima à corpore separentur.

Hac sententia non videtur ita satisfacere, ut omnino animus conquiescat. Nam IN PRIMIS verum, & reale sacrificium, veram, & realem mortem, aut destructionem rei immolatae desiderat: consecratio autem, non veram, & realem mortem, sed mysticam tantum efficit. Neque satis respondere videntur, qui dicunt consecrationem ex se veram mortem adferre, sed per naturalem concomitantiam fieri, ne mortem vera sequatur. Nam si naturalis concomitantia impedit mortem, hoc ipso impedit sacrificium. Certè, si tempore veteris Testamenti Sacerdos immolaturus ovem, ictum adhiberet, qui ex se mactare posset, sed aliquo impedimento interueniente ovis non mactaretur, non diceretur peracta re ipsa mactatio, sed voluntate sola.

PRAETEREA, si per consecrationem vera, & realis immolatio fieret, ea tamen non fieret in altari, sed in caelo. Nam immolatio ibi fieri dicitur, vbi animal viuum occiditur, siue vbi diuisio fit corporis ab anima, & sanguine: porro diuisio corporis Christi

si ab anima, & sanguine, si qua sit per verba Sacramentalia, non fit in altari, sed in cœlo. Ibi enim fieri debet diuisio, vbi præexistit res ante diuisionem: Christus autem ante diuisionem istam, in cœlo, non in altari præexistit. Itaque secundum hanc sententiam immolatio non fit in altari, sed tantùm partes rei immolatæ post immolationem in altari collocantur. At quis concederet immolationem, quæ est sacrificium Christianæ religionis, non in terra, sed in cœlo tantummodò celebrari?

DENIQUE vel in Missa sit vera, & realis Christi mactatio, & occisio, vel non sit. Si non sit, non est verum, & reale sacrificium, Missa; sacrificium enim verum, & reale, veram, & realem occisionem exigit, quando in occisione ponitur essentia sacrificij. Si autem sit; ergo verum erit dicere, à Sacerdotibus Christianis verè, & realiter Christum occidi: at hoc sacrilegium, non sacrificium esse videtur.

His igitur omiſſis, ita rem explicandam arbitror. In consecratione Eucharistiæ tria fiunt, in quibus sacrificij veri, & realis ratio consistit. **PRIMUM**, res prophana fit sacra: panis enim res alioqui terrena, & communis, per consecrationem vertitur in corpus Christi, rem videlicet omnium sacratissimam.

DICES; Ex hoc sequi videtur, vt panis solus propriè sacrificetur: quod esse absurdum supra diximus. Nam quod fit sacrum ex prophano, id propriè sacrificatur: si ergo panis fit sacer ex prophano, panis propriè sacrificabitur.

RESPONDEO; Quod ita fit sacrum ex prophano, vt reneat, id sine dubio propriè sacrificatur: atque idè apud bræos ouis sacrabatur, & eadem ouis sacrificabatur, quia manebat eadem etiam post mortem, saltem quoad partem materialem, & ouis tam viua, quàm mortua dicebatur. At panis non manet dum sacraur, sed in aliud vertitur: & idè non panis, sed id quod ex pane factum est, propriè sacrificatur.

SECUNDO, in consecratione res illa sacra ex prophana effecta, Deo offertur, dum in altari Dei collocatur. Nam, vt supra diximus, victimam in altari ponere, est reipsa illam Deo offerre; & quia vi consecrationis fit, vt corpus Christi, & sanguis incipiat reipsa esse super altare, mediante manu Sacerdotis, idè verbis consecrationis vera & solennis oblatio

celebratur. Neque his repugnat, quod aliquando sine altari celebratum est sacrificium. Nam non disputamus hic de altari lapideo; sed id omne vocamus altare, ubi recipitur victima per verba consecrationis effecta. Neque obstat, quod videtur esse oblatio rei inuisibilis; cum tamen externa, & sensibilis victima requiratur in externo, & proprie dicto sacrificio. Non corpus Christi non est victima in sacrificio Missæ, absolute ut est in specie panis: in specie autem panis plane visibile est.

TERTIO, per consecrationem, res que offertur, ad veram realem, & externam mutationem, & destructionem ordinatur, quod erat necessarium ad rationem sacrificij. Nam per consecrationem, corpus Christi accipit formam cibi: cuius autem ad comestionem, & per hoc ad mutationem, & destructionem ordinatur. Neque obstat, quod corpus Christi in se læsionem patiatur, neque esse suum naturale amittat, cum manducatur Eucharistia: nam amittit esse Sacramentale, & inde definit realiter esse in altari, definit esse cibum sensibilis.

Hæc mihi S. Thomæ sententia esse videtur, qui in 2. 2. q. 84. artic. 3. cum doceret ad sacrificij rationem pertinere, ut materia oblatam aliquid fieret, ut cum animalia occidebantur, & cremabantur ad Dei honorem, non addidit, id quod fit in sacrificio Missæ, consistere in conuersione panis in corpus Domini, sed in fractione, benedictione, & manducatione panis.

Hac explicatione præmissa, probatur nostra propositio octaua, & postrema. **PRIMO**, quia sacrificium Missæ offertur in persona Christi: nihil autem facit Sacerdos tam perspicue in persona Christi, quam consecrationem, in qua dicitur: *Hæc est corpus meum, &c.*

SECUNDO, quia Christus ipse aut consecrando & consumendo sacrificauit, aut nullo modo sacrificauit: nam ut ostendimus, non est alia Christi actio, quæ sacrificium dici potest, neque ante, neque post consecrationem.

TERTIO, quia Apostoli initio, si nihil addebant ad rem consecrationis præter Dominicam orationem; necesse est, ut consecrando sacrificarent: neque enim oratio Dominica sacrificium dici potest.

QUARTO, quia in consecratione consistit representatio sacrificij crucis, ut S. Thomas docet, 3. p. q. 80. art. 12. ad 1. ubi simul esse debent sacrificium reale, & sacrificium representatiuum: siquidem ipsum reale est alterius representatiuum.

QUINTO

QVINŦO, quia hæc est sententia veterū Patrum. Nam IRENAEVS li. 4. ca. 32. dicit, Christum tunc docuisse oblationem noui Testamenti, quam Ecclesia per orbem terræ frequentat, cum ait: *Hoc est corpus meum*. CYPRIANVS in sermone de cœna Domini, dicit, cum verbis consecrationis panis benedicitur, tunc Eucharistiam fieri medicamentum simul, & holocaustum. CHRYSOSTOMVS homil. de prodicione Iudæ, dicit verba Domini: *Hoc est corpus meum*, vsque ad mundi consummationem præstare sacrificio firmitatem. GREGORIUS lib. 4. Dialogorum, cap. 58. cum ait in ipsa immolationis hora ad Sacerdotis vocem Angelorum choros adesse, cœlum aperiri, ima summis coniungi, vnum ex visibilibus, & inuisibilibus fieri: aperte docet immolationem consecratione perfici. Illa enim est hora, qua ad Sacerdotis vocem Christus verè in altari esse incipit sub specie panis; nam id est ima summis coniungi, terrena cœlestibus sociari, & vnum quid ex visibilibus, & inuisibilibus fieri; neque dubium est, quin ob Christi præsentiam, Angeli de cœlo in terram veniant. Atq; hæc de prima controuersia dicta sint.

Zzz §

LIBER